This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

839.6
P66

B 972,649

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

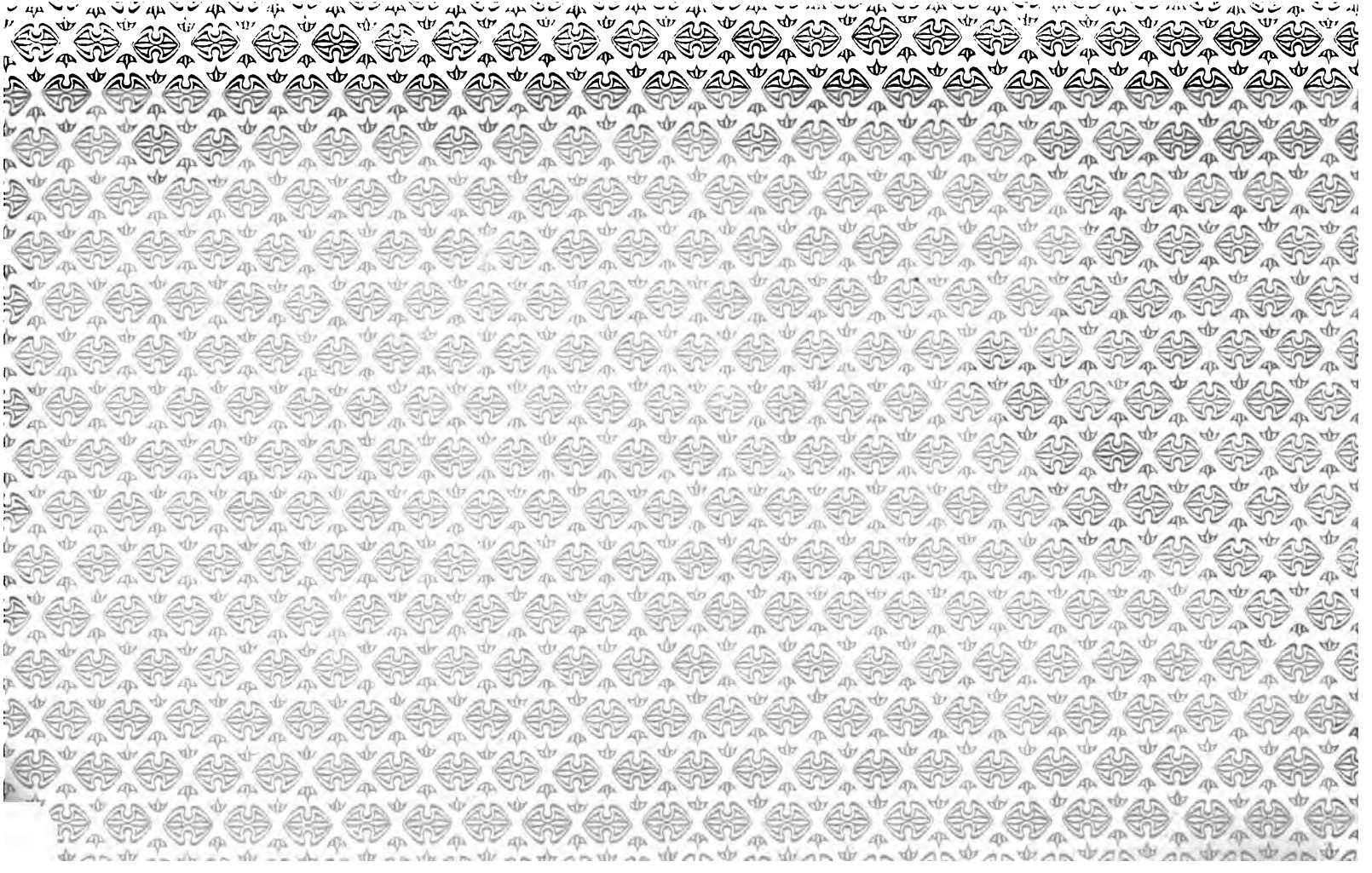

839.6
P66

GOTLÄNDSKA STUDIER

AF

HUGO PIPPING

UPPSALA
AKADEMISKA BOKHANDELN
(C. J. LUNDSTRÖM)
1901

UPPSALA 1901
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Den skrift, som härmed öfverlämnas till offentligheten, påbörjades för omkring 1 1/2 år sedan och är sålunda att betrakta som mitt förstlingsarbete på de nordiska språkens område. Denna omständighet utgör för mig en osökt anledning att uttala mina hjärtliga tacksägelser till flere svenska vetenskapsmän, som varit mina lärare.

I främsta rummet gäller min tacksamhet Professor E. LIDÉN, *som under året 1898 och en del af år 1899 ledt mina studier i nordiska språk, och som i hög grad underlättat för mig öfvergången till ett forskningsområde, som dittills varit mig främmande. Alltsedan den tiden har Professor Lidén haft vänligheten intressera sig för de problem, med hvilkas lösning jag varit sysselsatt, och diskuterat dem med mig, än i bref, än muntligen.*

Vidare står jag i stor tacksamhetsskuld till Professor A. NOREEN, *Professor* FR. TAMM, *Professor E.* WADSTEIN *och Docenten O. v.* FRIESEN *för kunskaper, som jag inhämtat, dels på föreläsningar, dels på seminarie-öfningar, dels och framför allt under samtal, hvilka ofta rört sig kring de frågor, som behandlas i denna skrift. Professor Noreen har dessutom haft vänligheten ställa till mitt förfogande korrekturet till några ännu outgifna ark af hans Altschwedische Grammatik.*

Styrelsen för Kungliga Biblioteket i Köpenhamn har godhetsfullt utlämnat cod. AM. 54, 4to till Uppsala Universitetsbibliotek, där jag haft tillfälle att kopiera handskriften.

Det väsentliga af de åsikter, som uttalas i det följande, framlades af mig i ett föredrag, som hölls i Språkvetenskapliga Sällskapet i Uppsala den 4 Maj 1901.

Uppsala i juli 1901

Hugo Pipping.

I.

GOTLANDSLAGEN

AFTRYCKT ENLIGT

COD. AM. 54, 4to

Det Arnam. Legat.

AM

54, 4to

Københavns Univ. Bibl.

Bibl. Univ. Haun.

Arnamagn. 54, 4to

[57 + i ^{bis}]
58 [1]) bl. Λ (+ i AM^{sk} seddel)

$\frac{31}{8}$ 86.

[1]) Ändradt från 57.

ANNO[1] DNI MDLXXXVII: —

Schl. XI.

LEC

3

[1]) Under A en bokstaf skrifven med rödt bläck.

Vid ett tomt blad, som föregår titelbladet, är fäst en papperslapp med följande anteckningar af Arne Magnusson:

Cap 3. Engin ma heita hvaſki a hult ella hauga ella heidin gud hvaſki a wi ella ſtaffgarda.

Cap. 7. Fiugurtan dagar i Jolom eru i frid teknir.

Cap. 12. Ef ſo illa kan at varda meb fianda radi at mader hitter man at drepa ha ſkal flyia meb hanom fader oc ſon oc brober.

Cap 32. tupper (capitis geſtamen fœmineum:) Slar tu tupp ella hviff af kunor hafdi.

gutniſkr Gotlandus, ugutniſkur non Gotlandus, ſæpius

Hæc ex Il Gotlandicis provincialibus penes Janum Roſæcranzium, habentibus capita 82; deſcriptis 1587 ex vetuſto exemplari ſcripto 1470, qvod[1]) ex pura lingvâ ferè Norvegicâ depravatum eſſe clare patet, Titulus horum legum eſt Guthalag.

AM. 54, 4to. [2])

[1]) o ändradt från b.

[2]) Mycket ung hand.

§ Hier Byrias Gutha Lagh. 1. Schl. 7.

Thitta ier fyrſt[1]) vphoff i laghum warom / Ath wir ſchulum neytha / heydnu, oc iatta kriſno. § ok troa allir a an gud Alzwaldugan[2]) / oc allir han Bidia, thet han vnnj os[3]) aar oc frijd / ſighr och heylſu / och thett att wir maghin halda criſtindome warom, oc thro wari rette / oc landj waro Bygdu / och wir maghin huar dagh thz ſyſla y allom g'ningom Eptir willa warom ſom Gudj ſyr tekkelighit, och war ſy meſt tarff Bade till liif och siell:

[2]. Aff Barnom [2].

Thitta ier nw thi neſt, at barn hwart ſcal Alas / ſom fyt ward'r a lande waro / och ey wt kaſta: § witha ſkal hwarion kona ſengh ſina, tha En haan i barn farom legg'r. fai meb ſir withnis kunur[4]) Schl. 8.

twar

twar / gripkunu och grankuno, at barn warj bath burith, oc ey gingin hennar handa werk[5]) till: § Tha en frels kona ward'r ath thy ſan / at haan hafdj Barne ſpilt, tha Byti haan triar Mark'r teghar ſum tet kumb'i vp fyrj kirkiun men / vtan thi at Eyns, at haan haffui fyri ſecht maal ſcriptat / Bierj henne

[1]) r ändradt från s.
[2]) Ingen u-hake.
[3]) s ändradt från c.
[4]) Vid u spår af ändring.
[5]) Ändradt från wark

lerdr madh'r fulth withnj vm / tha [1]) innj haan script sina. En
† tha en han dular, oc kumb'r mal up fÿrj [sochn] tingnu menn [2])
enghin madh'r eÿgh'r tar a saka. † § Ward'r haan skÿr / tha
haffui haan sinar triar mr̃k'r aff th'm som hana berÿchtado, oc
Schl. 9. sÿmdar Eÿdh med siex man. Tha en haan wardh'r fwl, tha Bÿti
haan iij mr̃k'r sochn / en sochnin wind'r sicht. § Tha en maal
komb'r vp fÿrj tingsmen / tha Bÿti iij mr̃k'r tinghi oc Adrar
triar mr̃k'r proasti / en haan ath sannu ward'r. § En kumb'r
maal vp fÿrj alla lÿdhi, och ward'r than en sidhan ath sannu /
tha lauper thet ÿ xii M̃ wid'r

land

Bl. 2.

land Alt. § Haffuir [3]) haan eÿ fe ath Bÿta / tha flÿe land,
och liggia hwariō māni, iij [4]). M. wid'r som hana hÿsir, heÿnir
ella math geffuer [5]). § Tha en haan will eÿ till Eÿds at ganga /
tha ier haan than fwl / och feld at thj malj. Gangha oc hinir
ath'r mals som henne sak kendo / oc wilia eÿ fe fram leggia tha
schulu men hana saklausa dÿma / och scÿra thes mals. § En
theÿr sÿmī hana / med Eÿdom / oc takin henne ordh aff bakj
Schl. 10. som a sagdu. § Tha en haan gang'r wid'r, at haan mod'r war
oc kallar barn wara dath burith, ta tarff eÿ hennj fe fram leggia /
En men wilia henne mistroa om ⸸ oc Engar hafn' haan taar
witnis konur wid'r / som medh henne waro ta en haan i Barn-
farom war: § Tha en Ambatn mans wardh'r slicht mal kenth,
tha leggir engin henne meÿra fe fram than vj. oÿra /

tha

ta en haan ward'r fwl / tha Bÿthi drotin fÿri hana / oc leggi
a Bak [6]) henne / vj wintra sidhan mal ier wtj.

[1]) Ändradt från da.
[2]) De två sista orden skrifna af yngre hand,
[3]) Näst sista bokstafven har hvarken i-prick eller e-hake.
[4]) Ändradt från iii.
[5]) Eller geffuir?
[6]) Ändradt från kak.

3. Aff thiont.

Thet ier nu thi neſt / at thar Eÿgir hwar thid'r hafua / oc tiont til fÿra / ſom han kÿrkiu garra / oc boll war aff andwardu til ſchurat / Than preſtir Eÿg'r fÿrj hanom allan kriſtindom at weÿta / hwat ſom wid'r tarfar arla ella Schl. 11. ſidla: § So ieru allir men om ſatir / at fÿrj mario Meſso i faſtu ſchal hwar mad'r tiont ſina haffua fram reÿdda / Bade lerdum mannj ſin luta och kÿrkin ſen § i Rauki eÿger hwar mad'r tionta. § Tha ma engin thz ſeghia fÿrir / at tiont ſi eÿ berdh ſidan maria meſsa komb'r. En ept'r maria meſso ta ſchal p̄ſtir lÿſa om tria ſunnodagha / en a fiarda kÿrckiu durom ath'r luka / oc tidh'r hepta

ta

Bl. 3.

ta fÿri kÿrkio mannom / til thima at tiont ier all fram reÿd / oc iij M̃. fÿlgia aff theÿm mannj ſom eÿ wildi tiont ſina fram reÿda. § Thetta Eÿga allir ſÿkia ſaman / oc allir eÿgha haffua / ſochna men eÿgha[1]) tridiungh / oc tridiungh kirckia / och tridiungh p̄ſtir. § Tha en leÿgu l̄eningh'r far burt / med tiont o guldinne fram ÿr kÿrckiu ſochn oc i Andra / tha ſeth'r han ſick at iij[2]). M̃. wid'r preſt / oc wid'r kirckiu men / oc fÿri than en tiont Schl. 12. ſina at'r tan at ſidhar ſi. § Tha en naquar wil ſijr kirkio giora giera / at meÿra maki th'n han fÿrra hafdi / tha ſchal han ∧ aff niu lutom en tiont / tha ſchaliem wel kÿrkia[3]) haffua ſin lut / ſom p̄ſter ſin / thar til at hin nÿa ier wigd / en ſidan ta ſcal han thar giffua tiont

ſom

[1]) g är skrifvet med ljusare bläck och efteråt inpressadt mellan ÿ och h.

[2]) Ändradt från iii.

[3]) Ändradt från kÿrka.

ſom Han gierdi ſiinnaſt / eÿ ma han ſidan laupa at'r til fornu tha en han andra haffuer gart nÿa. § Oc eÿ ma han ganga fran hinne fornu till nÿo / ſidan then a theÿm daghi ſom biſcop'r legdi wigſlir a. § Tha en theim taker ſchilia vm thegar / vm fÿrſta aar ella annat / tha ſchal ſielver wita meb Eÿdj och kirckio mannom tweim / ſom hinir wilia till nempna / att han thar i gierb warj / oc i wigſlum, oc i allom lutum ſo ſom andrir kÿrckiomen /. ~

Schl. 13. § Tha en iero ganguir triir wint'r ella trim meÿra tha ſchall han hafua bade kÿrkio mana witni, at han thar mib teÿm i gierb warj / oc preſt'r ſi witnj at han tiont haffui thar e ſibhan hanom til fÿrb ſo ſom huar annar kÿrkio man. § Tha en madh'r leÿg'r Afer / ella engh, / ÿr[1]) Annars kirkio ſochn / oc ieru

Bl. 4.

ieru engin hws a / tha ſchal hand ſeda tiont quarra leÿffua / thar ſom Af'r war til ſchurab'r, en hoÿ och humbla ta fÿrj heÿm, oc geffui thinn[2]) p̃ſti tiont aff / ſom han ſÿkir tidh'r, oc allan kriſtindom aff tak'r. § Tha en hws ieru a / tha ſchal alt qwart leÿfua, haffui than preſtir tiont / ſom thar at kirckio ſitir, iam wel eÿgir thaim kirckia ſin lut / ſom preſtir ſin.

Schl. 14.

3. Aff Blotan.

Teth ier nw thi neſt at bloot ier mannom mikit forbudit / oc fÿrnſcha all thaim ſom heÿbnu fÿlgir § Engin ma heÿta hwaſki a hult ella hauga, ella heÿbin gub / hwaſki a

[1]) Från början har engh varit sammanskrifvet med följande bokstaf. Kommat och den röda linjen äro tillagda efteråt. Den röda linjen täcker en apostrof och delvis äfven bokstafven ÿ. ÿ uppkommet genom ändring.

[2]) i möjligen ändradt från e.

wi ella ſtaffgarda[1]) / § Ta[2]) en naqwar ward'r at thi ſand'r / oc leÿdas hanom ſaa witnj a hand / at han haffui heÿzl naqwar /

tha

tha med mati, ella med drÿkkÿ ſinō ſom eÿ fÿlgia chriſinom ſidi / tha ier han ſak'r at iij. M̃ wider kÿrkio[3]) men en teÿr ſÿcht winna / thitta Eÿga oc allir ſÿkia ſaman oc at haffua præſter oc kÿrkia och kÿrckiomen /

§ Tha en werzl ier hanom a hendj / tha ſtandj han fÿri med vj. manna Eÿdj / Tha en kÿrckiomen witna eÿ / ſÿcht, och komb'r thz vp ſÿri tings men / tha wers han en med vj. manna Eÿdi / ella Bÿti iij. M̃. tingi / Tha en kumb'r vp fÿrj alla Schl. 15. landa / tha Bÿti han xij. M̃ landj en han eÿ wind'r med Eÿdj xij. Manna fÿri ſtandit

4. Aff preſtom och preſt= Barnom.

Theth ier nw thÿ neſt, at p̃ſtir och preſt kona och preſt barn lerd thaim ieru ſlich at ſlegh och drapi

och

Bl. 5.

och at allom lutum ſom Bonda barn / § En him olerdu, thaim fÿlgin modur[4]) kÿni ſino / § en ſidan framleÿdis alt thz ſom Schl. 104. tar aff komb'r babe A qwindj och a keldi[5]) / tha fÿlgir e gut= niſku kÿnj / vtan thi at Eÿns / at han takj i[6]) werra oc nidrj ſo Schl. 105.

[1]) Ändradt från ſtadgarda.
[2]) Ändradt från Tha?
[3]) Spår af ändring vid ÿ och möjligen äfven vid r.
[4]) Ändradt från moder.
[5]) Ändradt från keldr.
[6]) Efter i ett utſtruket ord, enl. Schlyter: wera, men snarare: werra.

Byrd ſina / tha ier och hans reth'r ſlik'r ſom Bonda ella bonda Barna: § Tha en p̄ſt ſom olerd'r hitter ſakar at giera ella man at wegha / tha ſijr han ſieluir [1]) wid'r ſakom e medan han liffuir [2]) / hwat ſom han er ier inna lands ell'r vtan: —

Schl. 15. § Hittir mad'r ſak'r gierra lerd'r ella o lerd'r / tha Byti
Schl. 105. Engin frammar tha en hans kuſt'r winder aat [3]): § Tha en han döyr oc liauth'r [4]) hin lerdj ſakar / tha biaudj han boot thegar, fyri thy [5]) at ey ma præſt'r wid'r ſakom ſia / en hin ſi oſchemd'r at taka tegar, en han wil / med thy at ey ier hinom ret ler-

dan

dan man at wega / ella illan wilia wid'r han at haffua / § Tha en han will ey boot at taka / tha ſchal biera a tingh fyrj alla lydj / taki tar en han wil ellar radin allir lyd'r fyri Boot en ſi mad'r oſak'r. § Tha en han hempn at eyger ſo Budit, tha
Schl. 106. Byti han man at fullu werildj, och Allom landom xp̄. M̄. § Tha en tweir bryd'r liauta ſakar annar lerd'r oc annar olerd'r, oc wil [5]) hin lerdj Byta, en olerdj wil ey / tha leggi hin lerdj fram hafud lut ſen taka i hend'r ſom all'r landar til nempna / oc haffui helgh ſidhan / en hin ſie wid'r ſakom ſom ey wildi Boot biauda [4]) / § Tha en werildj ward'r budhit / tha bytir hwar ſen hafud luta. § Tha en hin lerdj liauter [6]) at ſakom ſia / ſom ey ma hempna / tha ſchal han boot tegar taka

ſom

Bl. 6.

ſom i Budi ier / § Tha en han ey wil Boot taka / vtan wil held'r hempna / tha ſkal hin bierra a tingh fyrj alla lydj / taki

[1]) Ändradt från ſieluer.
[2]) Ingen i-prick, såvida den ej sammanflyter med u-haken.
[3]) Ändradt från at.
[4]) ia ändradt från iu.
[5]) Spår af ändring.
[6]) Ändradt från liut'r.

en tar en han wil / ellar Radin their fÿrir fe[1]) / oc madr si osak'r. § Tha en han wil eÿ lerdum mannj Boot i Budi haffua / tha skal han ganga a tingh fÿrj alla lÿdi oc kera thar siit Maal segiandis / At iach ier lerd'r mad'r / och til guds tienistu[2]) wigd'r / iach ma eÿ ÿ haggom standa / ella i oristu / Boot wildi Jac taka en i Budi warj / en scham wildj Jac naudug'r tula. § Tha schulu landar a sia / noÿda och man til hanom at Bÿta iem wel som han war noÿd'r androm at Bÿta / fÿri thÿ Schl. 107.
so et hwat tima pst'r at sia sakom / ella wid'r sia sakom vtan kristindomb'r ward'r spiltir.

Aff

5. Aff helgom dagom. Schl. 15.

Teth ier nw thÿ nest, at dagha Eÿga men alla helga halda som biscopar haffua helga Budhit / och allir haffua wid'r Schl. 16.
takit. § Engin schal werck at giera / annat om sonndagh ella annan helgan dag / vtan tider at haffua, oc gudtz tianistu lÿda / oc loff[3]) haffua ridha vm Bo setht / sidan messa ier sungin ella tid'r ieru haffdar. § Eÿ ma mad'r Meÿra a wagni fÿra vm sonnodagh than punds tungha / eptir ÿxna oÿk / oc halfft ept'r hestj. § Tha en meÿra haffuir[4]), tha ma halda lassi hans till vj. oÿra / och than Bÿtj han vj. oÿra / fÿrj helgis Brut / vtan thj at Eÿns at naud sÿnar till gangin / och lerd'r mad'r aat spÿrd'r, tha ma han a sia hwat til treng'r / och lufa i kirckiu sochn sennj / at mad'r wardi eÿ tar ella awitir vmgar /: § Tha en widarj wil aka / tha leÿtj e[5]) wid'r than

lerdan

[1]) Ändradt från fa.

[2]) e bildar en fullständigt sluten krets, men af sådan form att bokstafven svårligen kan läsas som o.

[3]) Spår af ändring.

[4]) Näst sista bokstafven har hvarken i-prick eller e-hake.

[5]) e plumpigt och otydligt.

Bl. 7.

lerdan man fÿrir ſiir ſom ſochn annar eÿgar wald / en han
Schl. 17. owith'r wil wara. § Til kaupūgs ier mannj luffuat at fara / ella
Aka / meb garlakom madnadi / uſtom oc ſmierj / [fiſſkom] allū [1]) och
mialkmatj ∧ och [2]) ſoÿdum / theim ſom tha al a torghi ſelia / ∧ fiia oc fughla
meb Bakado Braudj och eÿ meb mielj ella kornj / och eÿ medh
waru andrj / vthan hetj wid'r badj laſsi och vj. oÿrom. § Sak
Eÿg'r halua than ſom tak'r, en halſua pſtir och kirkiomen / their
ſom han tha war i ſtadin / tha en han meb war takin / § Tha
en mad'r rid'r och reÿd'r Bÿrdj / ta ma eÿ than man klanda
vm [3])
ella ſakan ∧ giera en han ſielffuir [4]) ſith'r à bakj. § Tha en han
haff'r [5]) i tughi Ruſſ, ella leÿdir meb Bÿrdj / tha ier Bÿrdh
thaim tÿk meb

B. ſkielom

ſkielem / thegar ſom halfu pundj ier meira / och than fÿlgia en
vj. oÿrar fÿrir helgis Brut. § Warder frels mad'r a werki
takin, ella frels kona, vm ſondag ella annan helgan dag / ta ier
Schl. 18. tÿcht werck thett allt ſom thaim tha i handom haffua / oc liggi
than
∧ wider vj. oÿra awiti fÿrir helgis Brut. Thett Eÿg'r och
halfft, than ſom tak'r, en halfft Eÿg'r præſtir [6]) / och kÿrckia oc
kÿrkiomen. § Ward'r Treel ella Ambatn mans vm helgan dagh
tria a werkj takin, ta Bÿti brotin fÿrj theim iij. oÿra,: En thaim ÿrkin fÿri thā
tria wint'r eptir leÿgu malit ier int:

[1]) Ändradt från ella.
[2]) Ändradt från ella.
[3]) En annan v-typ än den vanliga.
[4]) Radering.
[5]) Under h läses ett i. Orden haff'r i äro tillagda i marginalen.
[6]) Ofvanför pr ett delvis utskrapadt förkortningstecken.

6. Aff munka r'ethi.

Teth ier nu thÿ neſt, En naqwar ward'r at thÿ ſand'r at han hagg'r ſchoga fÿrj munkom. ellar garda nid'r legg'r, ella naqwat

Bl. 8.

naqwat meÿn gier wid'r tha / ella wid [1]) Eÿgnir theira, tha ligg'r hanō wid'r Ban. och Boot halffu meÿra than Bonda millan / och haffui Bÿt fÿrj thz fÿrſta tingh / ſom tar ward'r neſt eptir. § Tha en tings at bidar tha liggia wider landa ſak iij. M̃. och Bÿti hannom at laghom than et ſidar ſei. § Tha en naqwar Schl. 19. mad'r geffuir [2]) ſich till cloſters barnalaus / tha waldj Eÿgu ſennj ſielffuir / huaſkj ma hana ſelia ella ſchipta medhan han liffuir. § Tha en han doÿr / Tha ſteds tridiung'r qwar i kloſtrj, en tweir lut'r ganga at'r vnd'r nidia. § Tha en han Barn eÿg'r, tha waldj hafud lut ſinom. § Tha en naqwar werilds mad'r wil Eÿgu til kloſters geffua ella til kÿrckior. Tha geffui tionda

tionda luth aff Eÿgu ſinnj och eÿ frammar / vtan thi at Eÿns ath nidiar luffui.

7. Aff mans helgh.

Teth ier nw thÿ neſt att mans helg Eÿg'r ſtanda vm daga alla ſom helgir ieru fran thÿ eth ſool ſetir vm affton / til thes att lÿſir et tridia dÿgri. § fiugurtan [3]) dagar [4]) i iaulom ieru i fridh tachnir / sian [5]) wikur i faſtu / och all Schl. 20. paſcha wika / trijr gangdagar, oc all helgudaga wika. § Drepir

[1]) Troligen ändradt från wed.
[2]) Ändradt från geffur.
[3]) Spår af ändring vid f.
[4]) Under b läses ett t.
[5]) Bokstäfverna an tjockare och mera upprättstående än skriften för öfrigt. Täcka en eller flere underliggande bokstäfver.

thu man a theim fridj / tha Böter thu iij. M̃. § Sargar thu mand Böt xij. oẽra. § Slar thu man med ſtangu ella ẽxar hambrj, Böt vj. oẽra. § Rẽcker [1]) thu mand / ella Rind'r / ella i haar taker / ella ∧ med neffua slaar / tha Böt iij. oẽra en

i

Bl. 9.

i reẽdi ier gart: § fẽrir treel Böter eẽ frammar en iij. oẽra: En han Blodught gier: § Thar ſchal e Böta ſom gart ier / och eẽ thar ſom hin ier ſom gierdi. § præſt'r eẽg'r tid'r hepta / oc kirckio durom ath'r luka fẽri allom theim / ſom guds helg haffua Brutit / med thẽ ath e fẽlgir ban helgis Brutj: § Tha ſchal ẽr Bannj ſla / thegar ſo ier Böt ſom lagh seghia / oc kirckiomannom / tẽkt'r Rad wara. § Allir Eẽga ſak ſẽkia ſaman / och Allir Eẽgha ath haffua / ſochnamen eẽgha tridiungh / Anan kirckia: oc tridia præſtir. hur witna / ſom eẽ kumb'r landa ſak

∧ huerghin i helghis Brut, vtan thj at ains at mad'r

Schl. 21. i: § En landa ſak kumb'r ∧ ward'r i kẽrckio drepin / thar liggia xℒ. M̃. wider / ella i kirckiogardj / thar liggia

liggia xij. M̃. wid'r / thet ier landa ſak / thar eẽg'r p ∧ a ſtir iij. M̃ aff fẽrir Bans maal: § kirckiur ieru Allar iem helgar a landi / en mad'r ward'r wegin i. § En kirckiogardar ieru triir helgaſtir i lagh taghnir: Thar ſkulu ſak'r mend helg haffua iem well i præſtegardi ſom i kirckiogardi: thar liggia wid'r. xℒ. M̃ en ſak'r mad'r ward'r wegin i theiri helgh: § En ſak'r allar Andrar ſom ſmierj ieru, oc kuma land ſak i: tha Eẽga e kirckiomen tredjungh / ẽr / [2]) En kirckia [3]) an lut / oc an lut præſtir. § Slar thu man ẽ kirckio med ſtangu ella ẽxar hambrj, eller ſargar i kirckio gardi, thar liggia wid'r vj. M̃. § Slar thu man med

[1]) e har ej märkbar hake, men i-prick finnes ej heller, och stapeln har en lindrig böjning, som ej plägar finnas vid i.

[2]) ẽ / ẽr / står i marginalen.

[3]) Plumpig ändring vid r.

neffua i kirckio ella ſkiuter thu man / ellar i haar tak'r, ella meb ſtanghu ſlaar i kirc=

kiogardi

Bl. 10.

triar kiogardj, ella meb yxar hambrj thar liggia wider iij. M. § Slar thu man meb neffua i kirckiogardj, ella schiauter thu mannj, ella Schl. 22. taker thu man i haar. tha liggia wider xij. oÿ[1])rar helgis Brut. § Than Eÿger e wigſlum ſÿrgia, ſom wigſlir haffuir[2]) Brutit,

trim och tar ſkirt giera / ſom han[3]) oſkirt gierdj meb iij. M.

8 Aff AllA manna fridhi.

andrir

Nu ier en frib'r ∧ tweir / their ſom meſtu warda / at men ſchulu mannj helg halda, Thar ligg'r eÿ Ban wider[4]) oc eÿ Biſcops ſak. vtan thi at Eÿns at thet wardi a helgom daghi gart. § Thet ier alldra manna frib'r. laup'r a fiwrtan natom 'Ept'r paſchar, oc fem natom ept'r midſommar / oc ſtand'r a tiu net'r

oc tiu

oc tiu dagha at huario Bregdi laup'r a ſola vpgang Badi A och aff[5]). § Drep'r thu man à theim fridj[6]): tha Bÿtir thu e ſo Micklo werildj wid'r landa alla ſom hin ier dÿr ſom thu[7]) drapt. Banda hald'r[8]) thir engon. fÿr than thu Bÿt haffn'. § Sargar Schl. 23. thu man ellar[7]) Ber a theim fridi, tha Bÿt iij. M. § A theim

[1]) o ändradt från ſ. Skrifvaren har trol. först velat skrifva ſÿrir.

[2]) Om i-prick finnes, går den ihop med u-haken.

[3]) Ändradt från Han.

[4]) Har från början stått wib. Punkten är ändrad till e, och r tillagdt.

[5]) Har stått aff och a, men ff äro raderade, på det första a är skrifvet A, och efter det andra är tillagdt ff.

[6]) Har troligen från början stått à heimfridj. t ser ut att vara tillagdt efteråt, står tätt invid a, men är skildt från a genom en lodrät linje.

[7]) Spår af ändring.

[8]) Ändradt från hab'r.

eim fridir. § Drep'r[1]) thu at daudom man heima i gardi
tom
\, ella aff hag weitir, tha Böt'r thu xij M. wid'r landa alla /
c andrar xij. hanom, oc tan werildi. § Slaar thu man med
tangu ella öxar hambrj / ellar sar weitir[2]), tha Böt'r thu iij.
M hanom / oc andrar iij. Mogha / oc than lagha Böter. Schl. 25.
§ ward'r husbondi Berd'r i gardi sinom heima, ella fleöra folck,
tha tak'r han[3]) sak föri heim frid som hoöxt'r ier: oc eö flei=[4])
rin: en all schulu haffua lagha[5]) Böt'r.

12 Aff mandrapi.

Teth ier nu thö neft / en so[6]) illa kan aat † Biera med † al:
fianda radi, at mab'r hitter man at drepa, tha schal flöa warda.
meb· hanom fab'r oc son och Brod'r: § tha en eö ieru
their till / tha flöen med hanom neftu
nidiar
Bl. 12.
nidiar vm xL. net'r til kirckior teirir, som allir men haffua i
helgh takit: § thet ier fardem / † ella tingsftedi / ella Atlingabo.
oc
thar[8]) schal hafua hellgh / iem well i præsta gardi / som i kirckio=
gardi: § En sidan thet ier wt gangit: tha ridi tengat, som han
so
bandu wil haffua draghit: oc dragi vm heim torp trö: oc /\
langht a schoga fran heim torpum theim trim / at i midiu Schl. 26.
möthis fran androm heim torpom / som annan wegh til schogs
liggia / en han far loöfi, aff theim som eögha: § eö maa Bandu
drega vm ting / ella kaupung / oc eö vm kirckio meira then eöna:

[1]) r otydligt.
[2]) Ändradt från wi=tir.
[3]) Ändradt från tan.
[4]) Vid l ändring.
[5]) Under l har stått ett ſ (eller ſ?) hvars nedre släng är utraderad.
[6]) Efter ſo spår af radering och utsuddning.
[7]) Under R har stått någonting annat, kanske ett otydligt r af annan typ.
[8]) Spår af ändring. Schlyter: than.

tha ſom han til ſÿkir. § Haffin ſidan helg i Bandu ſinni: oc ſo [1]) wid'r han [2]): oc dragi e à theim fridi / ſom neſtir ier eptir paſcar / en thar til hald'r hanom

Banda

Banda thaim [3]) ſom han ta drogh / than han tha wandredana haffdi nÿ gart. thet kalla men watubandu. § Thaim Banda ſom dregin ſtand'r vm atmelj / hana ma Engin laſta: ſidan atmelj ier vti [4]) / haffui ſidan ſielffs wald at wara / i bandu ſenni: ella fara wtlendis till helgra manna ath Bÿta ſÿnd'r ſinar: haffi atta daga freſt til ſchips at fara / och fari ſo i fridi pilagrimps [5]) ferd ſina; och tegar han ater komb'r : tha haffi / at'r atta daga freſt fara at'r til Bandur ſinnar i fridi: § Tha en mad'r gier ſakar i kÿrckioſochn theiri ſamu ſom han ſielffir
Schl. 27. Boor i / tha flÿe ÿr theiri / oc dreghi ſo annan ſted Bandu: och thau tar ſom Huaſki boor i mod'r ella dotir ella ſÿſtir. § Kÿrkio tha ſÿki han than andra medan: fÿri thÿ at eÿ maghu their Badir til annir at fara: § Tiont tha fÿri

han

Bl. 13.

han halffua / tar ſom han tid'r ſÿkir: och halfft liggi qwart at teiri kÿrckio ſom bool war til ſchurad: § Tha en mad'r gier ſakar [6]) i hiem torpi thÿ ſama ſom han Boor i / tha flÿe han tedan: oc drage annan ſted Bandu, en han frid wil haffua: med thÿ at eÿ maghu their Badir i eÿno hiem torpi Boa: § Tha en ogutniſch'r mad'r drepir [7]) ogutniſchan: tha drage ſo Bandu ſom gutniſch'r: en han à boolj ſielffs ſins boor à Gutlandi:

[1]) Har förut ſtått ſii, jfr Schlyter.
[2]) Har förut ſtått ann̄, jfr Schlyter.
[3]) Spår af ändring. Under a torde hafva ſtått e, under i möjligen ett annat i.
[4]) Spår af ändring.
[5]) a plumpigt och hopträngdt med g.
[6]) Ändradt från ſakr.
[7]) Ändradt från drepr.

13. Aff Biaudi Boot manni.

Biaude boot[1]) mannj en han bellir ſidan atmelj ier wtgangit: oc lati è atmelj at millan / oc biaudi trÿſar om 'trÿ aar: en ſi mad'r oſchemb'r: than et han taki / at fÿrſta / Schl. 28. tegan Budit ward'r. § tha en han eÿ wil taka at at fÿrſta: oc eÿ at andru[2]): tha taki at tridia: ſidan trÿ aar ieru wtgangur: wil eÿ ta taka, tha[3]) ſchal Biera à tingh / fÿri alla lÿdi: taki en thar en han wil: tha en han eÿ wil / tha rabin allir[4]) lÿdir[5]) fÿrir fe / en han ſi mad'r oſchemb'r. § Tha en hin kallar eÿ wara freſt lidin: en han kallar lidin / ſom werildi biaud'r: tha haff'r han witord ſom lidhit kallar / med theira manna ſkielom trim / ſom med hanom heima ath gardi waru / oc Boot Budu trÿſar / om trÿ Aar / oc witi thz med xlj. manna eÿdi, at e warin atmeli at millan latit: § Tha en mad'r wil eÿ werildi Biauda: oc freſtir ieru than[6]) allar lidnar: tha ſchal land han frid lauſan bÿma: oc til dag / ſom manada freſt werildi wt reÿda: oc han ſakan at vj. M̃t. ſilffs wid'r mals

Bl. 14.

mals Eÿganda: oc abrar vj. landi[7]): § So liggi oc theim wid'r Schl. 29. ſom eÿ hald'r Bandu ſina: thar gangir[8]) oc engon Bÿn[9]) fÿrir / at eÿ ſchuli alt vp takas:.

[1]) Spår af ändring.
[2]) Ser ut att hafva stått andrir.
[3]) Ändradt från taa.
[4]) a uppkommet genom ändring eller åtminstone förtydligadt.
[5]) l uppkommet af f genom radering och ändring.
[6]) Plumpigt a.
[7]) i uppkommet genom ändring.
[8]) r tillagdt efteråt.
[9]) Skrifvaren har först skrifvit Bÿ= på den ena raden och på den andra ett par numera utstrukna bokstäfver (ti?). Sedan är n tillagdt ofvanför bindestrecken.

14. Aff lutuar ſak'r.

En vm lutuar ſakir ept'r ſadur ella Brodur ella nidia: tha eÿgha allir wid'r at ſia thar til, at their werildi orka biauda: en han taki tegar en han wil / oc wari mad'r oſchemb'r: § Tha en han eÿ ſo Brat taka: tha ſchal Biauda hanom trÿſwar wm atmeli: oc Biera ſidan a tingh fÿri alla lÿdi: taki en tar en han wil: ella radin allir lÿdir fÿri fe / en their ſiin oſak'r. § wela tweir ella flerin om oc drepa an[1]): tha haffui teir allir eÿna Bandu: thar til at an

tak'r

tak'r wid'r Bana: § Nidhi ma hempna en han wil fÿri vngan
Schl. 30. oformaga: all thaim[2]) ſom lutu eÿgu liauta oc wilia hempna fÿri vngan oformagha: tha ier thett hempt ſom naquar aff theim hempnar fÿri han: huat ſom held'r ier qwindis mad'r ella kerlbis: Thaim hempd ſtand'r ſo ſom en han ſielffir hempni: § Thaim warda oc werildi vp taka, en erffuingi[3]) ier vngir: ſen at thi mali ier kumit, at hin ma fe fram biauda, oc ÿr ſakom loÿſas, ſom i haffuir[4]) warit: § Tha en[5]) gutniſk'r mad'r drep'r ogutniſkan / man: oc bellir werildi biauda: tha tarff han hwaſki wid'r wegls ella Bandur: § Tha en ogutniſker mad'r drep'r gutniſkan man: tha halder hanom eÿ Banda / vtan tÿ at

Eins

Bl. 15.

eins en han werildi winnj Budhit: § Tha en oformagi ward'r mannj at bana / tha ier Bÿt at xij. M. ſÿlffs. § Tha en kona hauandi ward'r wegin med Barni / oc bella men Eÿdom vppi halda: at barn wari henne qwicht i qwidi: tha withi thz hennar

[1]) Under a står en annan bokstaf (möjligen t?).
[2]) Tredje m-stapeln efteråt tillagd med mörkare bläck.
[3]) Nedre delen af e plumpig. Efter r en punkt. En lodrät linje genom u-haken.
[4]) i-prick saknas, om den ej sammanflyter med u-haken.
[5]) Ändradt från om.

huſbonde, en han ier til / ier han eꝯ till / tha witnj than ſom Schl. 31.
henne ier ner kumpnaſter / med trim bolfaſtom mannom gutniſkom aff ſami ſochn: oc tar til ſo mangom / at xij ſein henne iem Burnir: tha Bȳt'r Barnit at xij M̃. ſilffs oburit, en hana at fullo werildi: —

15. Aff werildi manna [1]).

Nw ieru [2]) en fram ſidan werildi manna: § Gutniſchs mans werildi Bȳtis at iij. M̃. guls / en han ier at daudom. drepin: § Alla andra manna werildi

C. Bȳtas

Bȳtas at x. M̃. ſilffs: vtan trels werildi Bȳtis ath halff fempti M̃. penninga: § Tak'r gutniſch'r mad'r ogutniſcha konw: tha bȳtis haan at werildi ſino: en barn fȳlgin ſed'rnj at werildi: § Tak'r ogutniſch'r mad'r gutniſcha kono: tha warl hwat teira at werildi ſino / en Barn fȳlgin ſed'rni.

16. Aff Bandu werildi. Schl. 32.

Gudtniſchs mand Banda werildi: ieru xij. M̃. ſȳlffs [3]): En ogutniſchs mans ſem M̃. ſȳlffs: oc trels at vj oȳrom penn̄. allir ieru iempnir at botom thar til at lima lȳtj kan i at koma: § tha en lima lȳti komb'r i: tha ier ogutniſchs mans hand ella fot'r Bȳt at x. M̃. penn̄. oc ſo all annor miſleti ſom at werildom Bȳtas: § Drep'r trel mans man gutniſchan:

ta

[1]) Det senare a är af en typ, som för öfrigt icke förekommer i handskriften.
[2]) r plumpigt.
[3]) Ändradt från ſȳlffs.

728
116
744
16
Bl. 16. 728

ta taki brotin oc leidi hanom Bana Budnan i gard fyri xl. natha, oc ix. M, sylffs med: tha en Ey ier bani[1]) til: ta geldi xij. M. sylffs oc ey meira: § Tha en trel drepir ogutnisskan man / ta Byti brotin ij. M. sylffs oc bana Budnan i gard leida fyri xl. natha: § Tha en ey ier bani til: tha Byti hanom v. M. S. oc winnj hanom vj. manna eyd, at
Schl. 33. hwasski han wari i theim schada radandi ella waldandi: § wind'r ey brotin eydi vppi haldit: ta Byti full werildi Badi gutnischan oc ogutnischan: § Tha en trel drep'r trel. ta wind'r ey man neygat / til thes / at han geffui bana at botom en halff fempti M. penn: ier[2]) i budi. § En trel than som ort haff'r mala: tha taki frelsi fyri kyrkio durom med sochna manna witnom

nom / oc sidan wardi sir sieluur trel / hwat som han gier:

17. Aff osoydom.

Vxi fast'r oc fem wintra gamal: Bieroc Mannj xij[3]) Marca[4]) sak i gard: en han ward'r mannj at bana: § Hest schal man Binda en til Bonda komb'r a fiarda staurgulffi fran lid stucki: oc siughur stigh / fran durom mans: tha ward'ar[5]) ey vtan frembra foti mannerar[6]) oc tannom en han bits: § Tha en thu i gard far / ella til kletis: ta Bint wid'r galff ella bak[7]) weg / tha wardar thu ey frammar than a tan war telt: § Galter
Schl. 34. mercht'r ier at trebia, en han haffuir tria wint'r fast'r gangit. § Hund'r ier at fiarda hanom wardar e vm alt / 'en han

[1]) Plumpar och spår af ändring. Under b läses ett l.
[2]) i plumpigt, spår af ändring.
[3]) Spår af ändring.
[4]) Raderingar under de tre första bokstäfverna. r af ovanlig typ.
[5]) Ändradt från ward'r.
[6]) Det första r ändradt från n.
[7]) Radering vid k.

Bl. 17.

han ſchada gier / eÿgi tan ſom wil / § Theim fiaurom oquedins witom[1]) wardar hwar mad'r i gardi ſinom wid'r xij. M. S. ſak. § Tha en oquedins wit'r ward'r ſweuerdari[2]) mannj at Bana tan gutniſkom: tha falla e tweir lutir aff wereldi[3]) hans / en trediung tha Bÿti hin ſom ſoÿdin Eÿgir / thz kalla men kraffuar wereldi / § En oquedins wit'r ward'r manni at bana"ella leſtir man at limom / thet ſchal kreffuia oc eÿ hempna lagrÿdia til ſom till andra geldeta: § tha en oquedins wit'r weit mannj ſar ella laſti: ta fallin e tweir lutir aff Bot: En tridiung Bÿt'r than ſom ſoidin Eÿgir: § [fÿri hund Bit / ta Bÿtir tanna ſpur hwart / at tweim oÿrom til fiugura:] § Naut / oc Rus oc ſwin Schl. 107.

tha

tha wardar mad'r eÿ meira fÿrir / than thz ſielfft ier wert, en thz ier mannj at ſchada: § Tha en oſoÿder ier oc ward'r mad'r warad'r at fÿri kÿrckio durom oc fÿri ſochna mannom / oc gier ſidan meb ogömſlu[4]): tha Bÿti halffu meira than ſakir[5]) wird / § tha en minnj laſt'r warda than ſoÿdir ier werd'r / tha Bÿti halffu minna: § Hunder ier at fiarda / hanom wardar è om alt til halffs werildis / en han ſchada gier / Eÿgi than ſom wil: § Hwnſs bit, tha Bÿti tanna ſpur hwart / at tweim oÿrom til fiugura: § Tha en han ſar gier ella lima lÿti: tha Bÿtir at halffuom meſtu Botom: thet ſchal kreffuia oc eÿ hempna laghrÿdia til / ſom andra gelda:

Ber:

[1]) Kan äfven läsas wetom.

[2]) u utan hake.

[3]) Spår af ändring vid det andra e.

[4]) Schlyter: ogöniſlu. Beträffande i-pricken må nämnas, att just på denna del af papperet synas åtskilliga oafsiktligt ditsatta punkter.

[5]) t och i äro icke sammanbundna, men stå dock så nära hvarandra, att man ej kan betvifla, att skrifvaren ansett ſakir för *ett* ord.

Schl. 34.

18. Ver mad'r kuno.

Schl. 35. Ver mad'r kuno / ſo at barn ſpillis oburith: oc haffn' [1]) than qwicht i qwidi warith: tha Bȳtir han halfft werildi: § tha en haan kennir thet manni / en han dular: ta Bindi haan han wid'r med witnom tweim / theim ſom haan ſich ſchirſchutadi fȳrir [2]) [a tridia] à tridia dȳgri / at haan berd wari: ella theim ſom wid'r waru oc boolfaſtom: oc tweim qwinna witnom / at Barn wari ſidan dath Burith / ſidan haan Berd war: oc witi thet ſielff med vȷ. tiauda eȳdi / at thȝ qwicht [3]) war [4]): § Kuna ſkal Barns at getha at mungati hwario: leggi i kietta / oc haffi ner ſijr: ella haffui barn i kniom, ella leggi i ſengh: oc leggi ſialff ner: ſo

ſchal

ſchal hwarion kuna tria wint'r barns gezlu weita: § Ta en naqwar mad'r ward'r mid wada i teiri gezlu barni at bana / tha Bȳt'r han werildi fullo: § Tha en kuna leggir barn à golff nid'r / ella ſeti wardalauſt: ella i ſeng tha ier barnit obȳt /

Schl. 36. hwat ſom helſt kan at koma: § tha en kuna gang'r tar mid Barn i ſeng / ſom druchnir men liggia fȳrir / oc kumpnar barn i trangi ella med kledom: tha ier than Barn o Bȳt: than et haan liggi ſielff ner:

[1]) Jfr s. 6, rad. 7 ned. och s. 15, rad 2 ned. Genom att skrifva u, icke u, har jag velat beteckna, att någon särskild u-hake ej finnes vid sidan af förkortningstecknet, som måhända har dubbel funktion.

[2]) Radering under ſ.

[3]) ȳ bär spår af ändring.

[4]) r bär spår af ändring.

19. Aff Sara farom.

G[1]ier mab'r mannj ſaar att ella fleirin / mundar[2]) diupt: ta Bȳti mund hwaru at halff M̃. til atta marka badi a diaupleik oc à langleik: oc halffu

minna

Bl. 19.

minna / en eȳ ier mundar diaupt oc than tarff leкiſchep wib'r. § than mab'r ſom fȳri ſarom ward'r: ta haffui witni aff tweim Radmannom i ſama hunderi / oc eȳns lands domera aff ſama ſiettungi: oc ſweri ſielffuir[3]) med vj. mannom meb tiera witbnom[4]) / vtan teira eȳd / en boot ier meira tan iij. M̃. § tha en iij. M̃. ieru: ella trim minna: tha ier trigia manna Eȳder: § tha en han fleȳrin ſar haffuer: ta ſweri han hwat han held'r wil a an / ella fleirin / oc than ſama Bota. § All hulſerj[5]) ieru bȳt at Schl. 37. M̃. Sȳlffs. § Sargar mab'r man meb kniffui / ta bȳt'r ij. M̃. S: § kaſtar mab'r at mannj meb ſteini, ella andru naqwaru / oc far ſar aff / ta Bȳt'r iij. M̃. § Ward'r mab'r Berd'r meb

luca

luca haggom / ſo et ſȳnir ſlegir ieru: ta Bȳter halff M̃. hwaru[6]) ſlegh / til ſiugura: oc than meb ſamu witnom ſom til ſara: § Ier mab'r ſargard'r ginom naſar ella wer, tha Bȳt'r .ij. M̃. penñ: oc than lituan en at'r ier groit. § Ier vppit ſo et eȳ kan heilna / ta ieru fullar meſtu bȳt'r: en oȳra halffu minna: § Maa Er / ella lituan ſia öffuir[3]) twera gatu / ſom eȳ hȳl hatt'r[7]), ellar huffua

[1]) Från början har stått B, men man har gjort raderingar för att åstadkomma ett närmande till G. Då framgången var tvifvelaktig, skrefs ett G. inuti en af bokstafvens öglor.

[2]) Öfver n spår af en utraderad u-hake.

[3]) Gemensam i-prick och u-hake.

[4]) Raderingar och plumpar i de tre sista orden.

[5]) j ändradt från i.

[6]) Ofvanför w en u-hake.

[7]) Spår af ändring vid tt.

millan Bars oc brunar / ta Böt'r halff M. hälffs. § Tha en ſia ma offuer twert mot, ta ier M. S. oc than ſara Böt'r. § Swarð ſprang / Böt'r at M. penn. § Schin hiern ſchal / ta Böt'r at
Schl. 38. ij. M pen: § En ier hiern ſchal ſwigin ella runnin
ta
Bl. 20.
ta ier M. S. § Sönis a himin[1]) ella hinna, ta ier Böt at ij. M. Silffs. § Beön hwart ſom i ſchalu ſchielder ier Böt at M. pen. hwart till fiugura beina: § hweiſi Bein huart ſom Bier elna langan trað öfir fem elna hauga[2]) ri: ier Böt at. ij. M. pen. hwar til fiugura beöna: § ſing'r huart ier Böt at iiij. M. penn. en aff ier: § Tumbling'r ier Böt'r at ij. M. S. § Tha en ſing'r ier libſtarcht ſo et engin ier fengrat / ta ier Böt ſom aff ſei: § tha en maber ier at annj hendi leſt'r oc ma than halda ſwerdi ella ſicli / oc wind'r eö wapni oppi vegit / ta ier Böt at ij. M. S. § Tha en mað'r ier leſt'r at gangſempni ella runſempni / ta ier Böt at ij. M. S.
Tha
§ Tha[3]) en ſuð'r[4]) ier tân[5]) hels ella nacka / ta[6]) ier Böt at ij. M. Silffs. § Thia hwarion ier Böt at ij. M pen: en haan
Schl. 39. aff ier: § Tha en aff ier hand ella fot'r / ella auga[7]) wti / tha ier Böt at vj. M. S. hwart theira: § Tha en mað'r leik'r at mannj / oc hagg'r aff Badar hendir[8]) / ella Bada föt'r / ella Badin augon wt ſting'r, oc liffuer mað'r ſidan: ta ier Böt at xij. M. S. hwart teira: § Tha en naſar ieru aff ſchurnar aff

[1]) Det andra i har likhet med ett b.
[2]) Spår af ändring vid h.
[3]) Ändradt från tha.
[4]) I originalet har förmodligen stått ſūð'r, och skrifvaren har fattat nasaltecknet som u-hake.
[5]) Circumflexen tillagd efteråt.
[6]) Icke þa ir böt etc., såsom Schlyter uppgifver.
[7]) Spår af ändring vid det senare a.
[8]) Måhända ändradt från hender.

mannj, ſo et han ma eÿ werias ſikli ella ſnori, ta Bÿt'r oc at xij. M. S. § Tha en tunga ward'r dragin wt aff hafdi oc aff ſchurin / ſo et eÿ ma mals wid'r at niauta: ta ier oc Bÿt at xij.

Bl. 21.

xij. M. S. § Tha en mad'r ward'r leſt'r at ſchapom, ſo et eÿ ma barns fad'rr wara: ta ir Bÿt at vj. M. S. vigniauri huar. § Tha en Bad'r ieru leſt'r: ta ier Bÿt at xij. M. S. § Tha en Alt ier aff med ſchapti ſo et eÿ mad'r hugunda niauta, vtan ſitiandi ſom kona / ta ier Bÿt at xviij. M. S. § Telgia i hendi ella foti Bÿtis at ij. M. pen. [† [1]) §] En ſund'r ier § Riff [2]) / hwart Bÿtis at ij. M. pen. [3]) en ſunder ier ſlagit: † § Slegir ſo mangir ſom ſÿnlikir ward'a [4]) Bÿtis hwar at halff M. pen. § Haffuir [5]) mad'r ſÿna ſlegi a hand: oc ſeg'r hana onÿta wara ta witi med ſamu witnom / ſom til Sara: § Tha en eÿ ier ſÿnir ſlegir / tha haffui tan witord ſom wers. § Thet ier handa laſt'r minſt'r, en eÿ ma tula warmt ella kalt, ſo ſom fÿr: thz ier Bÿt, at M. pen. oc witi ſieluer med Eÿd fÿri: § Ier lÿti lÿſtit mannj ÿr haffdi, med ſÿnom ſlegi / ſo at han hwaſki hoÿrir hund i Bandi / ella hana à wagla / ella man en han à durom kallar / ta ier Bÿt, at xij. M. S. oc witi ſielffuir med vj. Manna Eÿdi, oc med ſamu witnom ſom til ſara: § Tha en mad'r Eÿno oÿra at lÿti leſt'r / ſo et han ecki hoÿrir med thi, en han hald'r [6]) fÿri andru: ta ier Bÿt at vj. M. ſÿlffs. § Tha en oÿra ward'r mannj aff

Vide cod: Vet: § Tha en lima laſtir fÿlgia da Bÿt'r ij. M. Sÿlffs.

Schl. 40.

Schl. 41.

[1]) Det utraderade korset har hänvisat till några utstrukna och oläsliga ord i marginalen.

[2]) Ändring från litet r. Paragraftecknet inklämdt mellan ier och Riff.

[3]) Under þ kan ännu läsas ett S. Mellan þ och e synes en släng.

[4]) Det senare a ändradt från r.

[5]) Ingen u-hake.

[6]) Radering vid h.

haggit ta Böti ij. M. S. § En oȳra ward'r lȳt / ta Bȳtir M. S: † § Slar thu

†. legbain Ella armleg=
g'r Bȳtis at twaim
M. ſilffs en ſunder
ier ſlagȟit:

Bl. 22.

thu mannj tend'r ȳr haffdi ta Bȳtir thu fremſtu tend'r twa vppi, oc twa nidrj, at M. S. § oc ſidan hwaru at ij. M. pen. med Bitom oc allu: § Tak'r thu man i har med anni hand / Bȳt ij. oȳra: § tak'r thu med Badom Bȳt halff M: — § Nȳck'r
Schl. 42. tu man / Bȳt ij. oȳra: § Skiaut'r thu mannj Bȳt ij. oȳra: § Slar thu mannj mungat i augon ta Bȳt tunka viij. Ertaug'r: § Slar thu man med nefa Bȳt ij. oȳra: § Gang'r tu wid'r eȳnom tha haffuir han witord til fiaugura [1]) ſlega: § Gang'r thu eȳ wid'r / tha haffuer tu witord ſom wers: § Slar thu man med ſtangu Bȳt halff M. hwart hag till tȳggia marka frammar Bȳter eȳ mad'r fe ſino fȳri luka hag / vtan laſtir fȳlgin:

thz

thet ier lagh Guta:

20. Aff loȳſki:

L: oȳſki [2]) thet ſom fing'r ma a ſetia / bȳter [3]) at viij. Ertaugom. tha en thu ma à ſetia, ta Bȳtis halff M. § Tha en
Schl. 42, 43, 89. † § tha en loȳſti ier ſo mikit at loſa ma a leggia tha [4]) [iru] iru ij M. [5]) pen.
tumbling lat'r til at tridia ta ier Bȳt at M. pen. † § Ier loȳſki meira than loſi hȳl: thz Bȳtis at M. S. Ier hwart har aff tha Bȳtis at ij. M. S': † § Skegh mans Bȳtis ſo [6]) ſom annor haardragh:

Nota defectum.

§ † Ier tor fa mannj haggin, ier Bȳt at M. Sȳlffs.

[1]) Ändradt från fiaura.
[2]) Under o synes ett med rödt bläck skrifvet r.
[3]) Spår af ändring vid ȳ.
[4]) Spår af ändring vid ȟ.
[5]) Har stått iij, men den sista stapeln har användts för M. och det andra i ändrats till j.
[6]) Ändradt från ſar.

21. Scheinir tu klædi manſ.

Scheinir tu klædi manſ tha Bÿt öffuir[1]) klædi at oÿri: kur= Schl. 43.
til at ij. oÿrom. Liquara at viij. Ertaugom: oc gier alt heilt klædi manſ / oc iem gut ſom thz fÿr war: § Liquara kalla ſerck oc ſkÿrtu / oc Broker, oc hat manſ: taim ieru all iemdÿr / hwart teira

ſom

Bl. 23.

ſom ſcheint ward'r: tha en à harund kombir oc ward'r ſar: tha Bÿti tu Badi ſar oc klædi:

22. Aff ÿpno ſari oc luka haggom.

Sari ſchal mad'r warda ÿpno til iem langa oc Eÿna nat. § Ward'r mad'r Berdir[2]) meb luka haggom oc ligger[3]) i fengh ſamu ſo at han eÿ ganger vppi millan, oc far than Schl. 44.
forſchiel: tha haffui fiugra Bolfaſta manna witni oc triggia Domera aff ſama siettungi, oc tar til ſo manga at xlij. ſein: § Tha en han eÿ far forſchiel: ta hafi hans arui witorb meb ſamu witnom: § En gang'r han vppi millan / tha haffui han witorb ſom wers:

23. Gier mad'r māni weghtuerra:

Gier mad'r mannj weghtuerra[4]) / tak'r man i beiſl: ella ganganbi i acſlar oc wend'r vm aff

D. gatu

[1]) Ingen särskild i-prick.
[2]) i har från början varit ämnadt till ett r.
[3]) Ändradt från legger.
[4]) Har troligen först stått weghtuirra. i-pricken kvarstår, men därjämte finnes tydlig e-hake.

gatu ſennj ta Bÿt'r tu ∧ viij. Ertaug'r: § En gier han ∧ tunda mannj wald oc lat'r leng'r fÿlgia / tha Bÿti iij. M̃. hanom fÿri wald / oc iij. M̃. Moga:

24. Bers trell.

Bers trell manz wid'r ma'n frelſan: Da haffui e hag tu gin ainu, ta ir teira millan iamt § Tha en trel far flairi tan tu gin ainu: tha ir Bÿt'r ſlegh'r huer [1]) at tweim oÿrom til ſiugura. § Tha en hin frelſi far flairi tan / at / gin tweim /
Schl. 45. Da ir Bÿt at halff M̃. hwart hag til ſiugura: § Tha en trell far nÿck ella Rÿſt: ella Rind: ta ir è hanum Bÿt halfu ſuewerdarj tan frelsum. § Tha en i ſara far kumb'r: tha Bÿt'r iam [2]) dÿrt ſom frelſum til triggia M̃. oc eÿ frammar: § Tunca [3]) Bÿt'r engin treli, oc engin Bÿtir oc trel Tunca [4]):

Aff

Bl. 24.

25. Aff Allom lutom.

Schl. 46. En oformagar ieru vngir ept'r fadur baudan: oc ieru ſinnir magandi men / tha ma eÿ hin elſti ſchilias wid'r hin ÿngſta: tan at noÿtas taki fÿr than han ier magandi / noÿtin allir aff allo oſchipto / tar til at han ier femptan Ara gamal / ſidan taki han wid'r ſchiauti oc ſcalom / oc leitar fÿri ſiir hwar en their eÿ wilia leng'r ſaman wara: § Tha en ſo ta-k'r noÿtas, at iord ward'r til fÿdur ſelia fÿr allir ſein magandi, ta al feſta Aldra iemt / oc eÿ at faſtu ſelia / ſo elſta [5]) / ſo ÿngſta: vtan ti at Eÿns, at naqwar taki vngan o formaga til ſina / huat ſom held'r ier qwindis mad'r ella kerldis: oc geffui hanom

[1]) e af ovanlig typ, uppkommet genom ändring.
[2]) Har troligen stått iæm. iam och dÿrt stå på skilda rader.
[3]) Radering vid T, som ser ut att hafva varit ett C.
[4]) Har stått bunca.
[5]) Kan äfven läsas œlſta.

fyðu / thar till at han ier magandi, ta hald'r han innj ſinom luta / tan at and'r wardin iord[1]) til fyður ſelia: § Gifftir fadir[2])

fadir ſon ſen: doyr ſonin oc leiffu'r dyttrir ept'r ſich: tha ſchulu tar ſithia i karls ſchauti, oc Bida luta ſenna: § Tha en karlin doyr oc gangs eptir / ta ſchiptin arffui at haffda talj dyttir oc ſona dyttrir: § Tha en fynir[2]) karls ieru fleirin: tha liautin ſona Schl. 47.
dyttrir eptir fadur ſen: § Samulund[3]) liauts oc eptir fadur modur / en haan liffuer leng'r en ſon: § Haffuir[4]) erffilitia eygu lutna: tha liaut'r ſidan hwart ept'r annat i hwaria[5]) qwiſl, ſom thz komb'r / huat ſom held'r ſi linda gyrt / ella gyrdlu e medan blods ier innan: § Tha en gangs blod alt / oc ier komit[6]) vndir twa linda gyrta: oc okumit vndir[7]) tridia: ta liaut'r at'r i gard ſama / ſom yr war kumit: § Tha en komit ier vndir tridia: oc ieru allir triir ept'r ſick: ta ſteds qwart i gardi ſom i ier komit, than

et gangis.

Bl. 25.

et gangis: § Haffuir erfilytia lut lutna × oc gangs ept'r hana: ta liauti tan ſom blods ier neſt'r: § Tha en Badi ier iamner kerldi oc qwindi: ta liauta than kerldi oc ey qwindi:

26. Thar ſom gangs i Gardi.

Thar ſom gang i gardi / ta liauti dotir eptir fadur ſin myd'rnj oc fadur myd'rnj / § tha en fadur fyſtrir ieru til, giptar ella ogeptar: ta takin taar ſet fadur mydernj. Schl. 48.

[1]) o otydligt.
[2]) i ändradt från r.
[3]) b uppkommet genom ändring.
[4]) Ingen särskild i-prick.
[5]) Spår af ändring. Ser ut som om ett a från början hade följt omedelbart efter r.
[6]) Ändradt från komir.
[7]) Ändradt från vnder.

Schl. 45. tha en nakvar[1]) ieru ogiptar tha takin atunda[2]) penning aff
† Nota defectum § thar som gangs i gardj tha liautin nidiar hafud lut mid Burnum a fiar[4]) da man,
en fiarrar ir takin attunda lut sidan gield iru guldin oc qvin[4])na lutir iru ut rettadir: § En qvindi takin slict yr gardj sum thar i haffdu en thett scrifat war a fyrsta Arj: ir thet ai scrifat hafi garthinr[5]) wittord:
fed'rnj sino / tegar geld ieru guldin. † § Gangs eptir man oc limpnar enkia i gardi: ta haffui at vpheldi i gardi till atmelis, laup rugar / oc annan korn vm hwaru manad: en han ey doyr ella giptis a fran: § En than kust'r som henne fylgdi tar i gard: ta taki[3]) slikan yr gardi / som haan i qwam: § War-

d'r

d'r kuna gipt i fleirin garda / oc far barn i fleirom: ta liauti so barn som Barn myderni sitt / badj eygu oc oyra: oc Bryd'r takin vp fyri samsystrir / hwat ta ieru held'r giptar ella ogiptar: - § Tha en kuna ier gipt aff gardi med heimsylgi / oc gangs eptir hana: ta liauts at'r i gard sama som haan aff giptis: - § Tha

Schl. 49. en gangit ier i theim gardi / ta liauti nesta blod / huat som held'r ier kerldi / ella qwindi †. § Thett ieru oc lagh / at kuna liutir hogsl, oc ib ept'r bonda sen: § Sithr haan lenger[6]) enkia i gardi med sinom synom / oc gangs eptir syni hennar fyr tan atta aar ieru wt gangin ta taki mark / penninga / vm hwart ar / medan synir[7]) liffdu: § En giptis haan fran Barnom sinom liffuando: ta haffui hogsl oc ib oc ey meira: § Enkia

† och thoyghin qwindi lengra than a fiarda oc ib. man. Iru badi iam ner tha liauti than kerldi.

thaim

Bl. 26.

thaim som barna laus ier: ta haffui herbergi / en han wil i sama gardi som haan gipt ier i: § Tha en haan ey wil / tha

[1]) Spår af ändring vid kv och möjligen vid det andra a. Under k har stått q.

[2]) t plumpigt, spår af ändring. Kan måhända läsas tt.

[3]) i-prick fattas.

[4]) Bindestreck fattas.

[5]) Vid g ändring, bokstäfverna efter h osäkra.

[6]) Står måhända linger.

[7]) i ändradt från r.

haffui halff mrk penninga vm hwart aar til fiaxtan ara: oc taki vp eptir thi som ar liba:

27. Aff qwinna lutom.

En vm qwinna lutu: tha liaut'r botir oc botur Barn: tha en eÿ ier teira til: ta liaut'r fadurs fÿstir oc fadurs fÿstur barn. Schl. 50. § Tha en Ecke ier tiera til / ta liauti nesta blod / à fiarda man oc eÿ frammar: § Ier eÿ thet til / ta standi qwart[1]) i gardi / meb nibium. § Ier kerldi gangit sik / oc ier i qwinna lutu kumit / huat som held'r ier aff Brÿdir ella fÿstir. oc ieru badin blods iam[2]) ner tha liautin Badin: § Brinna innj tweir fedgar Badir i Eÿno huse /

ella

ella brunchna badir a Eÿno schipi: ella falla badir i Eÿno wegi: ta ier fÿstr' iam ner som dot'r. § Warda sÿnir fleÿrin eptir man oc aukas aff allom: kan gangas ept'r nakra: ta warin allir iam ner at lutom til fiarda: § Hwar som sell set federnj / oc affhendis allo tÿ som innan staurs[3]) ier / wari schild'r wid'r lutu meb nibium / ella Brÿdrom: oc wari i ogutniska[4]) manna wereldi: En sÿnir hans warin[5]) i lutom oc i lagom meb nibiom, en teir fa at'r triggia marcka leigi:

28. Aff Thÿ Barn.

Engin thÿson far sik gÿpt till luta / vtan han haffui Adal gutnisk Badi fadr' oc modur: oc witri tegan meb schriuan Schl. 51. i etar manna skra tar

til

[1]) u-hake öfver w.
[2]) a plumpigt.
[3]) Ändradt från stams.
[4]) Ändradt från ogutnisst.
[5]) Ändradt från warir?

Bl. 27.

til at triar ieru eptir ſik allar gutniſkar: ta liaut'r ſon teiri tridio luto meb nidiom. § far Gutniſk'r mad'r tÿbarn, wid'r gutniſka kuno: oc gangs eptir han: oc leiffuir eptir ſik tÿbarn / ſÿnir oc dÿtrir: ta ſchiptin taim federnis oÿrom at haffda tali meb Adal dÿtrom / en taar ieru til: Ieru eÿ taar til, ta ſchiptin ſina millan / at haffda talj fed'rnis oÿrom. § En faar Gutniſch'r mad'r tÿſÿnj[1]) wid'r o gutniſka kuno ta fÿdi / teim tar til, et teir ieru magandi: wilia teir eÿ leng'r meb fedr' wara: ta geffui iij. Markar pen̄. hwariom teira / oc fult wapn / oc ſenga klebi / falling oc leguttu / oc wengi / oc femptan elnar klebi til gang kleda: § Tha en han

haffn'[2]).

haffuir tÿ dÿtrir / ta fÿdi oc teim tar till / at taar ieru xviij.
Schl. 52. Ara gamblar: haffui ſialffs wald vm gipta teÿm en naqwar beÿdis: § En warda taar eÿ giptar / oc wilia taar eÿ leng'r meb fed'r wara / ſidan[3]) xviij. Ara[4]) ieru wt gangin / ta geffui M. S. hwari teira. ſengh / oc gangklebi ok ko ept'r empnom ſinom. § Tÿbarna rett allan ſchal wt geffua meb kirkiomanna witnom / ella ſchielom: § far gutniſk'r mad'r tÿ dotur wid'r ogutniſka kuno, oc falds naquar wid'r tha tÿdotur / tha ho'gſli hana meb iiij M̄. pen̄. hwat held'r han[5]) ier gutniſch'r[6]) ella ogutniſk'r. § En ward'r mad'r innj takin meb tÿÿſſi tÿdotur: tha loÿſi vndan hand ella fot meb iij.

M. S.

[1]) Spår af ändring. Synes hafva stått tÿſÿnr.
[2]) Jfr sid. 24, not 1.
[3]) Ingen i-prick.
[4]) Ändradt från ara.
[5]) Ändradt från ier.
[6]) t ändradt från r.

Bl. 28.

M. Silffs. § far gutniſch[1]) kuna tyðotur wið'r ogutniſchan man / tha haffua[2]) ſama rett, ſom förra war ſegð'r.

29. Aff intecht.

Tha en mað'r warð'r innj takin með gutniſki kuno einlöptri: tha ma han i ſtuk ſetia: oc hepta vm triar net'r: oc ſenda Bud[3]) frendom: loyſin vndan ſidan hand ella fot mit vj. M. S. ella lati aff hagga / en han eÿ winð'r vndan loyſt. § tha en han eÿ warð'r innj takin með: vtan warðr' barn hanom til handa Burit: oc kennir kuna mannj barn: en ſeg'r han neÿ Schl. 53. wið'r: ta taki[4]) með ſir twa bolfaſta men aff teÿri ſochn / ſom tha war kunan i ta en barn war afflað: oc ſweri ſo með ſiax manna Eÿði / at their aldrj hoÿrðin aff thi malj orð ella ÿmil / ÿmil fÿr thz barn war fÿt: tha fylgir[5]) hanom witorð / en han far ta twa bolfaſta men: § falð'r han oc far eÿ witorð / tha haffui haan[6]) witorð mið ſiax mannom ſir iamburnom / oc ſweri thz / at han ſi fað'r at barni. En han taki wið'r barnj / ſiðan oc wið'r mÿð'r en han wil: § Tha en han eÿ wil oc eÿ ma / ta geffui henne fult hogls en haan gutniſch ier: § Warð'r gutniſch'r maðr' innj takin með ogutniſki kuno: ta far haan triar M. aff hanom / oc eÿ ellar, vtan han ſei inni takin tar ſom hennar ſengh ier / oc hennar heÿm: § Warð'r ogutniſch'r mað'r innj takin með gutniſki kuno: tha Bÿti ſom aðal gutniſch'r. § Tha

[1]) Har stått gutniſch'r. Sedan har skrifvaren dragit en rätt tjock, något böjd linje vertikalt genom r och dessutom satt en punkt ofvanför bokstafven. Det hela får därigenom närmast utseende af ett i.

[2]) Läsningen af de sista bokstäfverna osäker.

[3]) u-haken och delar af ð med ljusare bläck. Spår af radering.

[4]) a plumpigt.

[5]) i ändradt från r.

[6]) n uppkommet genom ändring.

en han warð'r eÿ innj takin, oc far than barn með henne, ta geffui[1]) henne hogſl. viij

M.

Bl. 29.

Schl. 54. M. oc fÿði ſielffuir[2]) barn ſiþ: § En kennir kuna hanom barn: oc han ſeg'r neÿ wið'r: ta weri ſich með ſama witnom ſom gutniſch'r: § En barnfÿðin teÿr ſom hogſl eÿga vp taka[3]) / faþ'r ella Brøð'r en han ogipter ier: § far ogutniſch'r maþ'r barn, wið'r ogutniſcha kuno / ta geffui oc henne hogſl. iij. M. oc fÿði faþ'r barn ſett: § Tha en han warð'r innj takin / tha geffui oc iij. M. tan et eÿ ſi barn

30. Aff hori.

Gier maþ'r hoor ta Bÿti iij. M tingi / oc vj. M. mals Eÿganda: § Tha en maþ'r gier ÿffuir[4]) hoor: lerð'r ella olerðr': tha Bÿti xij. M landi oc Adrar xij. M. mals Eÿganda. § Gier gipter maþ'r hoor / widr' ogipta kono / tha ſchal han hana hogſla: § Gier[5])

laggipt[6])

laggipt kuna hor wið'r ogiptan man / tha ſchal han hana eÿ hogſla: § Warð'r maþ'r innj takin með annars mans kuno,
Schl. 55. lerð'r ella olerð'r, ta liggi hanom wið'r xL. M. ella liff hans: § Lukkar maþ'r dotur mans: ella naquari[7]) hans warnad til feſtur, vtan faþurs Rad ella frenda, ta Bÿti. xL. M mals Eÿganda: thar haffui land xij. M. aff. § Tak'r maþ'r kuno ella moÿ

[1]) i uppkommet genom ändring.
[2]) Ingen särskild i-prick. Bör måhända läsas: fielffuer.
[3]) Det första a plumpigt.
[4]) i har från början varit ämnadt till ett r.
[5]) Ändradt från war.
[6]) Ändradt från þ'r maþ'r.
[7]) Ingen i-prick.

meb Rani / ella waldi / vtan fadurs rad ella frenda / tha Radin teir[1] / ſom hennar mal Rÿchta halſi / ella werildi hans / en kuna ier gutniſch: thar haffui land xij. M. aff. § Tha en kuna ier ogutniſk / ta Radin teir ſom hennar mal Rÿchta halſi / hans ella x. M. ſilffs / thar haffui land xij. M aff.

Warder[2])

Bl. 30.

31. .Ward'r kuna ſchemd a wegom.

Wald: lib. 2. Tit. 16.

Ward'r kuna ſchempd i ſchogi oc til ſÿmpnis noÿd ella annaſted / ta leÿdi man / meb ropi en haan eÿ will ſcham tula: oc fari tengat eptir / ſom han far fÿrir. § Tha en naqwar hoÿrir op hennar: tha ma than biera henne fulla[3]) ſchiel / oc alla: ſo ſom han wid'r wari oc augom à ſaghi. § Tha en engin hoÿrir op hennar / tha ſchirſchuti haan[4]) ſick tegar vm fÿrſta dÿg'r / tar ſom haan till Bÿar komb'r / oc ſeghi nampn mans: teira niaut'r haan ſchiela, at en taim duga willa: § Tha en haan leng'r ſwelir / oc kerir eÿ: ta ier tigia beſt ÿffuir: tan far tha witord ſom wers. § Tha en mad'r ward'r, at ſliko sand'r, oc fÿlgia ſchiel kuno. tha Bÿt'r han gutniſki kuno Schl. 56.

kuno xij. M. S. En ogutniſki .v. M. S. oc o frelſi kuno[5]) vj. oÿra pen. § Ward'r fÿri laggipt kuna gutniſch ella ogutniſch / tha haffuir[6]) han fÿri gart lifi ſino: ella loÿſi ſik meb ſo miklo werildi ſom kuna ier dÿr: § Tha en kuna kenir eÿ man / oc ſchir ſchutar tan ſik vm fÿrſta dÿg'r / ſidan haan til Bÿar komb'r:

[1]) Vid e ändring eller förtydligande.
[2]) e otydligt, ändradt från a.
[3]) Ändring och radering vid ll.
[4]) Det andra a ändradt från n.
[5]) Spår af ändringar.
[6]) Ingen särskild i-prick.

oc lads[1]) ſidan haffua kent man / ſidan lengra ier fran gangit: ta wers han med xij. manna Eÿdi / fÿri theiri / ſom eÿ ier haffandi: § Tha en haan ier haffandi / oc bier à than ſama tima ſom haan ſcham ſina ſchirſchutadi, ta Eÿgi haan witord[2])
Schl. 57. med xij. manna Eÿdi, oc witnom theim ſom haan[3]) ſick ſchir ſchutadi fÿrir: § Tha en trell mans gier

ſlicht

Bl. 31.

ſlicht wid'r gutniſcha kuno: ta wind'r eÿ drotin med werildi wert han / vtan thi at eÿns / at haan wili held'r haffua werildi takit / than liiff hans:

32. Aff qwinna Gripom.

En vm qwinna gripi ieru lagh taim: § Slar thu tupp ella hwiff aff kunor haffdi, ſo at eÿ ier med wada gart / oc beras hafud hennar halfft tha Bÿt M̃. penn̄. ta en Beras alt tha Bÿt ij.[4]) M̃. pen̄. haffui haan witord vm med witnom teim ſom à ſaghu: hwat ſom berabis alt ellar halfft. § En ofrels kuna far ſlega Bÿt'r oc eÿ meÿra: § Slit'r thu naſt ella neſtla kunur, ta Bÿt viij. Ertaug'r. § Slit'r tu Bade / bÿt halff M̃. tha en haan ſald'r nid'r à iord Bÿt

E. ij. M̃.

ij. M̃. § Slit'r thu ſnodir kunur tha Bÿt halff M̃. hwaria til
Schl. 58. meſta Bota: oc ſa henne alt at'r: witi ſielff haan ner alt ier: § Schiaut'r thu kuno ſo at henne ſtinka klede ÿr laghi thi / ſom thaim fÿrra waru. ta Bÿt viij. Ertaug'r. § Stinka taim à leg midian Bÿt halff M̃. § Stinka taim ſo haucht, at ſia ma

[1]) a plumpigt.
[2]) Vid w ändring.
[3]) Öfver det andra a ett lutande streck.
[4]) Ändradt från vj.

knibor: ta Bŷt M. penn. § Stinka thaim so haucht at sia ma Bade lend oc loŷndir, ta Bŷt ij. M. § Tak'r thu kuno vm bauglid, Bŷt halff M. en haan kera wil: § Tak'r tu vm albuga Bŷt viij. Ertaug'r. § Tak'r tu vm axlar hawd / Bŷt .v. Ertaug'r. § Tak'r tu vm briaust Bŷt oŷri. § Taker thu vm ankal Bŷt halff M. § tak'r thu millan knis oc kalua Bŷt viij. Ertaug'r. § Tak'r tu vfan kni Bŷt

v. Er=

Bl. 32.

v. Ertaug'r: § Tak'r thu en handar meir: tha ier thz grip'r hin oheidwerdi / oc heitir [1]) fola grip'r. tar liggia [2]) engar fe Bŷtr til: fleſtar † vnnar ſidan tar komb'r. § Tha en fŷri ward'r ogutniſch kuna: ta Bŷt tu henne halffu minna gripi alla / than gutniſki kuno.

þ. at: [3]) thula vel þula,

Schl. 59.

33. Aff wagnikla ferdir.

Um wagnikla ferdir / ta ſchulu eŷ fleŷrin aka en tweir a hwariom wagnj. § En magareid ier aff takin: § tar ſinghis Brud meſsa ſom vngi mad'r ier oc brŷllaup ſchal drŷckas. § Sendi vngi mad'r tria men gin Brud ſennj, oc Brŷttuga Bidi tar ſom Brud meſsa ſings oc Brŷllaup dricks. § Brŷllaup ſchal drickas vm twa dagha med allo folcki / oc geffuar [4]) geffui hwar ſom wil, Ept'r

wilia

wilia ſinom. § En fŷrningar ieru aff tachnar til Brŷllaupa haffua. § A tridia daghi tha haffuin ſielffs wald vm at at'r

[1]) Ändradt från heit'r.
[2]) Står måhända leggia.
[3]) Schlyter läser al (såsom sammanhanget fordrar), men det finnes ett tydligt tvärstreck.
[4]) Ändradt från gieffuar.

Biauda broſsiatel oc [1]) gierda mannom oc neſta frendom. § Minnj ſchulu ſchenkias ſo mang ſom huſbondi wil fÿri mariu minni.
Schl. 60. § En Ept'r mariu minnj ta haffui hwar mab'r heim luff / oc ööl Biers eÿ leng'r in. § Hwar ſom thzta Briaut'r [2]) tha Böti xij. M landi. § En hwar ſom obudin komb'r til brÿllaups ellar
Schl. 90. weiſlur ools / ta geldi iij. oÿra penn [3]). Magum oc wagniklom ſchenckls eÿ meira en trÿ minnj, oc enchti teira ſtÿra tan halff ſchal gangi i at meſtu: oc hwar ſom teim miſſförmir Böti twi Böt, oc xij. M. landi.

Aff

Bl. 33.

Schl. 60.

34. Aff Erfis gierdom.

Erffuis gierdir ieru allar aff tachnar. vtan hwar ſom wil / tha geffui kledi oc ſchÿdi innan ſochna folcke / ept'r than ſom fram ier libin.

Schl. 92.

35. Aff qwinna ret.

Um qwinna ret ier thz ſempt ſik / at nauta bo ſchulu taka til fempta Bands, Rus oc lamb ſo ſom thaar thet i gard flÿtto. § Gÿlning ier aff takin / vtan taſsala: § Gÿltan kupar ſchal brenna / hur ſom han hittis. § Gullab oc ſilckis band annor tan ſlungin ieru oc aff takin. § Gÿlt belti gamul ier luffat at haffua / ſlicht ſom thet ier, oc engin nÿ til auka: § Twar M. guls ſkal heim fÿlgi wara oc eÿ meira / oc eÿ ma meira geffua, oc eÿ meira

Beidas

Beidas: § Bladragnung ier all aff takin oc pell /: eÿ ma gipta garda millan / vtan meb hwitom lereptom. § Scharlab [4]) ier

[1]) Vid o måhända spår af ändring.
[2]) a ändradt från u.
[3]) En punkt öfver det andra n.
[4]) b uppkommet genom ändring.

alt aff takit, Engin ma kaupa ſcharlad / oc engin geffa garda millan, vtan haffua qwart i gardi: § Scharlad oc Blabragning ſliti hwar ſom thz till ier, oc engin meira till auki ſidan thz ier ſlitit / hwaſki fornt ella nÿt. Schl. 60.

Reidkledi oc Reid wengi ſchierins eÿ ſmera / than i fiardunga:

36. Aff Gutniſchi kuno.

Thitta ier oc ſempt ſik vm gutniſchar kunor: at hwar Bro=
d'r gieri Rad fÿri ſÿſt'r ſennj til giptur: § wil hand eÿ ta geffui attunda lut aff eigu ſennj til vp=
heldis

ſchÿnian Bl. 34.
heldis meb ∧ ſina neſta frenda oc ſochna manna, ſo at haan hwargin oradlika fÿri gieri ſinom kuſt: § **En om oguthniſch folck:** ta liautin twar ſÿſtrir gin eÿnom Brÿd'r. § tha en falla kan / ſÿſchona millan ella ſÿſchona Barna: ta ſchiptin ſo thi ſom ſed'rnj ella mÿd'rnj. § Tha en fierrar gang'r ta liauti / than ſom blodi ier neſt: Schl. 61.

37. Aff farwegom. Schl. 91.

En vm farwegi manna ta ieru laggh taim. § Eÿg'r mad'r eÿgu huargin ta faſta: ta ſchal han ſielffuer wita a ÿpna warſt hur han farwegh Eÿg'r § Tha en han tafaſt eÿg'r / oc vpni warſt: tha haffuer han eÿ wita a annars eÿgu ÿpna: § En haffuir han ſielffuir[1]) luchna: ta ma han wita
a an=
a annars ÿpna / tha en men[2]) wilia gierda talaut innan gierda: ta Eÿga teir qwar leiffua femtan[3]) ſtiga Breidar: ta helga teir

[1]) i ändradt från r.
[2]) Ändradt från man.
[3]) n tillagdt efteråt.

garb ſen oc eÿ ellar: § Gierb'r mab'r ſir haga ÿfir farwegh
hin
mans: ta gieri han hanom liib / oc ∧ fari thz ſom han förra
Schl. 92. foor: § Tha en gierb'r at'r gatu mans ÿfir lab farwegh mans ta gieri than lib ſom garbin Eÿgir[1]). oc han wardi libiom ſom wegh Eÿgir:

Schl. 61.

38. Aff ſchoga bregdan.

Bregdas tweir men vm ſkogh / ta ſchal mab'r haffua tu witnj lichs witnj / oc ortar witnj: labigs wib garran / ella trob'r kluffuit, oc a ſtumbla leght, ella klappat qwiſti oc ſaman[2]) burit / oc latit torkas til

haff

Bl. 35.

haff fallar: thet ier ortat witni full. § Witorb haffi tan ſom lichs witnj haff'r briaugari at ort vm kring / an[3]) aff teim ſom meſt[4]) A / ſchal förſta til Eÿbs at ganga: wil han eÿ meb Eÿbi witna: ta bugi hans witnj hwargom: § En vm Abal iorb ſchal oc haffua tu witnj: nibia witnj oc ortar witnj vm tria winter[5]):
Schl. 62. Ortar witnj bierin teir ſom Eigu Eÿgna faſta. § Bregbar than ſom kring Eÿg'r vm ta witnom teir ſom neſt Eÿga vtan vm: § Nibia witnj bier eÿ nerar than fiarbi fran komin: § Tha en taim mÿtas Abal iorb oc ſchog'r oc mÿr: tha Eÿg'r iorb twa luti: en ſchog'r oc mÿr tribiung: § Schog'r oc mÿr ta takj halfft hwart aff baufi iorb / tar ſom taim mÿtas millan ſtumbla oc ſtar tufur: oc hwaſki

ma

ma teira witna meb andru: eÿ ſchog'r meb mÿri / oc eÿ mÿr meb ſchogi / § Lufi engin mab'r androm mannj hagga i oſchip=

[1]) Ändradt från Eÿg'r.
[2]) Vid n spår af ändring.
[3]) a plumpigt.
[4]) Efter meſt ett utraderadt skiljetecken.
[5]) Den andra n-stapeln ändrad till t.

tom[1]) ſchogi: ella aagh ſla i oſchipti mŷri: vtan han ſei ſak'r at trim markom wid'r mals Eŷganda / oc abrom trim wid'r mogha: - § Dŷrfis engin mad'r ŷrckia i annars mans ſchogi ella mŷrom, vtan thz ſcŷ tŷcht med ſchielom ſom han mid far an bol ella faru ſchiaut. § En ſeg'r han et hin o ſcheliga haf= fuir takit: tha witnj thz med Aſŷn: § Hwar ſom ſchada far / Schl. 63. vm ſchogh ellar abrar aigur[2]) / oc will han nakrom miſtroa vm[3]) naqwat: ta ſŷni engin[4]) androm Ranſaka oc a ſŷn vtan ſak: § Hwar ſom merkiom ſpillir vtan ſtaurs ella innan:

ta

Bl. 36.

ta wari ſak'r at trim markom[5]) wid'r mals Eŷganda: oc abrom trim wid'r moga: § Dŷrfis oc engin mad'r gierda aff oſchipti aigu: vtan han ſei ſak'r, at trim M. wid'r mals Eŷganda: oc en androm trim wid'r moga: § Gardi Eŷg'r warda huar thar ſom han giert haffuir: than ta gard'r ſom ta faſt Eŷg'r. § En than ſom eŷ ta faſt, tha wardar han midal gardi: § thar Bŷt'r

A

∧ ella hwar ſpiel ſom han ∧ garda fŏrir: § tha en fleirin eŷga ∧ gard
haſa auman: ta gieldin[6]) allir ſpiel / ſom eŷ haffua gard laggiertan.
∧ ella § Engin far heild'r fŏrir ſpiel ſin / vtan han haffui ∧ ſielffuir[7])
Eŷgir laggiertan gard: § Eŷ ma wiſa ſpiellom a annars ∧ auman: ∧ gard
vtan han ſielffuir haffi godan[8]):

Aff.

[1]) Vid o ett hål i papperet.
[2]) i tillagdt efteråt.
[3]) v plumpigt.
[4]) i plumpigt, spår af ändring.
[5]) Öfver o två olika högt stående, oafsiktligt ditsatta punkter.
[6]) Bokstäfverna ie hopträngda. Från början troligen blott en bokstaf mellan g och l.
[7]) u utan hake.
[8]) o bär spår af ändring.

Schl. 64.

39. Aff halff gierdi.

Beÿdis mad'r halff gierdi aff mannj: ta ſchal til ſegia mannj med granna witnom ella kirkiu manna: § oc ſchilin ſochna [1]) men til lutar i ſamu ſiau natom [2]). § Liauti than ſidan ſielffuir med granna witnom en hin wil eÿ wid'r wara / [3]) oc gierd [4]) tar ſom thu liaut'r: [5]) En hin haffui atmelis freſt / fran luta Dagi: § Tha en ſidan [6]) koma ſoÿd'r i ta tak i hus [7]) / oc lat eÿ wt fÿr tan han ſpiel Bÿtr / oc halff M. fram ſet'r til gards / Haffui giert i halffuom manadi oc taki at'r wed ſin § Tha en eÿ gierd'r i halffum manadi, ta tappi ſinnj halff M. oc tu tak at'r til andri halff M. tar til et giert ier:

wardi

Bl. 37.

§ wardi e ſpiellom medan o giert ier: fÿri thi et gard'r ier granna ſet'r. § Hwar ſom tak'r ſoÿd i hus: ta andwardi ſoÿdi til thes / et han til ſeg'r hinom med granna witnom / ſom ſoÿdin

Schl. 65. Eÿg'r: § wil han eÿ ſidan ſoÿd ſin wt loÿſa: tha haffui ſielff'r ſchada eÿn ſoÿd / ir [8]) † forward'r ella daud'r med allu. § ta † alias en allom ier lagliga til ſecht / ta andwardi / tan ſom gard eÿg'r auman: § Tha en mad'r eÿg'r oſoÿdan oc laup'r i at laggier-tom gardi: tha ſchal mannj til ſegia med granna witnom / oc Bidia [9]) ſoÿd ſen hepta: § tha en ſidan gier ſchada, ta ſchal taka werrj

[1]) Skrifvaren tyckes hafva varit på väg att skrifva t i st. f. c.
[2]) o plumpigt.
[3]) Utraderadt paragraftecken.
[4]) Spår af ändring.
[5]) Utraderadt paragraftecken.
[6]) i-prick saknas.
[7]) Vid s ändring.
[8]) Spår af ändring.
[9]) Kan läsas Bedia.

ſoÿd i hus: oc tan Bÿti ſpiel ſom ſoÿdin Eÿg'r. § Briaut'r vxi Band heÿlan gard: tan

et [1])

et [2]) han eÿ ſeÿ [3]) laggiert'r: ta Bÿt'r tu ſpiel: § ta en han laup'r ÿfir / tha Bÿt'r eÿ vtan at gard'r laggiert'r ier: § Tha ier vxi at laghum hept'r en horn band ier à eptra foti oc ſo vm horn. § Engin gard'r ier laggiert'r vtan han ier med tweim bandom bundin, oc halff tridi elna haur til † ÿ [4]) farſta banda: † fÿrſta. oc fÿri theim ſoÿdom ſom ÿfir laupa: oc eÿ fÿri ſwinom ella fÿri theim ſoÿdom ſom vndir ſchriba: § Gaſa ella Griſa gieti huar ſielff'r en gard'r ier laggiert'r fÿrir: † Schl. 66.

40. Hwar ſom hagg'r oloÿfis.

Hagg'r mad'r innan gierda oloÿfis / oc ak'r til: ta wari ſak'r at iij. M̃. wid'r mals

Eÿgan=

Bl. 38.

eÿganda: oc abrom trim wid'r moga. § En bier han ÿr heim til ſina / ta warj ſak'r, at viij. Ertaugom / oc e heilt at'r. § Breſtur axul a gatu ella annat reÿdi: tha haggi ſaklauſt i annars Eÿgu: en han eÿ ſielff'r eÿg'r ſo ner at han ſia ma oÿk oc wagn / ella Rus oc kerro: — § Riffuir thu gard mans vpp. ſo at tu briaut'r ÿffuarſta banda / tha Bÿt halff M̃. § En riff'r tu annat ſtaurgolff Bÿt viij. Ertaug'r. § Riff'r tu tredia [5]) Bÿt iiij. Ertaug'r. § Riff'r tu ſo brat ſom lids meli ier / bÿt ij. M̃. oc eÿ frammar: oc gierd ater [6]) gard hans iem

[1]) t ändradt från n.
[2]) t ändradt från r.
[3]) Ändradt från ſi.
[4]) Radering mellan ÿ och f.
[5]) e plumpigt.
[6]) Radering.

godan oc iem langan / ſom han fyr war: oc warda ſchada e
medan yppit ier: § Tak'r tu wid mands / ella gards wirki /
ella

ella timb'r i ſchogi / Byt vi. oyra: § Tha en hin haffuir til
gatur fyrt / ta ier iij. M. en han ecki leifir ſith at'r, oc fai
Schl. 67. hannom alt ſet Eygit at'r iem got oc iem mikit en tu ward'r
ſand'r ath / wit ſielff'r med Eydi ner alt ier:

41. Aff Saudi:

Saudi wardar hwar ſom han haffuir i gardi: vtan thi at
eins / et hiaul liggi a: ella felli dur: tha ward'r than
ſom fran yppno gang'r. § Graff'r tu ſaud i engiom / ella
Eygu thenne: tha gier gang oc gatu iem goda fran ſom till.
ellar wardar tu ſoydi mans en han wada liaut'r.

42. Aff eygna kaupi.

Eygu ma engin ſelia vtan trang / rekin til: ta ſeg til ſchyl-
daſta
med

Bl. 39.

med ſochna mannom oc etar mannom / oc teir ſchynin hwat til
trengir. § En hwar ſom geff'r penninga a Eygu vtan thiſſa
ſchynian ta haffui fyri geffuit penningom ſinō. oc Byti xij. M.
landi, oc abrar tolff ſchyldom mannom teim ſom Rypta. § En
Schl. 68. eygu ier aldri lagh kaupt vtan med tings manna ſchynian oc
affrab'r frammi ſtandi vm atmeli: § Med ſama witnom ſchal
oc feſta ſom kaupa: § Schipta men eygnom / ta lyſin a tingbi
ſchipti ſino / ſo et Bab'r ieru wid'r: tha en naqwar[1]) miſtror

[1]) w ändradt från u. Haken kvarstår.

theim[1]) / tha Ranſaki[2]) i ſama ari. § Tha en eÿ witna ſchÿld'r men kaupt eÿgo aff theim ſom ſelia tarff: ta kaupin qwiſla men ella etar men in meb ſamo ſchÿn ſom ſegÿt[3]) ier: § en eigu kaupis[4]) aldri

F. vtan

vtan Etar. § Tha en their men haffua eÿgu ſom eÿ ieru i EEt gutniſk'r / ella ogutniſch'r oc torfu ſelia: ta ſelin theim ſom liauta[5]) eigu en their Effla: § Effla eÿ their / ta kaupin hunderis menb i ſama hunderi ſom Eÿgu ligg'r i: hwar ſom thzta briaut'r Bÿti xij. M̃. landi: § Tha en fierrar mab'r kaupir tan neſti: tha ſchal Affrab fram ſetia a hunderis tingi: thi ſom eÿgu liggir i: oc hinom[6]) laglika til ſegia / ſom vtan tings ier: fÿr en affrab ſeti / fÿri hans ſochna mannom ſom affrab eÿg'r Schl. 69.
taka: § Sel[7]) mab'r eÿgu ſina ta takin affrab babi qwindi oc
r
keldi ſom liauta agha, oc eÿ teir ſom noÿta meb hannom[8]) / en eÿgu kaupin than nidiar ella qwiſlar men: wilia eÿ teir: ta

ieru

Bl. 40.

ieru qvindis men nerarj than vtan men. § En sel mab'r eÿgu ſina / oc kaupir andra meb ſama werb till machs ſir, tar gang'r eÿ affrab aff: § Jord ier oc aldri affrab laus / vtan thi at eins / et allir lÿbir ſelin, ella haan[9]) wardi at werildi guldin /

[1]) e förtydligadt efteråt.
[2]) Vid R ändring (från r?)
[3]) Under ÿ läses ett t.
[4]) Ändradt till kaups.
[5]) Vid ta radering och förtydligande.
[6]) Ändradt från hinem.
[7]) Spår af radering vid S.
[8]) m har haft 4 staplar, men den första har genom ändring öfverförts till o.
[9]) Vid det andra a spår af ändring.

ella markleÿgi at hiemfÿlgi a mala tingi vt luffad ella at tiaffu-
geldi guldin. § Ieru Brÿdir fleirin ella Brÿllingkar / oc haffua
ſchipt, ella adrir ſchÿld'r men: oc ſelia ÿmſir eÿgu ſina: tha
taki engin teira affrad aff Adrom, vtan tan ſom teim ier neſtir,
oc hald'r ſennj [1]) eigu:

43. Siter mad'r i hers handom.

Schl. 70. Sit'r mad'r i hers handom, oc geld'r fÿrir ſik iord ella eigu
ſina, ta ier nibi [2]) neſt'r at'r loÿſa, en han wil oc fe fÿri
gelda ſidan hin heim kumb'r. § Sit'r bonda son i hers
handom ella oformagi: ta ma engin han dÿrare ater loÿſa / than
at iij. M̃. S.

vtan

vtan thi at eÿns [3]) at vmbud ſi til fadur ella frenda: oc haffui
tridiung at a wagſt / ſlict ſama fe ſom han galt: en witord
far ha[a]n eÿ frammar tan til triggia M̃. S. en ta tak'r at
ſchilia § En hin ſom lutua haff'r eigu, oc eÿ ier oformage /
han gier ſielff'r mala firir ſir, ſo ſom han wider ma koma /
thz ſtand'r ſom han ſielffuir gier. § Thaim ieru lagh landa
mellan, et vt lenning'r [4]) loÿſi aldrj dÿrari man gutniſchan /
tan at iij M̃. S. vtan haffi vmbud faburs ella frenda oc taki
tridiungs à wagſt ept'r fe ſinu. § Tha en Brod'r far med fe
oſchipto oc komb'r i hers hendi / ta loÿſin Brÿd'r han oc med
Schl. 71. fe oſchiptu / § tha en han [5]) far med ſchiptu fe: tha loÿſi ſik ſielffuir.
§ Brÿd'r eÿga Brodur aff hers handom loÿſa e medan o ſchipt
ier teira millan.

Tha

[1]) Vid det andra n spår af ändring.
[2]) Ändradt från nibr.
[3]) Vid eÿ spår af ändring.
[4]) Spår af ändring.
[5]) h ändradt från t?

Bl. 41.

farer Bon de ÿ kiöbfærd. Lib. 1.. cap. 12. iwtorum.

Tha en gangn biers eÿnom tilhanda frammar than androm, ella ward'r fÿnd'r audin: ta Eÿga allir haffua e medan o schipt ier: § Tha en Brÿd'r weria eÿgu o schipta: oc drep'r an teira man / ta wardar hwart sinom werkom. than Bÿt'r som drap.

44. Aff Gutnisch [1]) mans sÿni.

TiTulus hvad fad. rer törff Barn giffue [2]).

Engin gutnischs mans son far schipt / aff fed'r sinom aff Eÿg'r / than at han Beÿdas, vtan thÿ at eins et fad'r wili: ella giptis med fadurs Rad oc wilia. § Tha en han schipta wil: ta taki vp haffud lut sen aff oÿrom at rechning / en fad'r ta haffui bol set oschipt / oc geffui teim lands leigur aff / oc haffut lut sen / oc radi sielff'r fÿr sir fara huart han wil / † so frammarla som fad'r schÿnas eÿ orada mad'r. Schl. 72.

† nota defectum. § tha en thair hafa bol flairin [3]) tha fari sun' a nequat thaira / och at rechnung om hand will, so frammarla [4]) som fadir schÿnias æi [5]) orada mad'r. § Tha en ognisc'r mand haff'r sinj ogÿpta / eþa gipta, tha fain aldrj schipt aff fedr' sinum vtan fadir schÿnj orada madr [6]).

45. Aff Geldom.

Hwar som gield gier oradlika / tha fÿri gieri sinom lut, oc eÿ meira:

En

§ En engin geldi geld ept'r han daudan frammar en hans kust'r wind'r at.

[1]) t ändradt från d.
[2]) ue otydligt, men Schlyters läsning giffua säkert oriktig.
[3]) l ändradt från a. Schlyter oriktigt: flairir.
[4]) r ändradt från d.
[5]) e-öglan fylld. (Ändring till a?)
[6]) Vid r ändring.

46. Aff wediom.

Haffuir mad'r wed takit aff mannj fyri ſand geld deti tha ſteſni hanom til kirckior, ella til tings, oc loyſi at'r at laga freſtom ella wirdin ſochna men.

47. Aff tingom.

Titta ier oc ſempt ſick, at ting all ſchal Byria halda fyri midian dag. Radmen ſchulu retta a hunderis tingom. § Hwar ſom ey komk'r aff teim fyri midian dag: da
Schl. 73. Byti iij. oyra tingi. § tha engin teira vm midian dag ir kumin. ta warin ſak'r at iij. M. wid'r tan ſom fyr bier mal vp / oc abrom trim. wid'r moga / § En domar[1]) dymins ey leng'r, oc ey Eid'r lyptins en ſol ſet'r: hwar thitta Briaut'r byti tingi ept'r thi ſom ting

ier

Bl. 42.

ier haucht til: § Sakar engar ma ſiettung'r ſykia hoyrin tan till triggia marka / en tridiung'r till vj. M. oc land alt til xij. M. § Jeru ſtempnir om Eygnir: tha wari lagfeld'r tan ſom ey kumb'r at ſama thima ſom ting ſchal halda.

48. Aff fear kraffui.

Kan fear kraff warda manna millan ta far engin hoygri lag aff androm tan till vi. manna, en theim kan a ſchilia. § En vm Eygna deylu til xviij. manna en deila ier til M. gulds[2]): ſo oc than et meira ſi. § Tha en teim ſchil à tha ſchulu thz wirda hunderis Radmen / vtan eyd / en deila ſi till

[1]) a plumpigt.
[2]) b ändradt från s.

M. gulds oc takin fyrſtu ſtempno vm manada freſt aff teiri. Schl. 74.
§ Tha en han wil at'r ſegia: ta ſegia at'r fyri halffuan manad[1])
fram til tridiu. § Tha en deyla ier minna tan til M. gulds: ta
ſchal.

ſchal taka vj manna ſtempno fyrſtu vm halffuan manad: Tha en han wil at'r ſegia / ta ſeghi at'r fyri vij. nata freſt oc flyti vm vij. nata freſt abra fram til tridiu: En ſtempnu ma ey leng'r flytia vtan beggia wilia:

49. Aff manna Kaupi. Schl. 108.

Kaup'r tu mans man i gard thin ta Royn[2]) han vm vj. daga / en a ſiauanda geld thu werd ella ater leyd en thir ey at gies. § Tha en hin wil ey ater[3]) taka ſom ſeldi, vtan wil tik wid'r halda med formala / en tu haffua ſchuldir oc at'r leyda: hwat ſom thir at gatis wer ella Bet'r[4]). § Tha en thu haffuir[5]) ſchiel ſchielom gin: thz at tu ſchuld'r at'r leyda at freſtom, en thir ey at gatis: ta haffu'r[6]) thu witord ſom at'r leyd'r, oc lagum fylgir. § Tha en tu haffuir man leng'r: oc wiltu ſidan at'r leyda, ſidan
freſt,

Bl. 43.

freſt ier wt lidin / oc kallas tu haffua tan for mala gart / tha haffuir hin witord ſom at laghom ſeldi / gelt tha werd hinom, oc haff thz tu ficht: - § En ſidan ſchal ſali warda[7]) fyri trim

[1]) Det första a plumpigt.
[2]) R gjordt större genom ändring.
[3]) e ändradt från r.
[4]) Vid B ändring.
[5]) Eller haffuer. Hvarken i-prick eller e-hake.
[6]) Ingen u-hake.
[7]) Det första a ändradt från e. Äfven vid da spår af ändring.

laſtum / Brutfalli / oc Bedroÿtu, wardar om nÿ oc nidan / tha[1]) en fran beÿni werkir, ta wardar till at melis oc ſidan ſÿri
Schl. 109. brigſl allan alder. § Ta en han ward'r brigd'r i heldi, ta huti thu ſala thin oc leÿd hanom a hand / gieri han ta man thir heimulan, ella fai ath'r tir werd ſo mikit ſom thu hanom fÿrir gafft. § Tha en id'r ſchil vm / hin kallas mid mala haffua ſelt: en tu kalas med faſtu kaupi haffua kaupt. ta haffu'r[2]) oc tan witord ſom med faſtu kaupir, oc laghum fÿlg'r.

Aff

Schl. 74.

50. Aff ÿxna kaupi.

Kaupir tu vxa / tha / Roÿn[3]) han vm tria daga: laſtir fÿlgia hanom tweÿr, an en han eÿ drag'r, annar en han briaut'r. **Kaupir thu ko**, Roÿn hana om mialk mal trÿ: laſtir fÿlgia hennj tweir, an en haan ſparkas ſo at eÿ ma molka / annar en haan nielk ſtulin ier.

Schl. 75.

51. Aff heſta kaupi.

Kaupir tu heſt, ta Roÿn han vm iij daga / oc leid med laſti at'r, en tu naqwan find'r. laſtir fÿlgia hanom triir, tan ier an en ſtar blind'r ier, annar en han blts. tridi en han frembro fotom ſparcas. Tha en tu han leng'r haffuer / ta taf'r eÿ ſali wid'r, tan at laſtir fÿlgin vtan han ſielffuer wili.

Ridr

[1]) Ändradt från tan.
[2]) Ingen u-hake.
[3]) R ändradt från r. Under o har trol. stått ett i, mellan r och i en numera oläslig bokstaf.

Bl. 44.

52. Rid'r tu annan mans heſt.

Tak'r tu heſt mans i beitu, ella annan ſted oloͤfis hinom ſom eͤg'r, oc rid'r ella af'r med. ta Bͤt iij. M. mals Eͤganda / oc abrar iij. Moga, en tu ward'r ſand'r at et thu a baki waſt, oc fa e alt heͤlt at'r. § Tak'r tu heſt mans wid'r gard bundnan, oc leiffuir[1]) engan atr' ta Bͤt'r oc iij. M. mals Eͤganda: oc abrar iij. Moga / vtan thi at eͤns, et tu miſtakit haffuer, oc annan qwarran[2]) leifft. § Tha en tu miſtakit Schl. 76.
haff'r ta Bͤt viij. ertaug'r, oc kom hanom heilom heim at'r fͤri tridia dͤg'r.

53. Aff ſchipa gezlu.

En vm ſchipa gezlu ieru lagh taim Kaup ſchip thz ſom trettan rang'r ieru i oc triir Bitar: thi war-

dar

dar mad'r at ſtrandu wti. § En Bͤrding / ſchal reka ginom ſtok ella riff ella ginom[3]) Bul wid'r hus thz ſom tiaud ſuffa i: § Laas ſchal at wara oc lͤkill tan ſom huſsfroͤa bieri ella huſ-bondi. § Rekend'rr ſi eͤ lengrin tan triir ſtelkir, oc fiardi ha-mar: wegi ſtelkir hwar twar M. ella wecki vm iij. Rang'r / oc aff ſia ta wardar eͤ. § Hitt'r mad'r mͤndrͤckiu warda lauſa, at ſtrandu wti: ta eͤgi tan ſir at attu ſom a hittir. en hin ier hwargin ſo ner, et han op hans hoͤrir en han trͤſwar haff'r ͤpt. § Batir ier ecke ͤr warnabi eigi. hwar ſom wil. Tha en mabr' tak'r bat mans at ſtadum oc far med / ta Bͤtir han ſo Schl. 77.
ſom han Ridi

heſti

[1]) Ingen u-hake.
[2]) w ändradt från u, som synes af den kvarstående u-haken.
[3]) Ser ut att vara ändradt från genom.

heſti mans.

54. Aff Ranſakan.

Kuma men mannj til gards oc beÿdas at ranſaki, tha ma engin androm Ranſakan[1]) ſÿnia: wil han granna ſina wider haffua / tha ſchal Bida teÿra: [§][2]) en eÿ wil man oſchiel giera: § nempni ſin man hwar, in at ganga: † ∧ oc kapulaus ſidan Ranſakan ſchal. § Tha en mad'r ſÿniar abrom Ranſakan: ta ieru o heiligh dur hans. oc far enga[3]) bot fÿrir: tan et eÿ hittis fÿli innj. § Tha en innj hittis naquat thz ſom men iefa vm: ta ſchal at fangom ſpÿria: gang'r han wid'r tegar oc ſeg'r fang ſin: ta ſchal leÿſnom fÿlgia oc Roÿna fang hans: § fullas hanom ſchiel thar ſom han fÿrſti til ſchiaut'r, ta ier

† ∧ laus gÿrter ſcal in nat ganga
† al: fulj

ier han werd'r at thi mali: § Tha en han fik aff abrom oc wiſſi eÿ at illa war fangit, tha tak'r tan wid'r ſom han a hand leÿdir, en han ier tar fran laus. § Tha en hin dular, ta tarff han ſchiela wid'r theira ſom wid'r waru: taim ſchiel Bita han en han eÿ wind'r med laghom fÿri ſtandit. § Tha en mad'r bier mannj ſula i gard oc i hus, thz ſom laas ier a, oc wil ſoman fÿrrada: ta haffui fÿri burit allo thi ſom han Bar. § En ſidan ta Bÿti han werildi hanom ſo miklu ſom hin ier dÿr, ſom a hand bars, oc iij. M. tingi tar til, en gutniſch'r mad'r wardir fÿrir, ta Bÿtir han rij. M. landi.

Schl. 78.

Aff

[1]) Spår af ändring vid ka.

[2]) Paragraftecknet utstruket med grått bläck. Samma bläck har användts för nästa paragraftecken och för marginalanteckningen.

[3]) Ändradt, som det tyckes från engin.

Bl. 46.

55. Aff Tiaufa Rethi:

En vm tiaufa ret, tha ieru lagh taim. § Hwar som stiel ij. oÿra ella tweim oÿrom minna / ta Bÿti vj. oÿra snattan Bot: § Stiel han millan tÿggia oÿra oc mark silffs, tha schal han ting fÿra oc merkia, oc til werildis dÿma. § Stiel Schl. 79.
han sidan en han mercht'r ier, than et minna si tha schal han hengia: - **Stiel trell mans** oÿri ella oÿri minna / tha Bÿti Schl. 109.
hwar drotin fÿri han iij. oÿra. En hin kumb'r sielff'r vp tÿpti som tÿptit eig'r. § Ta en tÿpti ier meira than oÿri / ta haffui e han fÿrsti set at'r, oc trigildi sidan so mikit som tar til biers som tÿpti war: - § Stiela fleirin trelar an oÿri, ta Bÿti hwar drotin trigildi fÿri sin trell en han eÿ kumb'r sielffuer [1]) tÿpti vp.

Tha

§ Tha en tiauffnad'r ier eÿ ald'r til / ta schal wita tan som tiauffnadin misti huru mikill han war: oc than thi at eÿns et hus ella laas wari til brutit § Tha en eÿ [2]) ier vndir lasi takit, Schl. 110.
oc huaski ier til Brutit hun ella hell, ta taki han trelin oc fresti han / oc leggi engin wid'r lagh fram / kumj Bain [3]) heilom oc Brustheilom at'r drotin til handa / oc Bÿti [4]) als enchti fe fÿrir: than en han enga saghu aff haffui. § Ta en agripir ier engin til / wesleÿn [5]) / ta schal leggia fram wider lagh ofresta mans. ∧ vtan
§ kuma oc heilom at'r oc Bÿti vj. oÿra fÿri baugband vj. oÿra: § i naug'r seg'r naudug'r, thz han eÿ wald'r. § far mad'r med agripi til gars / oc kennir treli mans

tÿpt.

[1]) Näst sista bokstafven har hvarken i-prick eller tydlig e-hake.
[2]) Spår af ändring.
[3]) Ändradt från Bein.
[4]) Ändradt från Bÿtr.
[5]) Orden wesl och eÿn äro sammanskrifna, men afdelade genom ett streck.

Bl. 47.

tÿpt: tha ſchal þrotin Ranſaka lata oc ſielffuir trell ſin Binda / oc eÿ fÿri ſtanda ta tarff eÿ trigildi gelda. § Tha en mad'r will eÿ ſielff'r trel ſin Binda / ella Ranſaka lata / oc hittis tan thar fÿli innj / ta geldi han trigildi hinom ſom tÿptit atti han haff'r tha vpkumit. § Ier tiauffnad'r ſo mikil et eÿ wind'r trigildi fÿri guldit: ta ſchal hin haffua trelin ſom tÿptit atti, eÿ
Schl. 111. ma han[1]) oc meira fÿri ſtiela tan ſielffum ſir. § Kumb'r annar vp tÿpti / oc tak'r tiauff oc Bind'r oc eÿ han ſom tÿpti atti / tha ſchal han haffua fund'r laun / attunda lut aff / Bade aff tiaufi oc àlagi. § Ier trel a laupſtighi / oc ier lÿſt eptir at kÿrckio, ella a tinghi, ta ier. tan muſlegu mad'r / oc Bÿt'r engin trigildi

gildi fÿri than ſom ſtiel mat at ſiir: vtan ſett ſchal hwar at'r haffua, en til ier. § tha en ietit er / tha fullar thz engin fÿri muſlegu man. § Tha en trell ward'r at'r fangin / tha[2]) loÿs han at'r fÿri ij. oÿra a landi: oc fÿri iij. oÿra en han a fluta komb'r, oc fÿri halff M̃. en ÿr lands ſÿn komb'r: § than[3]) ſchal man at'r loÿſa / ſom ſchipit atti / vtan thi at eÿhs / at lagrekat wari: § Tha en han haffuir[4]) handom kumit a gripi naqwara / ta ſchal gripi at'r loÿſa ſom trelin atti. § Tha en ſchip war lagrekit ella vndir laſi takit / tha loÿſi than ſchipit at'r ſom trelin atti, oc ſo gripi alla ſom han handom a quam oc toÿgi frammar tan

Bl. 48.

tan til iij. M̃. § Tha en han bort laup'r a ſchipi wardalauſu,
Schl. 112. ella a haffi nid'r ſink'r, ſo[5]) et hin miſt'r trel ſen ſom atti:

[1]) n plumpigt, ändradt från a.
[2]) a plumpigt, spår af ändring.
[3]) Ändradt från theim.
[4]) Ingen särskild i-prick.
[5]) Efter o en bokstaf utraderad, jfr Schlyter s. 111, anm. 28.

ta geldi tan trell / ſom ſchipit atti: § Ward'r naqwar mab'r bundin agrips laus: tha ſchulu thz ſchuda trir Radmen / oc hoÿra hans ord / hwat han ier ſchÿld'r ella o ſchÿld'r:: § teir iij. Radmen ſchulu wara aff hunderi ſama: ella ſama ſettungi: teir ſchulu witna thz ſom teir hoÿra han ier ſchuld'r ella oſchÿld'r / ſo oc en agriper ier:

56. Aff Oquedins ord. Schl. 79.

Oquedins ord ieru mannj fiugur: tiauff'r, oc mordingi / Rauferi oc caſna warg'r:: § En Kuno ta ieru fem: tiauff'r g. oc

oc mordingi, hordomb'r[1]) oc forbenſchep'r oc caſnawarg'r: § Tha en mab'r ward'r fÿrir ſlikom oqwedins ordom / ta ſchal fara han til gards hinom ſom thz haffuir melt / oc ſtempna han til kÿrckior med ſchielom / oc bidia ord ſin at'r taka / taim[2]) ſom oſinom ieru melt i ſtridi, ella i vff drÿckiu. § Ta en han dÿll / ta ſueri meb trim mannom fÿri ſochna mannō at han taim ord aldri melti: § Wind'r han eÿ eÿdi vppi haldit: ta Bÿti han tria Schl. 80. oÿra oc ſÿmi man meb trim manna eÿdi at kÿrckio. § Bregdar mab'r mannj oquedins ord fÿri ſochn alli, ella a tingi, ella a ſtempno, oc far eÿ ſannab gart, tha

Bÿti

Bl. 49.

Bÿti hanom iij. M̃. oc ſÿmi han meb vj. manna eÿdi a tingi: :§ thzta ſchal ſÿkia at laga freſtom ſo kuno ſom mannj.

[1]) Vid b måhända spår af ändring.
[2]) a plumpigt.

57. Aff Sma filedi omercht [1]).

Kumb'r o mercht ſma filedi till mans, ta haffui til kyrkior, oc til eyns tinga. kennis thz [2]) ey at'r, ta lati warda: oc taki tings laun aff / oc ſchiptin ſochnar thy ſom yfir ier.

58. Aff swinom.

Schl. 81. Kuma ſtorari ſwin til mans tan ſma griſir merchtir ella o merchtir: ta ſchal haffua til tyggia tinga. oc tridia tridiungs tings / oc haffui Ertaugh fyri ting: Kennis thz ey at'r tha wirdin ſochna men / oc taki tings laun / aff / oc ſchiptin ſochna men / thy ſom yfir ier:

Aff Bo=.

59. Aff Bolambum.

Kuma bolamb til mans tha haffui til tyggia tinga, oc tridia tridiungs tingbs [3]) / oc haffui vp vm tryar: oc taki laun eptir thi ſom tridiung'r haffuer [4]) fyr wana hafft, § En thz ſom tar aukas aff, ta haffi tan ſom fydir.

60 Aff faſtom [5]) weduri.

Kumb'r faſt'r wedur oclipt'r til til mans, ta taki ertaug fyri hepta laun / kennis han ey at'r, ta taki ſo laun ſom fyri annor lamb.

[1]) omercht tillagdt efteråt. o täcker en punkt.
[2]) Ändradt från thi.
[3]) Under h läses ett s.
[4]) e ändradt från r.
[5]) o ändradt från r.

61. Aff kliptom weduri.

Slipp'r faſt'r wedur[1]) laus, eptir Simonis meſso iude: ta Schl. 82.
haffui[2]) fyri gangit ſielffuom ſir, til thes tima / ſom men
haffua wana hafft loyſt lata: tan ſchal at'r Biauda
hinom

Bl. 50.

hinom ſom ſlepti / meb hans ſochna manna witnom: § Ta en
han wil ey at'r loyſa: ta haffui tan ſom fick / oc leggi a merckí
ſett, meb ſielffuins[3]) ſochna manna witnom.

62. Aff Buckom oc Geytom.

Buckom oc gietom ſchal man vp heita vm tu aar / ſo ſchal
a'tr loyſa geyt fyri vj. penn. à hwario tingi / oc Buck
fyri ertaugh.

63. Aff nautom oc Ruſsom.

Naut oc Rus ſchal vp heita a twem tingom / oc tridia tri-
diungs tingi, vm try ar: kennis thz ey at'r a fyrſta tingi,
ta ſchal wirda, oc tan vp heita, oc haffui twar ertaug'r
fyri tingh / hwart. § Taim[4]) naut ella Rus ſom

nytia

nytia ma, tha nyti meb ſochnamanna kenno: oc fari ey til wiſ-
byar mib: wtan ribi til tings / ella leydi oc leggi aff ſabul, oc Schl. 83.
bindi ſo fierri[5]) mot ſtucka at magi ſia mib allom vp heiſlu ſoydom.

[1]) Vid r ändring från en typ till en annan.
[2]) h uppkommet genom ändring.
[3]) Spår af ändring vid in.
[4]) a uppkommet genom ändring.
[5]) i tjockt, möjligen annan bokstaf därunder.

64. Aff Amerki.

Hwar som amerki gier a annars filedi / vtan thz si kaupt ella at heimfÿlgi geffuit, oc ward'r tar sand'r, at: ta Bÿti iij. M̃.

65. Aff Akrom.

Haffua fleirin men akra saman / oc wilia sumir sa / oc sumir liggia lata: ta radin teir som meira, aiga: oc segin til fÿri mariu messu i fastu / hwat teir held'r wilia liggia lata ella sa: § En schiptas landboar vm ta haffui

vj.

Bl. 51.

vj. peñ. fÿri laups land / tan som bort far / aff theim som tar komb'r à / fÿri akra ta som han eÿ far sa / oc Rÿmin their
Schl. 84. om hoÿslet / hwar fÿri adrom so margra lassa rum som Bol gerd'r at markum.

66. Aff Rofu Akrom.

Hwar bondi som sed haff'r, ta haffi laups land til Rofu ak'rs., vm hwart aar: § En seda laust folck / som hus haff'r ta haffui halffs laups land / til Rofu ack'rs, oc tan lati oÿkin til / som ak'r eÿg'r. § Hwar som eÿ hald'r thitta: ta wari sak'r wid'r sochn, at iij. oÿrom. § En huilich sochn som eÿ thitta rÿchtar: ta wari sak ath iij. M̃

en a

en a ting kumb'r.

67. Aff haffreki.

Hittir[1]) mad'r haffrek à landi: ta haffui attunda peñ. hwarn aff fÿnd: § hittir mad'r a fluta[2]) wtj, oc tarff wid'r schips oc ara: ella hitt'r han a haffs butni, oc tarff widr

[1]) Näst sista bokstafven har både i-prick och e-hake.
[2]) Ändradt från fluti.

krok oc kęri, ta haffui tridiung aff fund ſinnj. § Tha en han hitt'r yr lands ſyn: tha haffui halfft aff thz ſom han hitti.

68. Aff Eldi

Schl. 85.

Kan ſo illa at bieras at ſchadi ſchin aff theim eldi ſom giers i ſchurſteinom / ella eldhuſom / oc fliaug'r i annan gard, at ſchada: ta Byti iij. M. en ſchadi ier til. iij. M. § Tha [1] en fleirin gardar

far

Bl. 52.

far ſchada / da litin allir / wid'r tar triar M.

69 Aff Bieru Eldi.

Da en ſchadi ſcher aff bieru eldi / ta byti halffu werildi ſino, tan ſom Bier [2]. tha en oformaga ſcher ſlicht: ta geldi than ſom wiſar.

70. Aff Broan.

Thet ier oc ſemt ſick, at broa ſchal vm hwart aar i allom ſochnom: hulikin ſochn ſom ey broar ta Byti iij. M. tingi.

71. Aff Schuti.

Schl. 86.

Thet ier oc ſempt ſick, en ſchut tarff ſchiauta / til landstarffa [3]: ta ſchal ſchiauta aff marca tali Badi aff eygu oc aff oyrom, oc ey

aff

aff garrom gerſemom.

[1]) Ändradt från Dha.
[2]) Ändradt från Bar.
[3]) b ändradt från s.

72. Aff wardi.

Ward ſchal Sithia[1]) hwar ſom ier. xx. Ara: oc haldi wapnom vppi oc allom ſchuldom, oc gelda ward pen̄. i paſcha wiko.

73. Aff huſom oc hus tiaudom.

Hwar ſom ſet'r hus nid'r vtan ſochninna luff / ta wari ſak'r at iij. M̄. wid'r ſochn / oc Rymi vp hus i ſama ari. § Hwar[2]) ſom tak'r hus tiaud vtan ſochninnar luff: ta wari ſak'r at iij. oȳrom.

74. Aff Byrſlu folki.

Schl. 87. Alt byrſlu folck ſom à Bondans Briaudi ier: gang'r thz bort o helgan dagh / aff gardi oloȳfis ſins

huſ-

Bl. 53.

huſbonda: tan leiffui at'r ertaug / vm hwarin dagh aff ſinnj leighu. oc fulli dags wercki at'r.

75. Aff ſædalauſu folki.

Alt ſædalauſt folck i ſochnom ta haffi encti ginmeli / at thz eȳ ſchuli Byrgia ſæd / med Bondom oc hafi vj pen̄. aff laups landi fyri korn / oc v. pen̄. fyri Rygh oc hagra: oc fydi ſik ſielffuir: oc ſeghi Bondin til med ſchielom: hwar ſom tar gin melir[3]) ta wari ſak'r at iij. oȳrom wid'r bondan.

76. Aff ikornom.

Hwar ſom far at ikornom fyri Symonis meſso iude / oc eptir mariu meſso ȳ faſtu, Byti iij. M̄

En

[1]) S uppkommet genom ändring.
[2]) u-hake öfver w.
[3]) i ser ut att vara uppkommet genom ändring.

§ En fari Engin innan ſtaurs vtan [han heti wid'r iij. M.] Luff Eiganda.

77. Aff harum.

Fari engin at harom meb gildri eptir mariu meſso i faſtu, ella fyri simonis meſsu iudæ, vtan han heti widr iij. M. Schl. 88.

78. Aff ſchaffli.

Thitta ier oc ſemt ſick, at ſkaffl[1]) alt ſchal haffua helg til yfru mario meſsu: § Hwar ſom thitta briaut'r. Byti kirckio[2]) mannom iij[3]). oyra: aff theſso haffi halfft tan ſom ſykr: § Briauta oformagar, ta Bytin halffu minna:

79. Aff meſso fallom.

Thet ier oc gamal rett'r. At, warda meſsu fal vm Sondag ella

Bl. 54

ella annan helgan dagh /: ta ſchal pſtir Byta proaſti iij. M. oc adrar iij. M. ſochninnj. § ta en meſsu fall kan warda vm fria dagh, ella annan meſsu dagh / tan ſom ix. lexior læſas ella haffas, ta Byti pſtir proaſti xij. oyra oc adrar xij. ſochn.

80. Aff duffli

Schl. 89.

Duffli ier aff takit: Hwar ſom dufflar / ta wari ſak'r at iij. oyrom wid'r ſochn: wil ey ſochn ſykia ta Byti ſochn iij. M tingi.

[1]) Det första f ändradt (från l?).
[2]) Kan äfven läsas kerckio.
[3]) Spår af ändring.

Schl. 112.

81. Aff Burgan wid'r byamen.

Burgan wid'r byaman ier oc fyrbudin. § Kaupi engin meira en han orkar betala.

Allar feſtu eygur ſchulu haffua freſt vm try aar til gelda ſom meirin[1]) ieru en M. S. Ta ma

ey

ey oyra wirda en hin ey wil, vtan eygu / oc haffi than han freſt vm try Aar:

Schl. 90.

82 Vm ſchoga:

Hwar ſom hagg'r i mans ſchogom innan ſtaurs ella vtan / ſup 40 oc Akir til Byti iij. M. pen. oc gieri heilt at'r. § Hwar ſom rifir mans gard, ſo at Aka ma ginom / Byti iij. M. pen. § Huar ſom far o loyfis yfir mans Eygu, Byti iij. oyra. § Rifir man gluggu à gardi mans, Byti iij. oyra:

Vm feſtu Eigur allar tar loyſins ella wirdins i ſama lyctryggiom ella feſtins tar ſom taar kompnar ieru. § Hwar ſom fyri gier triggia marka leigi, at tranglauſo

Haffi

Bl. 65.[2])

Haffi fyri gart ſinom halſi, oc kuna hans kirckiu ſtedi ſinom, oc ſtandi at'r i ſtapli:

Schl. 89.

Teth ier oc ſempt ſik: At thet ieru lag ſom hier ieru ſchriffat i. § Thet ſchulu allir men halda: § Tha en nakrar atbyrd'r konno at warda / ſom ey yittas hier i:

[1]) En (betydelselös) punkt ofvanför mellanrummet mellan r och i.
[2]) Felskrifning för 55.

taar ſchulu ſlitas med domera tali / oc thet ſweria at thz ſein ret guta lag / oc ſidan ſchriffas hier i.

§ Exaratum A° 1587. 14. calend: Junij, per Dauidem Bilefeld Eccleſiaſten Barlingboënſem ac præpoſitum Borealis TERTIANÆ. iuxta Tenorem Veteris Exemplaris Anno MCD.LXX: scripti: ~ Schl. XI.

Schl. 3. **REGISTer paa forſchreffne low.**

	1. Aff Barnum.	1.
	2[1]). **Aff tiont:** —	2
	2. Leÿg'r bu ak'r ella engh	3
	3. **Aff Blotan.**	4
	4 Aff preſtom oc p̃ſtbarnom.	4.
	5. **Aff helgom dagom.**	6.
	6. Aff munka rethi —	7.
	7. **Aff mans helgh.**	8.
	8 Aff Alla manna fridi.	10.
	9. **Aff waar fridi.**	10.
	10 Aff Tinghs fridi —	11.
	11. **Aff heim fridi.**	11.
	12 Aff manbrapi.	11.
	13 **Aff Biaudi Boot mannj**	13.
	14 Aff lutuar ſakir.	14.
Schl. 4.	15 **Aff werildi manna**[2]).	15.
	16. Aff Bandu werildi —	15:
		Aff o
		Bl. 56[3])
	17. **Aff oſoÿdom.**	16.
	18. Ber mabr' Kuno.	18.

[1]) Tvåan ändrad från en trea.
[2]) Det första a plumpigt.
[3]) 56 skrifvet af mycket ung hand.

19.	**Aff Sara farom.**	18.
20.	Aff loÿſti.	22.
21.	**Scheinir tu Kledi mans.**	22.
22	Aff ÿpno ſari.	23.
23.	**Gier mad'r mannj wegtuerra** [1]).	23.
24.	Vers trell:	23.
25.	**Aff allom lutom —**	24.
26.	Thar ſom gangs i garbi.	25.
27.	**Aff qwinna lutom.**	26.
28.	Aff Thÿbarn.	26.
29.	**Aff intecht.**	28.
30.	Aff hori.	29.
31.	**Ward'r kuna ſchemd à wegom.**	30.
32.	Aff qwinna Gripom.	31.
33.	**Aff wagnickla ferdir:**	32.
34.	Aff Erffis Gierdom.	33.
35[2]).	**Aff qwinna ret.**	33.
	þ [3]).	Aff
36.	Aff Gutniſchi Kuno.	33.
37.	**Aff farwegom.**	34. Schl. 5.
38.	Aff ſchoga bregdan.	34.
39.	**Aff halff Gierdi.**	36.
40.	Hwar ſom hagg'r oloÿſis.	37.
41.	**Aff Saudi.**	38.
42	Aff Eÿgna kaupi.	38.
43.	**Sit'r mad'r i hers handom.**	40.
	Tha en gangu biers eÿnom til handa, framar than andro.	41.
44	**Aff Gutniſch mans sÿni**	41.

[1]) Vokaltecknet i penultima har både e-hake och i-prick.
[2]) Femman ändrad från en trea.
[3]) Framför þ en plumpig och otydlig bokstaf.

45. Aff Geldom. 41.
46. Aff wediom. 41.
47. Aff tingom — 41,
48. Aff fear Kraffui. 42.
49. Aff manna kaupi. 42.
50 Aff ÿrna kaupi. 43.
51. Aff Heſta kaupi. 43.
52. Rid'r tu annan mans heſt. 44.

Aff

Bl. 57 [1])

53. Aff ſchipa Gezlu. 44.
54. Aff Ranſakan. 45.
55. Aff tiauſa Rethi. 46.
56. Aff oqwedins ord. 48.
57[2]). Aff Sma filedi omercht. 49.
58.. Aff Swinom. 49.
Schl. 6. 59. Aff Bolambum. 49
60. Aff faſtom weduri. 49.
61. Aff Kliptom weburj. 49
62. Aff Buckom oc geÿtom. 50.
63. Aff nautom oc Ruſsom. 50.
64. Aff amercki. 50.
65. Aff Akrom. 50.
66 Aff Roſu Akrom. 51.
67 Aff Haffreki. 51.
68. Aff Eldi. 51.
69. Aff Bieru Eldi. 52.
70. Aff Broan. 52.
71. Aff ſchuti. 52.

[1]) 57 skrifvet af mycket ung hand.
[2]) Ändradt från 56.

72.	**Aff wardi.**	52.
73.	Aff huſom oc hus tiaudom	52.
74.	**Aff Byrſlu folcki.**	52.
75.	Aff ſædalauſu folcki.	53.
76.	**Aff i kornom.**	53.
77.	Aff Harum.	53.
78.	**Aff ſchaffli.**	53.
79.	Aff meſso ſallom.	53.
80.	**Aff duffli.**	54.
81.	Aff Burgan wid'r hyamen.	54.
82.	**Vm ſchoga oc feſtu Eigur allar.**	54

Anno 1587. 19. Maij.

D. B. C.

II.

OM DEN YNGRE HANDSKRIFTEN

AF

GOTLANDSLAGEN

Om den yngre handskriften af Gotlandslagen Cod. AM 54, 4to.

Schlyters edition af Gotlandslagen, *Corpus Iuris Sueo-Gotorum antiqui,* Vol. VII, är i hufvudsak grundad på en Kungl. Biblioteket i Stockholm tillhörig pergamentscodex, sign. B 64, hvilken vanligen går under namnet cod. A af Gotlandslagen. Vid sidan af denna hufvudcodex, hvilken anses vara skrifven i medlet af 1300-talet (jfr t. ex. *Altschw. Gr.* § 11), har Schlyter emellertid anlitat äfven en yngre codex (oftast kallad cod. B), som tillhör Arnamagnæanska samlingen i Köpenhamn, sign. AM 54, 4to. För några få kapitel, de s. k. *Additamenta* (Schlyter s. 104—112), utgör cod. B (jämte yngre afskrifter af densamma, se Schlyter s. XIX) vår enda på gotländska skrifna källa. Dessa kapitel har Schlyter aftryckt in extenso, men ur handskriftens öfriga delar har han endast anfört en del viktigare läsarter. Allt hvad man hittills känner om läsarterna i cod. B hvilar på Schlyters meddelanden.

I sista afdelningen af detta arbete söker jag påvisa, att fgotl. afvikit från fastlandsspråket i flere, och jag kan måhända tillägga viktigare punkter, än någon af de författare antagit, som hittills yttrat sig i frågan. Då de påståenden jag gör sålunda äro i viss mån omstörtande, är det nödvändigt att basera dem på ett så vidsträckt material som möjligt. Min första uppgift var sålunda att i tryck framlägga den fullständiga texten till cod. B, som näst efter cod. A och de gotländska runinskrifterna är den viktigaste källan för kunskapen om fgotl.

Min edition af cod. B uppträder icke med några anspråk på att vara en kritisk upplaga. Jag har tvärtom

föresatt mig att strängt följa handskriften, äfven där uppenbara felskrifningar föreligga[1]. Det material, på hvilket jag stöder mina konklusioner, måste framläggas för läsaren sådant det är, icke sådant det ter sig ur de synpunkter jag omfattat.

Jag kan dock icke underlåta att nämna några ord om afskrifvaren af cod. B, hans skrifvanor och hans källor. Delvis upprepar jag härvid saker, som redan äro sagda af Schlyter, loc. cit., sid. XI—XII, men i några icke oviktiga punkter afviker min mening från Schlyters.

Cod. B är en af de relativt få gamla handskrifter, som gifva noggrant besked om tiden och sättet för sin tillkomst. Af anteckningarna bl. 55 recto och 57 verso framgår, att boken blifvit färdigskrifven under försommaren 1587 af kyrkoherden i Barlingbo och prosten i norra tredingen *David Bilefeld*. Ur Bilefelds lefvernesbeskrifning, Lemke, *Visby stifts herdaminne*, Örebro 1868, s. 22, anför jag följande notiser:

»Mag. *David Hansson Bilefeld*. Han var född i Danmark, hade studerat vid tyska akademier och 1568 blifvit Magister i Rostock. Till Gotland kom han 1569, kallad af Landsherren *Jens Bilde*, till att informera hans söner. År 1571 blef han Rector Scholæ i Visby — — —. 1582 befordrades han till Bardlingbo pastorat, då han äfven blef Prost öfver Norra Tredingen. År 1592 d. 16 Febr. valdes han till Superintendent — — —. Han afsomnade i Visby d. 27 Dec. 1596 — — —.»

Viktigast af dessa notiser är uppgiften, att *Bilefeld* var född i Danmark och efter sin öfverflyttning till Gotland tjänstgjort som informator i en dansk familj. Cod. B innehåller nämligen danismer (t. ex. *hiem* 13 r 3, 13 r 5, *tiera* 19 r 4, jfr *hiem, dieris, thieris* danska ver-

[1] Som exempel på dylika felskrifningar vill jag nämna: *gripkunu* för *gripkunu* bl. 1bis v 1, *heÿnir* för *heÿmir* bl. 2 r 2, *halfua* för *halfua* bl. 7 r 7, *nielk* för *mielk* bl. 43 v 6, *horum* i st. f. *harum* i Arne Magnussons ant. s. 4, sista raden. Om den oupphörliga förväxlingen af *u* och *n*, *im* och *un* se längre fram (och Schlyter sid. XII).

sionen, Schlyter sid. 179, rad 5 och 7 nedifrån, sid. 234, rad 11 och 18), som ju kunna bero på Bilefelds nationalitet. Dock är det icke säkert, att detta är den rätta förklaringen, ty då afskriften i det stora hela måste anses omsorgsfullt gjord, är det mycket möjligt, att danismerna funnos redan i den år 1470 skrifna bok, hvilken Bilefeld enligt egen uppgift (bl. 55 r) kopierat. Det danska inflytandet på den bildade klassen på Gotland gjorde sig naturligtvis starkt gällande äfven på 1400-talet, och den man, som skrifvit cod. 1470[1], kan hafva varit en dansk.

Schlyters åsikt om marginalanteckningarna i cod. B är följande (jfr *Corp. Iur.* sid. XI—XII):

Tillägg eller rättelser gjorda vid kollationering af cod. B med cod. 1470 äro anteckningarna: bl. 21 recto, Schlyter s. 40, not 50; bl. 22 verso, vänster, Schlyter s. 42, not 78; bl. 25 recto, Schlyter s. 48, not 29; bl. 41 recto, anteckn. 3, Schlyter sid. 71, not 65.

Från en annan handskrift än cod. 1470 (möjligen från cod. A) äro hämtade: bl. 12 recto, anteckn. 2 (samt ordet *oc* ofvan raden bl. 12 recto, rad 2), Schlyter sid. 25, not 6 och 7; bl. 32 recto, Schlyter sid. 58, not 25; bl. 45 recto, anteckn. 2, Schlyter s. 77, not 12.

Från en annan handskrift än cod. 1470, men icke från cod. A: bl. 11 verso, Schlyter sid. 25, not 1.

Från Jutska lagen: bl. 41 recto, anteckn. 1, Schlyter sid. 71, not 52.

Till denna Schlyters framställning önskar jag göra följande anmärkningar och tillägg.

Äfven den andra randanteckningen bl. 41 recto syftar på *Valdemar den andens Jydske Lov* (jfr Thorsens upplaga sid. 28) och är skrifven på danska. Rätta förhållandet undanskymmes något därigenom, att Schlyter oriktigt läser *giffua* i st. f. *giffue*.

De anteckningar, om hvilka Schlyter säger, att de kunna vara hämtade ur cod. A, äro alla så korta och inne-

[1] Så kallar jag i det följande den äldre handskrift, som Bilefeld i hufvudsak följt.

hålla så indifferenta former, att deras öfverensstämmelse med cod. A kan vara rent tillfällig. De längre marginalanteckningarna visa i regeln bestämda afvikelser från cod. A.

Cod. B bl. 1bis verso står: *tha, kumbʳr, up fÿrj sochn*[1].
Cod. A sid. 8 står: *þa, cumbr, upp firi þings menn.*

Cod. B bl. 9 recto står: *huerghin, helghis, thj, at mad'r.*
Cod. A sid. 20 står: *huerghi, helgis, þi, et mandr.*

Cod. B bl. 21 recto står: *Tha, da Bÿt'r, Sÿlffs.*
Cod. A sid. 40 står: *þa, þa bytir, silfs.*

Cod. B bl. 21 verso finnes en marginalanteckning, som saknar motsvarighet i cod. A.

Cod. B bl. 22 verso, vänster, står: *tha, ier, at, tha, ij.*
Cod. A. sid. 42—43 står: *þa, ir, et, þa, tuar.*

Cod. B bl. 22 verso, höger, står: *Ier torfa mannj haggin, ier Bÿt at M. Sÿlffs.*
Cod. A sid. 43 står: *þa en torfa ier mannj af hafþi haggvin þa ir byt at marc silfs.*

Cod. B bl. 25 recto står: *som, mid Burnum, ir takin, oc qwinna lutir iru ut rettadir, takin, thar i haffdu* m. m.
Cod. A sid. 45 står: *sum, sum, ier. þa taki, —, taki, hann . j . hafþi* m. m.

Cod. B bl. 25 verso står: *thoÿghin, than, badi iam ner, than.*
Cod. A sid. 49 står: *þaigin, þan, beþi iem ner, þau.*

Cod. B bl. 41 recto står: *tha, thair, tha, thaira, rechnung om hand, som fadir, orada mad'r, ognisc'r mand haff'r, ogÿpta, schipt, fedr', orada madr.*
Cod. A sid. 71—72 står: *þa, þair, þa, þaira, recning en hann, sum faþir, oraþa maþr, ogutniscr maþr hafr, ogipta, scipt, feþir, oraþa maþr.*

Om alla dessa randanteckningar, utom möjligen om den sista, kan man med visshet säga, att de icke härstamma från cod. A, så stora äro de inbördes afvikelser, som föreligga. Och många af dessa anteckningar, som ej kunna vara tagna ur cod. A, leda ej heller sitt ursprung från cod. 1470. Former sådana som *huerghin, ains* bl. 9 recto marg., *legbain, twaim* bl. 21 verso marg., *iru* bl. 22 verso,

[1] Af yngre hand ändradt till *tingnu menn.*

vänstr. marg., *ir* (bis), *iru* (bis), *ai* bl. 25 recto marg., *Iru* bl. 25 verso marg., *thair, thaira, flairin, nequat* bl. 41 recto, marginalanteckning 3 m. fl. afvika, såsom jag strax skall visa, mer eller mindre bestämdt från det normala skrifsättet i den från cod. 1470 hämtade fortlöpande texten.

Det synes mig därför vara klart, att de längsta och viktigaste randanteckningarna icke äro lånade ur cod. A och ej heller få förklaras sålunda, att Bilefeld vid kopieringen bortglömt dessa ställen och tillagt dem efteråt vid kollationering med sin hufvudhandskrift, cod. 1470. Hufvudkällan till marginalanteckningarna i cod. B är utan tvifvel en codex, hvilken jag vill kalla cod. X, och som skiljer sig märkbart både från cod. A och cod. 1470[1].

Härmed vill jag naturligtvis ingalunda hafva påstått, att alla randtilläggen äro tagna ur cod. X. Tvärtom tager jag för gifvet, att några af de smärre tilläggen (t. ex. ordet *Eygir* bl. 36 verso, hvars ortografi stämmer med cod. 1470, men ej med cod. X) tillkommit såsom Schlyter förmodat, eller vid kollationering med cod. 1470. Ej heller vill jag förneka möjligheten af, att några tillägg vore gjorda med stöd af cod. A, men några positiva skäl för ett dylikt antagande finnas icke. Schlyter har ej heller påstått, att så vore fallet.

Jag har förutskickat en anmärkning om, att språket i hufvudmassan af randanmärkningarna visar afvikelser från cod. 1470, sådan vi känna densamma genom den fortlöpande texten i cod. B. Förhållandet framgår bäst af nedanstående statistik, som äfven ger en antydan om, att kap. 24 af cod. B influerats något af cod. X eller en med cod. X besläktad källa.

Den diftong, som motsvarar fisl. *ei,* tecknas i de olika delarna af cod. B på följande sätt[2]:

---

[1] Schlyter har, som ofvan nämnts, insett, att den korta anteckningen bl. 11 verso härrör hvarken från cod. 1470 eller cod. A, men han har ej observerat, att man på grund af språkformerna kan säga detsamma om flere af de andra randtilläggen.

[2] Om formen *thaim* se längre ned.

I marginalen: *ains,* 9 r[1]; *legbain, twaim* 21 v; *ai* 25 r; *thair, flairin, thaira, ai* (eller *æi*?) 41 r, anteckn. 3; *Eÿgir* 36 r, anteckn. 2.

I kap. 24: *ainu, flairi* 23 v 6; *ainu* 23 v 7; *flairi* 23 v 8; *teira* 23 v 6; *tweim* 23 v 7; *tweim* 23 v 8; *eÿ* 23 v 12.

I öfriga delar af cod. B: *ai* 1 gg (*aiga* 50 v 10); *ei, eÿ,* cirka 500 ggr.

	ai	*ei, eÿ*
Således: I marginalen . .	8	1
I kap. 24	4	4
För öfrigt	1	c. 500

Pres. ind. formerna af verbet *vara* äro på följande sätt fördelade på handskriftens olika delar:

	ir	*iru*	*ier*	*ieru*
I marginalen	2	5	4	—
I kap. 24 . .	4	—	—	—
För öfrigt . .	4	—	217 (+ 2 *er*)	63 (+ 1 *iero*)

Siffrorna 217 och 63 äro minimisiffror, som vid förnyad räkning måhända kunna drifvas upp ännu högre. De mindre siffrorna verifieras genom följande hänvisningar:

I marginalen: *ier* 21 v; *ier iru* bis[2] 22 v, vänster; *ier* bis 22 v, höger; *ir* bis, *iru* bis 25 r; *Iru* 25 v.

I kap. 24: *ir* 23 v 6, 23 v 7, 23 v 9, 23 v 10.

För öfrigt: *ir* 17 v 4, 21 r 2, 37 r 5, 41 v 11; *er* 5 r 8, 47 v 2; *iero* 3 v 9.

Af pronomina och pronominalformer på *huer-, huăr-* förekomma[3]:

	huer-	*huar-*
I marginalen	1	—
I kap. 24	1	1
För öfrigt	—	90 (minst)

[1] I det följande användes för korthetens skull beteckningssättet:
9 r 2 = cod. B bl. 9 recto, andra raden i min upplaga.
9 v 2 = » » » » verso, » » » » »
50.2 = cod. A sid. 50, rad 2 i Schlyters upplaga.

[2] En gång utstruket.

[3] Användningen af *huer-* ~ *huăr-* är synbarligen icke knuten; vid några betydelsedifferenser. I kap. 24 står *sleghr huer,* men *hwart hag,* oaktadt fallen äro fullt analoga.

Jag hänvisar till följande beläggställen:

I marginalen: *huerghin* 9 r.

I kap. 24: N. sg. m. *huer* 23 v 7.

N. sg. n. *hwart* 23 v 9.

För öfrigt: N. sg. m. *hwar* 2 v 4, 2 v 9, 2 v 10, 17 r 2, 21 r 9, 24 r 7, 26 v 4, 32 r 13, 32 v 5, 32 v 6, 32 v 7, 32 v 10, 33 r 2, 33 v 9, 35 v 8, 35 v 11, 36 r 7, 37 r 2, 38 v 6, 39 r 2, 39 v 4, 41 r 16, 41 v 10, 41 v 14, 44 v 5, 44 v 9, 46 r 2, 46 r 8, 46 r 11, 47 v 1, 50 v 5, 51 r 3, 51 r 6, 51 r 9, 52 v 3, 52 v 7, 52 v 9, 53 r 7, 53 r 10, 53 v 8, 54 r 6, 54 v 4, 54 v 5, 54 v 10, 56 v 5.

huar 3 v 12, 36 r 4, 37 v 8, 54 v 7.

N. sg. f. *hwarion* 1[bis] r 12, 20 v 2.

N. sg. n. *hwart* 1bis r 11, 20 r 2, 20 r 3, 20 v 4, 20 v 7, 21 r 7, 22 v 7, 22 v 14, 24 v 7, 41 r 4.

N. sg. n. *huart* 20 r 3, 20 r 5.

D. sg. m. *hvariom* 2 r 2, 11 r 13, 27 r 9.

D. sg. f. *hwari* 27 v 5.

D. sg. n. *hwario* 18 r 10, 50 r 6.

A. sg. m. *hwarn* 10 v 22, 51 v 3.

hwaru (felskr. för *hwarn*) 18 v 11, 19 v 1, 22 r 2, 25 r 11.

hwarin 53 r 1.

huar (*n* fallet i förbindelsen *huarn dag*) 1bis r 7.

A. sg. f. *hwaria* 24 v 7, 31 v 1.

A. sg. n. *hwart* 17 r 10, 17 v 8, 22 r 10, 25 v 11, 26 r 3, 50 r 12, 51 r 7.

Adv. *huart* 41 r 12.

hwargin 34 r 2, 44 v 8.

huargin 34 r 9.

Formerna *nequar, naquar* äro fördelade på följande sätt:

	nequar	*naquar*
I marginalen	1	—
I kap. 24	—	—
För öfrigt	—	26 (minst)

Beläggställena äro följande:

A. sg. n. *nequat* 41 r marg.
N. sg. m. *naqwar* 4 r 11, 7 v 11, 8 r 5, 8 r 10, 18 v 2, 24 r 10, 27 v 2, 30 r 5, 39 r 8, 48 r 3.
N. sg. m. *naquar* 3 r 8, 14 v 3, 27 v 8.
N. sg. n. *naquat* 45 r 9.
D. sg. m. *nakrom* 35 v 9.
D. sg. n. *naqwaru* 19 r 10.
A. sg. m. *naqwan* 43 v 9.
naquari? (felskr.) 29 v 4.
A. sg. n. *naqwat* 7 v 13, 8 r 1, 35 v 10.
N. pl. f. *nakrar* 55 r 5.
nakvar? 25 r 8.
A. pl. m. *naqwara* 47 v 7.
nakra 26 v 3.
A. pl. n.? *naqwar* 4 r 12.

Ljud som motsvara fisl. *þ*, *ð* tecknas:

	med *þ*	med andra bokstäfver
I marginalen	2	48
I kap. 24	—	23
För öfrigt	—	c. 2000

De två fall, i hvilka *þ* användes äro *þula* 32 r marg., och *eþa* 41 r marg.

I ordet *gripkunu* 1bis v 1 har *þ* uppkommit genom felläsning af *þ*.

Skrifningen *hafa* 36 r marg., 41 r marg., *hafi* 25 r marg., är väl icke oförenlig med stafsättet i cod. 1470 (jfr t. ex. *lufa* 6 v 13, *nefa* 11 r 5, 22 r 7, *hafud* 8 r 10, 31 r 7), men representerar dock icke handskriftens normalstafning. Jfr *haffua* 2 v 9, 4 v 3, 6 r 4, 6 v 3, 6 v 5, 6 v 6, 7 v 4, 9 r 4, 9 r 8, 9 v 4, 10 v 13, 11 v 8, 12 r 1, 12 r 5, 13 r 4 och *haffui* 1bis v 5, 1bis v 8, 3 v 11, 5 v 9, 8 r 3, 12 v 4, 14 r 12. Exemplen på skrifningarna *haffua* och *haffui* äro, som synes, alla hämtade från de 14 första bladen och kunde utan tvifvel lätt ökas.

Schlyter, s. XII, anmärker med rätta, att Bilefeld genom förväxling af *u* och *n* ofta skrifter *than* eller *tan* där

cod. A har *þau*. Jag hänvisar till det material, som finnes samladt i denna boks sista kapitel. Det kan tilläggas, att äfven misstag i motsatt riktning förekomma, t. ex. *hwaru* (se sid. 77), *lutuar* 14 r 4, 14 r 5, 55 v 16, *gangu* 56 v 9, *ganguir* 3 v 9. Om de ofta återkommande formerna *thaim, taim* säger Schlyter, s. XII, att de uppkommit därigenom, att *un* utlästs som *im*.

I Bilefelds egen skrift skilja sig *u* och *n* i regeln blott därigenom från hvarandra, att *u* är försedt med en hake[1]. Om cod. 1470 icke hade några *u*-hakar, är det sålunda lätt begripligt, att Bilefeld så godt som regelbundet skref *than* för *thau*, *thaim* för *thaun*.

Den omständigheten, att dat. pl. af 3 pers. pron. i cod. B alltid skrifves med *eÿ* eller *ei* (icke *ai*) visar, att Schlyters förklaring af skrifningen *thaim, taim* är den riktiga. Men måhända har Bilefelds missförstånd i viss mån underlättats därigenom, att dativformerna i fgotl. redan tidigt torde hafva begynt inträngа i ackusativen. Vi finna exempel härpå i cod. A (proportionsvis oftast i G. S.).

Belägg:

A. pl. m. *þaim* 51.15 (obj. till *fyþa*[2]); 94.22 (obj. till *fyþa*, kasus framgår af den otvetydiga ackus. *alla*); 94.28 (obj. till *þula*[3]); 95.1 (obj. till *reka*); 100.3 (obj. till *þuinga*).

Ack. pl. f. *þaim* 51.22 (obj. till *fyþa*); 51.23 (obj till *gipta*).

Neutr. pl. *þaim* 18.8 och 79.15 kan uppfattas både som dat. och som ack.[4] och därjämte som felskr.

[1] Där *u*-haken bortglömts, har jag i mitt aftryck följaktligen nödgats skrifva *n* (undantag: *andwardu* 2 v 6, där tydligt *u* föreligger, oaktadt hake saknas), eller ock har jag särskildt anmärkt, att *u*-haken fattas. I en form sådan som *hafn'* (= *hafuer*) 2 v 10, 18 r 2 kan det vara tvifvelaktigt, huru handskriftens form rätteligen bör återges i tryck ty det är möjligt, att förkortningstecknet samtidigt tjänar som *u*-hake.

Formerna *Budnan* 16 r 1 och *fud'r* 20 v 1 hafva uppenbarligen uppstått på så sätt, att Bilefeld uppfattat nasalstrecket som en *u*-hake.

[2] Jfr *fyþi sic* 87.10.

[3] Jfr *þula varmt eþa calt* 40.13.

[4] I frasen *byta firi mann* är dock endast ack. belagd. Jfr 10.11, 20.11, 32.18, 2 v 1, 9 r 1, 46 r 8, 46 r 12, 47 v 1. Frasen *mæla orðum* l. *orð* är känd från fisl. Jfr Fritzner II 765 a.

för *þaun*. Sistnämnda emendation göres af Säve, *Gutniska urkunder* sid. 5, rad 17 och sid. 26, rad 3. Hadorph läser på det förra stället *þaun*. Cod. B har därsammastädes (d. v. s. 7 v 8) *fijrj theim*, men i marg. *fijri thaim*.

Om marginal-anteckningen härrör från cod. X, kan den utläsas *thaim* annars bör man läsa *thaun*. Den fortlöpande textens *theim* är äfven tvetydigt, ty cod. B använder i likhet med cod. A stundom dativ-former som ackusativer[1].

I nygotl. synes dativ-formen helt och hållet hafva undanträngt ack. Jfr *daim*, *Sv. L.* I, s. 305.

Kopieringen af cod. B har naturligtvis i betydlig mån underlättats för mig därigenom, att Schlyter aftryckt vissa partier af handskriften. Till Schlyters läsningar anser jag mig dock böra foga, dels några kompletterande anmärkningar, dels några rättelser.

Då Schlyter med orden *B sic* upptager någon ur cod. B hämtad läsning i den fortlöpande texten, får man icke förstå saken så, som skulle den ifrågavarande läsningen återfinnas i cod. B bokstaf för bokstaf, utan ortografien och äfven ordformerna äro i dessa fall normaliserade efter språkbruket i cod. A. Jfr t. ex. *þa ir byt* Schlyter 38.21 med *ta ier Bÿt* cod. B, 20 v 1; *frembru* Schlyter 75.7 med *frembro* cod. B, 43 v 11; *vi* Schlyter s. 14, not 7 med *wi* cod B, 4 r 11.

I de ur cod. B hämtade orden anger Schlyter ofta icke, när upplösning af förkortningstecken föreligger. Jfr *hwariom* s. 9, not 54 (hdskr. *hwariō*); *lenningher* s. 11, not 22 (hdskr. *lēningh'r*); *manna* s. 13, not 47 (hdskr. *māna*); *thaim* s. 18, not 75 (hdskr. *thaī*); *Bundnan* s. 32, not 51 (hdskr. *Būdnan*); *manni* s. 44, not 91 (hdskr. *māni*) m. fl.

Smärre oriktigheter eller onöjaktigheter har jag iakttagit på följande ställen i Schlyters upplaga:

[1] Särskildt anmärkningsvärdt är, att dessa sällsynta fall koincidera med fallen i cod. A. Jfr *teim* B 27 r 7 = *þaim* A 51.15; *teim* B 27 v 1 = *þaim* A 51.22; *teÿm* B 27 v 2 = *þaim* A 51.23.

S. 7, not 20 har Schlyter ej anmärkt, att ett förkortningstecken finnes ofvanför *ÿ* i det ena *sÿ*.
S. 15, not 22 står *prest Barnom*, oaktadt hdskr. har bindestreck mellan orden.
S. 43, not 79 läser Schlyter *Skeg* i st. f. *Skegh*.
S. 56, not 24 » » *teiri* » » » *theiri*.
S. 71, not 58 » » *giffua* » » » *giffue*.
S. 71, not 65 » » *mader* » » » *madr* (ändradt från *mader*?)

Ofta är det svårt att afgöra, huruvida stor eller liten bokstaf föreligger, samt om man bör läsa *i* eller *j*. I dylika fall håller jag icke strängt på min mening gentemot Schlyters (jfr t. ex. *Hur witna* Schlyter s. 20, not 37, men *hur witna* min edition 9 r 9).

Äfven angående läsningen af *thar (than)* 12 r 3, Schl. s. 25, not 8, förstår jag, att meningarna kunna vara delade. Schlyters läsning *al* (icke *at*) s. 58, not 25 (cod. B bl. 32 recto marg.) motiveras ej blott af innehållet, utan också däraf, att den andra bokstafven, trots strecket öfver hufvudstapeln, icke är ett normalt *t*.

Cod. AM 54, 4to är inbunden i gråbruna skinnpärmar. En grön pappersskylt på ryggen bär den påskrift, som läses på sidan 1. De två mellersta raderna äro skrifna; de båda andra äro tryckta. Den främre pärmen bär på insidan de anteckningar, som läsas på sid. 2, och som äro gjorda år (18)$\frac{81}{8}$86 af någon bibliotekstjänsteman. Bladen i boken äro 64 till antalet, 20 cm. höga, 16,5 cm. breda. De fem sista bladen äro oskrifna, likaså det första. Vid det första är fäst en papperslapp med anteckningar af Arne Magnusson, hvilka äro återgifna på sid. 4. Både det första och det andra skrifna bladet bär siffran 1; efter ettan på det andra bladet har en ung hand tillfogat ordet bis. Bladet 55 har fått orätt nummer (65). Numreringen af bladen 56 och 57 är gjord i våra dagar. Bokstäfverna Bl. finnas icke i handskriften framför bladnumren; jag har satt dit dem, emedan förväxling med kapitelnumren annars lätt kunde uppstå.

Det har synbarligen varit skrifvarens afsikt att märka hvart åttonde blad med en bokstaf. Det första bladet saknar bokstafsmärke. Det 9nde (= bl. 7) bär nedtill på främre sidan märket *B*, 17nde bladet (= bl. 15) har märket *C*, 25te bladet (= bl. 23) märket *D*, 33^{dje} bladet (= bl. 31) märket *E*, 41^{sta} bladet (= bl. 39) märket *F*.

Sedan förvirras räkningen. Mellan *F* och *g* (på bl. 48) ligga nio blad, och därigenom kommer äfven bokstafven *h* att stå för långt framme.

Textens fördelning på bladens fram- och baksida framgår omedelbart däraf, att gränsordet skrifves på båda sidorna och bildar en rad för sig vid slutet af den förra sidan. Undantag utgöra blott bladen 55 och 57, där handskriften icke har någon dylik dubbelskrifning. Gränsen mellan de båda sidorna sammanfaller här med gränsen mellan sid. 65 och 66, resp. 68 och 69 i aftrycket.

Om de flesta i hdskr. förekommande bokstafstyperna torde facsimile-afbildningen pl. I gifva en god föreställning. Måhända bör det särskildt anmärkas, att typerna för *i* och *e* likna hvarandra mycket. Det är ofta svårt att afgöra, huruvida en *e*-hake eller en *i*-prick föreligger. Likaså är gränsen mellan typerna *e* och *o* flytande. Då jag vid slutet af bl. 7 r skrifver *ſkielom*, men vid början af bl. 7 v *skielem*, vill jag därmed ingalunda hafva påstått, att skrifvaren i det senare fallet åsyftat att skrifva ett *e* i andra stafvelsen. Men den typ han faktiskt skrifvit står *e* närmare än *o*. Äfvenså är det tänkbart, att *o* i *giora* bl. 3 r 9 (formen för öfrigt obelagd i fgotl.) beror på, att ordet är tillagdt ofvan raden och därför sammanträngdt. Men jag kan icke läsa *giera* utan att göra mig skyldig till ett godtyckligt förfarande.

Mot aftryckets *ö* svara olika tecken i hdskr.: i *ogömſlu* 17 v 4 ett *o* med streck igenom, i *döijr* 5 r 11 ett *o* med hake vid högra kanten upptill, i *ööl* 32 v 6 ett *o* med streck upptill och nedtill. Apostroftecknet i *hö'gſli* 27 v 8 är utan tvifvel att fatta som en *ö*-prick. Jfr subst. *högsl* i den tyska öfversättningen, Schlyter sid. 134.

Ord, som i handskriften äro utstrukna, hafva i aftrycket satts inom klammer.

Boken är skrifven dels med rödt, dels med svart bläck. I aftrycket, från och med sid. 3, beteckna feta typer rödt bläck, magra svart. De streck, med hvilka en del ord äro understrukna, äro i tryck återgifna med våglinjer, då de äro röda, med räta linjer, då de äro svarta.

På ett par ställen hafva dock insmugit sig inkonsekvenser i beteckningen af rödt och svart bläck. Punkten efter den med rödt bläck skrifna rubriken till kap. 11 är svart, icke röd. Rödt, icke svart, är tankstrecket 55 v 3, samt hela talet 10 (icke endast nollan) 55 v 11.

Utöfver de anmärkningar som äro nedlagda i noterna önskar jag meddela följande:

Till sid. 3: I det ofullbordade ordet L E C är i hdskr. L högre än de båda följande bokstäfverna. Den kroklinje, som jag återgifvit med ett C och som i själfva verket närmast liknar denna bokstaf, är troligen att fatta som ett ofullbordadt G. Troligen har Bilefeld velat skrifva *Leges Gotlandicæ*, men blifvit afbruten.

Till sid. 14: Efter tecknet kolon bl. 9 r 5 synes en punkt i jämnhöjd med den öfre punkten.

Ordet *ward'r* bl. 9 r 10 är i hdskr. deladt på två rader och bindestrecket fattas.

Till sid. 17: I högra marginalen, i jämnhöjd med rubriken, är ritadt ett kors. Ordet *warda* i marg. är i handskr. deladt på två rader och bindestrecket fattas.

Till sid. 25: Paragraftecknet bl. 19 r 9 täcker ett svart S.

Till sid. 60: Kommat framför *aiga* bl. 50 v 10 uppfattar jag numera som ett streck, hörande till *a*.

För att underlätta jämförelsen mellan min edition och Schlyters har jag i marginalen angifvit de sidor hos Schlyter, där man har att uppsöka motsvarande delar af texten. Dessa anvisningar äro emellertid icke tillräckligt bekväma, då man vid läsningen af Schlyters upplaga vill slå upp något ställe i min. För dylika tillfällen har jag upprättat nedanstående tabell:

Schlyter	*Pipping*	*Schlyter*	*Pipping*
XI	3, 4, 65	37	25, 26
XII	69	38	26
3	66	39	26, 27
4	66, 67	40	27
5	67, 68	41	27, 28
6	68, 69	42	28
7	5	43	28, 29
8	5, 6	44	29, 30
9	6	45	30, 32
10	6, 7	46	30, 31
11	7	47	31
12	7, 8	48	31, 32
13	8	49	32, 33
14	8, 9	50	33
15	9, 10, 11	51	33, 34
16	11, 12	52	34, 35
17	12	53	35, 36
18	12, 13	54	36
19	13	55	36, 37
20	13, 14	56	37, 38
21	14, 15	57	38
22	15	58	38, 39
23	15, 16	59	39, 40
24	16, 17	60	40, 41
25	17	61	41, 42
26	17, 18	62	42, 43
27	18, 19	63	43
28	19	64	44
29	19, 20	65	44, 45
30	20, 21	66	45, 46
31	21	67	46
32	21, 22	68	46, 47
33	22	69	47, 48
34	22, 23, 24	70	48
35	24	71	48, 49
36	24, 25	72	49, 50

Schlyter	*Pipping*	*Schlyter*	*Pipping*
73	50, 51	88	63
74	51, 52	89	28, 63, 64, 65
75	52, 53	90	40, 64
76	53	91	41, 42
77	53, 54	92	40, 42
78	54, 55	93	40, 41
79	55, 57	104	9
80	57, 58	105	9, 10
81	58, 59	106	10, 11
82	59	107	11, 23
83	59, 60	108	51, 52
84	60, 61	109	52, 55
85	61	110	55, 56
86	61, 62	111	56
87	62, 63	112	56, 57, 64

III.

STRÖDDA IAKTTAGELSER

Strödda iakttagelser.

Fgotl. *huti*, 109.2 och 42 r 6[1].

Schlyter förmodar (*Glossarium* s. 262, *Ordbok* s. 292), att ofvanstående form beror på felskrifning och föreslår en läsning *heiti* eller *haiti*. Att döma af öfversättningen »tillkalla du» fattar Schlyter detta **haiti* såsom en imperativ.

Ändelsen *-e -i* i 2 sg. imper. förekommer i fisl. blott i ett fåtal verb af 4de svaga klassen (Wimmer *Fornnordisk formlära* § 150, Noreen *Altisl. Gr.* § 465.4). Verbet *heita*, som trots vissa beröringspunkter med den 4de svaga klassen (*Altisl. Gr.* § 459.a och § 469, anm. 2) icke kan föras till densamma, heter i 2 sg. imper. *heit* (Oxfordordboken sid 253 a, rad 8). I fgotl. finnes ingen 2 sg. imp. af verbet *haita* belagd. Inom 4de svaga verbklassen har jag anträffat blott en imper., nämligen *haf* 42.9 (= fisl. *haf*).

Trots den sidoordnade imperativen *leïd* (109.3, 43 r 7) tror jag vi göra bäst i att uppfatta *huti* som pres. konj.

I motsats mot Schlyter anser jag vidare, att formen *huti* alls icke behöfver emenderas. Vi kunna tryggt antaga tillvaron af ett nordiskt verbum **hūta* med betydelserna: 1) *skrika* 2) *tillkalla*. I finskan finnes ett verbum *huutaa*, som har just dessa båda betydelser. *Norsk Ordbog* af Aasen upptager verbet »*huta* v. n. (ar) 1) huje, raabe, skraale. 2) v. a. true (en Hund) til at standse eller tie. (Sv. huta). Ogsaa: behandle foragteligt, hundse. Vera hissad og hutad: blive kommanderet som en hund.» Ross, *Norsk Ordbog* säger »'huta v.' A. 3) 'huuta ein uut oor

[1] Rörande förkortningarna se sid. 76, not 1.

Lagje', true En ud med Tilraab eller Skraal, ikke med Næven.»

Aasen identifierar sålunda de norska dialekternas *huta*, skråla, med rikssvenskans *huta (åt någon)*, och jag tror, att han har rätt. Sistnämnda uttryck betyder från början förmodligen blott *skrika åt någon* och har fått sin nuvarande betydelse af förödmjukande tillrättavisning genom inflytande af det från tyskan lånade tillropet *hut*, företrädesvis användt som kommandoord till hundar.

Fgotl. *lyndir*, **58**.9.

Denna form har uppfattats på olika sätt. Schlyter (*G. L.* s. 58, *Glossar* s. 278, *Ordbok* s. 417) öfversätter ordet med *membra occultanda, pudenda, hemlig lem, blygd* och identifierar det med pluralen af fisl. *leynd*, fsv. *lønd*. Rydqvist (II 89 och III 122) följer Schlyters exempel. Noreen (*Fryksdalsmålets ljudlära* s. 24) ogillar Schlyters och Rydqvists mening och sammanställer ordet med fisl. *lundir* (Bugge *Norræn Fornkvæði* 416 a, Fritzner II 571 a) fd. *lynd*, ags. *lynd* och fryksd. *lǫnn*. Noreens åsikt har accepterats af Tamm *Om fornnordiska feminina, afledda på ti oeh på iþa* s. 27 och 46, och af Söderberg *Forngutnisk ljudlära* s. 10. I *Altschw. Gr.* § 171 anföras fsv. *lænd* och fgotl. *lyndir* bland exemplen på afljud af tredje klassen.

Man måste utan tvifvel gifva Noreen, Tamm och Söderberg rätt därutinnan, att ett fgotl. *lyndir* omöjligen kan identifieras med fisl. *leyndir*, men däremot mycket väl kan sammanföras med fisl. *lundir*. Men icke desto mindre tror jag, att Schlyters öfversättning är riktig. Af allt att döma föreligger en felskrifning för *loyndir*. Cod. B 31 v 7 har *loÿndir*. Den tyska öfversättningen af G. L. (Schlyter s. 139) har *dy schemede*, den danska (Schlyter s. 195) har *lönligt*. Hadorph (s. 27) öfversätter ordet med *Löndom*, Schildener (*Guta Lagh*, Greifswald 1818, sid. 48) med *die Schaam*.

Hadorphs och Schildeners öfversättningar bevisa ej

mycket, emedan de sannolikt framkallats af den gamla tyska versionen. (Jfr Schlyter s. XIII och XXII). Viktig är däremot öfverensstämmelsen mellan läsningen i cod. B och öfversättningarna till danskan och tyskan (Schlyter *G. L. II* och *G. L. III*), emedan alla dessa tre urkunder anses gå tillbaka på äldre redaktioner af G. L. än den, som representeras af cod. A. Jfr Schildener *Guta Lagh* sid. 248 och Schlyter *G. L.* sid. IV.

Äfven med hänsyn till sammanhanget tyckes mig läsningen *loyndir* vara att föredraga framför *lyndir*.

Till de nygotländska diftongernas kronologi.

I sin afhandling om Fårömålet, *Sv. L.* I, uppvisar Noreen, att detta insatt diftonger, dels i stället för forngotländskans långa vokaler, dels i stället för de långa vokaler, som lånats från fastlandet.

Spår af dessa diftongeringar återfinnas i åtskilliga språkminnesmärken af ganska hög ålder. Ett fall af denna art *(speiritv)* har prof. G. Lindström uppmärksammat i sina »*Anteckningar om Gotlands medeltid*»[1], ett annat (Lye-stenens *broyþr*) har doc. v. Friesen påpekat för mig. Men dessa två fall äro icke de enda, utan de stödjas af en hel hop likartade. Jag hänvisar till nedanstående förteckning:

Diftongering af fgotl. ī.

Fårömålet § 133.

SPEIRITV i en inskrift på ett altarskåp, som tillhört Visby domkyrka. (Lindström II 89). Inskriften är enligt Lindström »ej äldre än början af 1500-talet».

Diftongering af fgotl. ȳ.

Fårömålet § 134.

broyþr (broyþar) på den ena Lye-stenen af år 1449. Linnés *Gotländska resa,* sid. 236. Liljegren och Brunius *Nor-*

[1] Noreens gissning (*Sv. L.* I 346), att *aula* på den ena Stenkumlastenen (Säve 82) kunde åsyfta att återge *Olof*, har icke besannat sig, ty enligt en fotografi, tagen af prof. Söderberg, har stenen icke *sun : aula,* utan *sunarla.*

diska fornlemningar pl. XCVIII. Liljegren *Runurkunder* 1763. J. H. Schröder *Runographia Gothlandiæ revisa, aucta et illustrata*, sid. 7. Säve *Gutniska urkunder* 122. Stephens *Old-Northern Runic Monuments* II sid. 752. P. A. Säves efterlämnade anteckningar, Uppsala Univ. Bibl. signum *S. 170 II*).

broyþ ... på ett runstensfragment från Hellvi (Säve 36).

Diftongering af fgotl. *ū*.

Fårömålet § 136.

teu (< *tū*) i en runinskrift på Norrlanda kyrkvägg (Säve 69). Säve emenderar inskriften utan anledning och läser *tiu* (*Gutniska urkunder* s. 54).

artäug? (< *-tūg*?) i Katarina Gillestadga enligt Spegel, s. 185, r. 6 nedifrån. Schoumacher, sid. 30 rad 10, och Klemming[1], sid. 150, rad 10 nedifr., läsa dock *artaug*.

Diftongering af fgotl. *ō*.

Fårömålet § 143.

oulufar i en runinskrift från Hellvi (Säve 34).

ouro i Katarina Gillestadga. Spegel, sid. 186, r. 13. Schoumacher, s. 30, rad 9 nedifr. Klemming, sid. 151, r. 12.

Diftongering af *ø* i lånord.

Fårömålet § 142.

öel (vanligen *ööl* eller *ool*) i Katarina Gillestadga. Spegel, s. 185, r. 15 nedifr. Schoumacher, s. 30, r. 3. Klemming, s. 150, r. 13.

döyr 5 r 11. Jfr Pipping *Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna*, s. 62.

Flere af de ofvan citerade dokumenten äro ej daterade och lämna därför rätt sväfvande upplysningar rörande diftongeringarnas kronologi. Men på grund af språket i

[1] Klemmings edition är blott ett aftryck af Schoumachers.

Lye-inskriften (Säve 122) af år 1449 och Gillestadgan (af år 1443[1]), med hvilka runinskrifterna Säve 34, 36 och 69 mycket väl *kunna* vara samtidiga, förefaller det sannolikt, att diftongeringen af långa vokaler i icke ringa utsträckning var genomförd redan i medlet af 1400-talet.

I ordet *Hesselbiu* (Lindström II s. 91) är *iu* väl att uppfatta som en beteckning af *y*. Jfr Bugge *Forsaringen* s. 21—22. Måhända är äfven skrifningen *biurþ* på en runsten, Säve 162 (af år 1461?), att utläsas *byrþ*, ty enligt *Altschw. Gr.* § 127.a är öfvergången *y* > *iu* framför *r* + konsonant för öfrigt icke belagd i fgotl.

Räkneordet *två* i fgotl.

Följande beläggställen äro mig bekanta:

	G. L. cod. A.	
Nom. mask.	*tueir*	19.6, 29.16, 34.10, 34.18, 50.10, 59.6, 61.9, 74.13, 74.17.
	tuer	22.8.
Nom. fem.	*tuar*	43.a, 61.a, 92.15.
Nom. neutr.	*tu*	94.3.
Gen. mask.	*tyggia*	78.20.
Gen. fem.	*tyggia*	42.11.
Gen. neutr.	*tyggia*	81.1, 81.7.
Dat. mask.	*tueim*	43.9, 44.20, 65.19, 78.18.
	tuem	12.18, 34.21, 36.14.
Dat. fem.	*tueim*	37.11, 38.4, 41.11, 41.14, 89.18.
	tuem	38.9, 38.13.
Dat. neutr.	*tueim*	35.8, 44.22, 82.14.
	tuem	35.4.
Ack. mask.	*tua, tva*	41.14, 41.15, 41.21, 42.1, 42.a, 42.5, 42,6, 47.9, 53.3, 53.9, 59,13, 62.7, 78.18, 98.5.

[1] I de fall, där Spegels och Schoumachers afskrifter öfverensstämma, får man väl antaga, att de representera det numera förkomna originalets skrifsätt.

Ack. fem.	*tuar*	8.5, 32.18, 37.2, 37.22, 66.16, 76.15, 82.18.
Ack. neutr.	*tu*	42.17, 44.17, 44.19, 61.10, 61.21, 82.11.
Kompositionsform	*tuj byt*	90.21.

G. L. cod. 1470.

Nom. mask.	*tweir*	5 v 6, 8 r 9, 10 r 7, 14 r 11, 17 r 4, 17 r 9, 26 r 12, 32 r 7, 34 v 9, 43 v 5.
	tweijr	43 v 3.
Nom. fem.	*twar*	33 r 12, 34 r 3.
Gen. mask.	*tijggia*	46 r 4.
Gen. fem.	*tijggia*	22 r 10.
Gen. neutr.	*tijggia*	49 r 9, 49 v 2.
Dat. mask.	*tweim*	3 v 6, 17 r 11, 17 v 9, 19 r 2, 23 v 7, 37 v 4, 46 r 3.
Dat. neutr.	*tweim*	18 r 5, 18 r 7, 23 v 8.
	twem	50 r 9.
Ack. mask.	*twa*	22 r 1, 22 r 2, 24 v 10, 28 r 10, 28 v 2, 32 r 12, 35 r 9.
Ack. fem.	*twar*	1bis r 15, 1bis v 1, 44 v 5, 50 r 11.
Ack. neutr.	*thu*	22 v 4.
	tu	23 v 5, 23 v 7, 34 v 9, 35 r 5, 50 r 5.
Kompos.	*twi Bÿt*	32 v 11.

G. L. cod. X.

Dat. fem.	*twaim*	21 v, marginalen. Jfr den bifogade facsimile-afbildningen.

Fasti Danici[1].

Nom. neutr.	*tu*	s. 151, rad 11.
Ack. neutr.	*tu*	s. 151, rad 16 (bis); s. 151, rad 19; s. 151, rad 29.

[1] Citaten enligt 1643 års upplaga.

Runinskrifter.

Nom. (ack?) neutr. *tu* (bis) Säve 22.
Ack. neutr. *teu* (< *tu*) Säve 69.

Gillestadgan.

Dat. mask. *tuem* Spegel, s. 185, rad 1; s. 186, rad 11. Lika hos Schoumacher, s. 29, rad 21; s. 30, rad 24; och Klemming, s. 149, rad 20; s. 151, rad 10.

Det är två omständigheter i böjningen af räkneordet *två* i fgotl., som kräfva förklaring, nämligen 1) formen *tuer* 2) skrifningen *tueir, tueim* i cod. A, som i öfriga ord, på få undantag när, har *ai* = fisl. *ei*.

Formen *tuer* uppfattas af Noreen (*Altschw. Gr.* § 64, 2) såsom uppkommen af *tuāR* genom *R*-omljud. Detta antagande förekommer mig osannolikt på den grund, att formen *tuer* är maskulin. Ett lån från fem. till mask. kan icke antagas hafva ägt rum, emedan nom. ack. fem. är belagd 16 ggr i fgotl. och alltid i formen *tuar, twar*. Men väl kan man tänka sig, att efter analogien nom. *tueir*, dat. *tueim* bildats nom. *tuer* till dat. *tuem* [<**tuemR*]. Om denna hypotes är riktig, få vi ansätta kort kvantitet för *e*, alltså *tuĕr*. Men det är möjligt, att vokalen *e* varit anceps. Professor Lidén har i bref till mig framhållit, att en böjning *tuēr*, **tueggia, tuem* kunnat bildas efter analogien *þrīr, þriggia, þrim*.

I *Svenska Landsmålen* XI, 8, s. 46 ff. (jfr äfven *Die alt- und neuschwedische Accentuierung* § 420) har prof. Kock framställt den meningen, att diftongen *ai* i det språk, som representeras af cod. A, skulle hafva en tendens att ersättas af *ei*

1) omedelbart efter *w*,
2) i relativt oaccentuerad stafvelse.

Det material, på hvilket Kock stöder sin mening, är följande:

Formerna *tueir, tueim* (se ofvan) *veita* 10.19, 35.17; *veitr* 24.16, 24.20,

(men *vaitr* 24.6, 24.8; *vaitir* 34.17; *waita* 97.13; *waizlur ols* 60.4; *Huaifi bain* 38.7.)

þeim 65.22 (men annars *þaim*); *fram reida* 11.4 (men *fram raid* 11.13); *einloyptri* 52.19.

Ett fall af *ei* i cod. A, som Kock ej annoterat, är *farþeim* 25.14 (men *farþaim* 100.8).

Jag finner icke prof. Kocks hypoteser synnerligen tilltalande. Om vi medtaga alla citaten på formerna *tueir* och *tueim* blir statistiken för cod. A visserligen 25 *uei* mot 6 *uai*, men 21 af de 25 fallen hänföra sig till ett enda ord, och den misstanken ligger därför nära till hands, att någon specialförklaring för detta ords vidkommande måste gifvas. Ännu osannolikare än teorien om öfvergången *uai* > *uei* förefaller antagandet, att *ai* i cod. A skulle haft en tendens att ersättas af *ei* i relativt oaccentuerad ställning. Om vi acceptera Kocks antagande, att *ei* i de af honom uppräknade fallen ej varit starktonigt, och därtill lägga fallet *farþeim*, stiga bevisen för ljudlagen till summa fyra. *Mot* lagen talar den stora mängden af fall, i hvilka *ai* haft reducerad betoning och dock bevarats. Jag anser det öfverflödigt att söka åstadkomma en fullständig statistik. Men om vi hålla oss endast till pronominet *þair*, finna vi formerna

þair	67 ggr,	**þeir*	ingen gång,
þaira	25 ggr,	**þeira*	ingen gång,
þaim	41 ggr,	*þeim*	1 gg.

Den en gång anträffade formen *þeim* 65.22 fungerar som determinativt pronomen och är alltså *starktonig*. Det händer visserligen ej sällan, att former, som uppkommit under svagton, komma till användning i starktonig ställning, och att starktoniga former ljudlagarna till trots inkräkta på de svagtonigas område. Men äfven om vi taga all hänsyn till dylika möjligheter, förefaller det mig, som om den här framlagda statistiken vore föga gynnsam för Kocks mening.

Professor Lidén har i bref till mig uttalat den förmodan att *ei*-formerna i cod. A skulle utgöra de första blänkarena för det stafsätt *(ei, eij)* som är regel i cod. B.

Jag har ej kunnat finna mera än en invändning mot prof. Lidéns förslag, och äfven denna invändning torde vara lätt att tillbakavisa.

Hvarför uppträder skrifningen *ei* regelbundet (21 ggr) i räkneordet två, i öfriga ord ytterst sällan och (utom i det endast en gång belagda *einloyptri*) vid sidan af *ai*-former?

Denna omständighet skulle jag vilja förklara sålunda, att den person, som skrifvit cod. A, själf plägade skrifva *ei*, medan den handskrift han kopierade hade *ai*. Där orden i grundtexten voro utskrifna, segrade hans egen ortografi endast undantagsvis *(einloyptri, farþeim, fram reida, veita, veitr)*, men i räkneorden, *som i den äldre handskriften kunna hafva varit skrifna med siffror*[1], blef *ei* regel.

Cod. X skrifver *ai* i *twaim* likaväl som i andra ord och vet sålunda ej af någon ljudöfvergång *uai* > *uei*. Neogard, *Gautau-Minning* (Kap. 5, del. 3, § 10) uppger följande former för räkneordet två:

I Visby: *to*[2], på landsbygden: *twair, tu*

och i § 25 meddelas formerna:

mask. *þwa, þwair;* fem. *þwa, þwar;* neutr. *þu.*

Den kuriösa skrifningen med *þ* behöfver väl icke misskreditera Neogards uppgift, att ordet i mask. uttalats med diftongen *ai*.

I-omljudet i gotländskan.

Icke många frågor på de nordiska språkens område hafva debatterats i samma grad som läran om *i*-om-

[1] Skrifningen *þria III* (72.21) förklarar jag sålunda, att skrifvaren transskriberat grundtextens siffra och af förbiseende dessutom kopierat den. På ett annat ställe (*siex VI*, 78.19) har någonting liknande inträffat, men här har skrifvaren märkt sitt misstag och strukit ut siffran. På ett tredje ställe (80.7) är siffran *VII* ändrad till *siex*.

Räkneordet *ett* skrifves sällan med siffror, och det bör därför ej förvåna oss, om cod. A i detta räkneord har *ai* lika konstant som *ei* i *tueir, tueim*.

[2] Danism.

ljudet. De största svårigheterna hafva lösts genom prof. Kocks grundläggande uppsats i *P. Br. B.* XIV s. 53 ff. (= *Arkiv* IV s. 141 ff.), hvarest för första gången den meningen uttalas, att omljudet inträdt tidigare, där det framkallats af ett sedermera synkoperadt *i*, än där det beror på ett *i*, som kvarstår i litteraturspråket.

Kocks teori förklarar på ett i det stora hela lyckligt sätt[1] det faktum, att *i*-omljudet uteblifvit i massor af fall, där *i* synkoperats efter kort rotstafvelse, i det synkoperingen här antages hafva inträdt mellan första och andra *i*-omljudsperioden. Då det emellertid icke kan förnekas, att *i*-omljud föreligger i en mängd fall, där *i* synkoperats efter kort rotstafvelse (nom. ack. plur. af kortstafviga, enstafviga konsonantstammar; 2, 3 sg. af kortstafviga starka verb m. m.) har Kock senare (*Arkiv* VIII s. 256 ff.) till sin ursprungliga teori gjort det viktiga (och enligt min mening riktiga) tillägget, att ett *i* efterföljdt af *R* verkat omljud, äfven då det synkoperats efter kort rotstafvelse.

Sistnämnda tillägg har icke vunnit allmänt erkännande, och mot läran om de två omljudsperioderna hafva inkast gjorts af prof. Wadstein (*P. Br. B.* XVII s. 412 ff.), som håller före, att hvarje synkoperadt *i* verkat omljud.

Vid uppmärksam genomläsning af polemiken mellan Kock och Wadstein skall man finna, att Wadstein hämtar de viktigaste stöden för sin mening ur fgotl., medan Kock med stöd af fakta från de öfriga nordiska språkens område bevisar orimligheten af Wadsteins ståndpunkt. Då ligger den tanken nära till hands att efterse, huruvida icke Wadstein har rätt för forngotländskans vidkommande, Kock för de öfriga nordiska språkens. För min del hade jag, redan förrän jag gjort bekantskap med polemiken mellan Kock och Wadstein, kommit till den öfvertygelsen, *att i i gotländskan verkat omljud, äfven där det synkoperats efter kort starktonig stafvelse.*

[1] Om några enligt min tanke nödvändiga modifikationer, se nedan.

Innan jag går att bevisa sistnämnda påstående, önskar jag närmare precisera min ståndpunkt i fråga om *i*-omljudet i de öfriga nordiska språken.

Om jag frånser, att Kock i sina äldre skrifter i ämnet (t. ex. *P. Br. B.* XV sid. 265) tagit alldeles för mycken hänsyn till vokalisationen i första leden af komposita, hvarigenom de stora dragen af hans omljudsteori något undanskymdes, och ännu *(Die alt- und neuschwedische Accentuierung* § 431*)* tyckes tillmäta dylika fall en större beviskraft, än de i själfva verket äga[1], afviker jag i sak icke mycket från Kocks ståndpunkt. Men jag tror, att de skenbart något brokiga fakta, som Kock lägger för våra ögon, kunna bringas under en fullt enhetlig synpunkt.

Om man utgår från, att omljud kunde verkas endast af ett *i*, som *under en icke alltför kort tidsperiod* ägde en viss grad af tonlöshet, behöfver man ej tro, att tendensen till *i*-omljud var lefvande under två särskilda perioder och dessemellan utslocknad, utan man kan antaga, att denna tendens blott en gång höjt sig från o till kulmen och därpå återgått till o.

Om jag till en början ser bort från Kocks s. k. *iR*-omljud, samt från *i*-omljudet, hvarom längre fram, skulle jag vilja framställa gången af *i*-omljudsprocesserna på följande sätt:

---

[1] Material af denna beskaffenhet är föga tillförlitligt, dels emedan det påverkas af de enkla orden (jfr Kock *Arkiv* XII s. 250), dels emedan vokalen i kompositionsfogen ofta kan hafva varit *a* äfven i ord med annan stamvokal (jfr Kock *P. Br. B.* XV s. 266). En viss benägenhet för oomljudd vokal i första kompositionsleden kan hos *i*-stammarna hafva framkallats däraf, att blott en sväfvande betydelsegräns ligger mellan ett verkligt kompositum och en juxtaposition af en genitiv och ett på densamma följande hufvudord. *I*-stammarna saknade ljudlagsenligt omljud i genitiven.

Det beror sålunda dels på associationer, hvilkas styrka vi ej kunna beräkna, dels på kompositionsfogens vokal, som är oss obekant, huruvida man har skäl att vänta omljud eller icke i en *i*-stam, som utgör första leden af ett kompositum. Under dessa omständigheter anser jag det vara oriktigt att ur en form, sådan som t. ex. *kuánfang*, draga några som helst slutsatser rörande omljuds- eller betoningsläran.

Då *i*-omljudstendensen var i sin begynnelse, verkades omljud blott af ett *i* af svagaste betoningsgrad. På denna tid öfvergick **ʒastiR* (n. sg.), **ðōmiðō* till **ʒestiR*, **ðōmiðō*. Då *i*-omljudet stod vid kulmen, verkades omljud ej blott af de svagaste vokalerna, utan äfven af kraftigare *i*-n ända upp till de starkt bitoniga. Vid den tiden öfvergick **wandiR*, **sŭniR* till **wendiR*, **sŭniR*. Mellan *i*-omljudets första period och dess kulmen ligger synkope-tiden. Under densamma var omljudstendensen enligt min mening icke utslocknad, utan tvärtom stadd i stigande. Man skulle då vid första ögonkastet vänta, att *i* i **tăliðō*, som i dynamiskt hänseende stod mellan *i* i **ðōmiðō* och *i* i **wandiR*, nu skulle verkat omljud. Jag tror i själfva verket, att *tendensen* därtill var förhanden. Men då jag betänker, att *i* i **tăliðō* under synkopeperioden gjorde ett raskt fall från en betoningsgrad, vid hvilken det under den närmast föregående tiden ej kunnat verka omljud, till o, finner jag det fullt begripligt, att denna, till en helt kort tidrymd begränsade, omljudande tendens ej efterlämnat några skönjbara spår.

Den grafiska afbildningen pl. II, 1 återger klarast min tankegång.

De brutna linjerna ange genom sitt afstånd från nollinjen de olika betoningsgrader, som vid olika tidpunkter tillkommo *i*-ljuden i typorden **ðōmiðō*, **tăliðō*, **wandiR*, **sŭniR*. Det branta fallet vid figurens midt betecknar synkope-perioden. Våglinjen anger den högsta grad af betoning, som vid en gifven tidpunkt kunde tillkomma ett *i*, utan att dess förmåga att verka omljud gick förlorad.

Det s. k. *iR*-omljudets förekomst anser jag Kock hafva bevisat med skäl, hvilkas styrka ej bör underkännas[1]. Om Kocks mening i denna punkt ej rönt samma bifall, som hans periodteori, så beror detta väl främst därpå, att den fonetiska förklaring Kock gifvit på de af honom iakttagna fakta ej är synnerligen tilltalande. Kock anser, att *R* blifvit starkare palataliseradt än vanligt i ställning efter

[1] Kock *Arkiv* VIII s. 256 ff.

i och detta i den grad, att det efter synkoperingen af *i* kunnat verka omljud på en i närheten befintlig, men icke engång omedelbart föregående vokal. Men då man vet, huru sparsamt *R*-omljudet uppträder, äfven då fråga är om inverkan af *R* på en omedelbart föregående vokal, är man icke särdeles benägen att tro på förekomsten af ett *R*-omljud, verkadt på afstånd[1]. Kocks förklaring är visserligen formellt korrekt, emedan man utan tvifvel har rätt att göra skillnad mellan ett *R*, framför hvilket ett *i* synkoperats, och ett *R* i andra ställningar, samt att tillskrifva det förra en kraftigare förmåga af palatalisering. Men jag föreställer mig, att äfven Kock skulle känna det som en lättnad, om en mindre konstlad förklaringsgrund till *iR*-omljudet kunde uttänkas[2].

Jag tror, att vi äfven här böra taga betoningsförhållandena till hjälp. Utan att ställa ändelsen *-iR* i någon undantagskategori hvad beträffar den på *hela* ändelsen nedlagda kraftsumman, kan man, synes det mig, med fog antaga att *i* i ändelsen *-iR* under tiden före synkope-perioden på grund af begynnande sonantisering[3] af *R*-et var svagare än i likabetonade stafvelser, i hvilka *i* följdes af annan eller ingen konsonant. Jag antar, att *i* i **ðŭriR, *făriR* var lika svagt som *i* i **ðōmiðō,* oaktadt *hela* andra stafvelsen i de båda förstnämnda orden utan tvifvel representerade en större kraftsumma än i det sistnämnda. Och då vokalens omljudande förmåga enligt min mening berodde på dess egen styrkegrad, ej på hela stafvelsens dynamiska egenskaper, finner jag det fullt begripligt, att *u* i **ðŭriR* och *a* i **făriR* fingo omljud samtidigt med *ō* i **ðōmiðō.*

Så snart man ser saken ur denna synpunkt, förstår man äfven, hvarför konsonantiskt *i* verkat omljud,

[1] Jfr Wadstein *P. Br. B.* XVII s. 413.

[2] Ett alternativt förslag framställes loc. cit. s. 262.

[3] Första stadiet af sonantiseringen bestod utan tvifvel i en förskjutning af gränsen mellan *i* och *R* i sådan riktning, att *i*-ets kvantitet minskades. Samtidigt aftog naturligtvis den kraftsumma, som vokalen *i* representerade.

vare sig det kvarstår eller fallit. Konsonantiskt *i̯* var tvifvelsutan svagare än vokaliskt *i* i en lika betonad stafvelse. Jag finner det högst sannolikt, att *i̯* i **flatia̯* (>*flet*) före synkope-perioden i dynamiskt hänseende snarare var likställdt med *i* i **ðōmiðō* än med *i* i **tăliðō*, och att **flatia̯* öfvergick till **fletia̯* då **ðōmiðō* blef **ðø̄miðō*.

Det åskådningssätt jag här förfäktat, bereder ej små fördelar. För att förklara omljudet i fisl. *elligar* behöfver man numera ej med Kock *(Die alt- und neuschwedische Accentuierung* § 431*)* tillgripa den förtviflade utvägen att antaga en utveckling **ali-lăkōR* > *elligar*. Kock uppställer den djärfva satsen, *att ett i, som synkoperats efter kort rotstafvelse, verkat omljud i förra leden af ett kompositum, om den senare leden uppburit hufvudtonen*. Detta antagande strider mot allt hvad man för öfrigt vet om omljudsprocesserna. De underlättas icke, utan försvåras, då den stafvelse, som är utsatt för inverkan af en omljudande vokal, får reducerad betoning.

Formen *elligar* förklaras mycket enkelt, om vi antaga en utveckling **alia̯-lăkōR* > **elia̯-lăkōR* > *elligar*. Och så vidt jag kan finna, talar allting för, ingenting emot, att utvecklingsgången varit just denna.

Sievers' mening (*P. Br. B.* XII 488 ff.), enligt hvilken *ia̯*-stammarnas kompositionsform redan samgermanskt slutat på *-i-*, torde numera vara öfvergifven äfven af sin upphofsman (jfr Streitberg, *P. Br. B.* XIV 184). Men då denna mening, om den vore riktig, skulle helt och hållet kullstörta min hypotes, vill jag i alla fall diskutera några former, som med ett visst sken af berättigande kunde anföras till förmån för Sievers' mening och emot min framställning af *i*-omljudets kronologi. Jag syftar på

Tjurköbrakteatens	*kunimu[n]ðiu,*
Istabystenens	*hariwulafa̯,*
Räfsalstenens	*hariwulfs,*
Sjællandbrakteatens	*hariuha,*
Stentoftastenens	*hariwolafR.*

Härtill kunde ännu fogas fisl. *Haraldr*, fsv. *haraþ* (Tamm *Uppsala-studier* s. 30) och fisl. *alvitr*.

Tjurköbrakteatens *kuni-* går sannolikt icke tillbaka på ett urnordiskt **kunia-*, ty ordet *helðaR* i samma inskrift har osynkoperadt *a*. Men om de med *kuni-* sammansatta fht. namnen säger Sievers (*P. Br. B.* XII 489) »Dieses beispiel ist zwar nicht ganz sicher, denn wg. *kuni-* könnte ja auch zu einem alten *s*-stamm *kuniz* = γένος gehören»[1]. Formen *kunimu[n]ðiu* visar alltså ingenting rörande *-i̯a* stammarnas historia.

De urnordiska namnen på **hari-*, fisl. *Haraldr* och fsv. *haraþ* tala vid första ögonkastet emot den af mig uppställda utvecklingen **hari̯a-* > **heri̯a-* > *her-*. Stentofta-stenens *hariwolafR* synes helst icke böra återföras på en urnordisk grundform **hari̯a-*, eftersom *niuha* i samma inskrift har osynkoperadt *a*. För en urnordisk grundform **hari̯a-* talar däremot det finska lånordet *Harjavalta* (socken i Finland, jfr Wiklund, *När kommo svenskarne till Finland?* sid. 28, hvarest hänvisas till undersökningar af R. Saxén), och former sådana som fisl.-lat. *Herioldus* och fsv. *hæraþ* förklaras osökt, om vi acceptera öfvergången **hari̯a-* > **heri̯a-*.

Alla svårigheter lösas emellertid med ett slag, om vi antaga, att det i urnordisk tid funnits två kompositionsformer **hari̯a-* och *hari-*[2]. Grundformen *hari̯a-* återfinnes i fi. *Harjavalta*, fisl. *Herioldus* (< **Hari̯awalduR*) och fsv. *hæraþ*, grundformen *hari-* åter i de urnordiska namnen, i fisl. *Haraldr* och i fsv. *haraþ*.

För min del anser jag det otvifvelaktigt, att dessa båda kompositionsformer existerat, och jag önskar särskildt

[1] Sievers tillägger: »Aber da von diesem im germanischen sonst nichts bekannt ist, wird man *kuni-* doch wohl als kürzung von *kunjo-* betrachten müssen.» Emellertid har Noreen numera (*Uppsala-studier* s. 201) påvisat, att den sökta *s*-stammen är bevarad i fisl. *konr*.

[2] Detta förslag har äfven famställts på ett af Uppsala nordiska seminariums möten i april 1901 af mag. R. Nordenstreng, som särskildt torde hafva framhållit motsatsen mellan fi. *Harjavalta* och fisl. *Herioldus* å den ena sidan, de urnordiska namnen på *hari-* och fisl. *Haraldr* å den andra.

framhålla, att man för att förklara detta förhållande ingalunda behöfver antaga afljud i suffixet *ia*, såsom Streitberg gör (*P. Br. B.* XIV s. 170—171), då han beträffande Tjurköbrakteatens *kunimu[n]diu* säger: »Dass die urnord. form *kuni-* wirklich die directe fortsetzung eines uridg. *gn̥ni-* sei, soll .... nicht behauptet werden; einen solchen schluss gestattet ihre vereinzelung schwerlich, da doch die ältesten uns überlieferten german. namen regelmässig *-i̯o-* in der compositionsfuge haben. Ich glaube vielmehr, dass *kuni-* in der composition sein *-i-* der anlehnung an den nom. acc. sg. verdankt, der urgerm. **kuni*, nicht **kuni̯o* lautete.» Sievers har, som ofvan nämnts, visat, att kompositionsformen *kuni-* ej behöfver förklaras ur paradigmet för stammen **kuni̯a-*, utan kan återföras på en med **kuni̯a* besläktad *s*-stam. Denna Sievers' tankegång har jag försökt tillämpa äfven på kompositionsformerna *Harja[valta]* ~ *Hari[wolafR]*. Det finnes minst *trenne* stöd för antagandet, att stammen *hari̯a-* i de germanska språken haft vid sin sida en *s*-stam. Det första beviset är fisl. *hersir*, som enligt min mening går tillbaka på en grundform **harisiaR*. Det andra beviset är Himlingøie-spännets *hariso*. Det tredje beviset är det eruliska *Hariso* m. Jfr Noreen *Altisl. Gr.* s. 259.

Härtill kommer måhända *Herismund* = *Herimund* (Förstemann *Altdeutsches Namenbuch* s. 776 b).

Fisl. *alvitr* beror enligt Bugge (*Helgedigtene* s. 18) på omtydning af ett ags. *ælbite*. Det torde sålunda hvarken vara nödvändigt att återföra ordet på en grundform **aliwihtiR* (jfr Sievers *P. Br. B.* XII s. 488 ff.) med Streitbergskt suffix-afljud eller på **ali̯a-wihtiR*.

Kort sammanfattade äro mina åsikter om *i*-omljudsprocesserna i de nordiska språken (utom fgotl.) följande:

Under tiden före synkope-perioden verkades omljud endast af de *i*-ljud, som i dynamiskt hänseende stodo lägst på skalan[1]. Till denna lägsta klass hörde:

[1] Jfr härmed Noreens framställning i *Altschw. Gr.* § 62.

1) De konsonantiska *i*-ljuden *(*harja > *herja)*.

2) De vokaliska *i*-ljud, som följde efter en lång, starktonig stafvelse, och som sedermera föllo för synkopen *(*đōmiđō > *đōmđō)*.

3) Vokaliska *i*-ljud, som följde efter en kort, starktonig stafvelse, och som sedermera synkoperats; dock voro *i*-na inom denna grupp ej tillräckligt svaga för att verka omljud, med mindre de efterföljdes af *R*, som till följd af begynnande sonantisering öfvertagit en del af vokalens dynamiska kvantum. (Kocks *iR*-omljud, **făriR > *feriR*, längre fram *ferr*).

Under och efter den härpå följande synkope-perioden vidgades området för *i*-omljudets verkningar småningom och ända därhän, att omljud verkades äfven af sådana *i*-n, som bevarats under stark biton. Härefter gick *i*-omljudstendensen åter tillbaka och var, som bekant, utslocknad redan i förlitterär tid.

Den omständigheten, att vokaliska *i*-ljud, som synkoperats efter kort, starktonig stafvelse, och som icke efterföljts af *R*, icke kvarlämnat några spår i form af *i*-omljud *(*tăliđō > talđa)*, beror på, att dessa *i*-ljud under tiden före synkopen stodo för högt på den dynamiska skalan för att verka omljud. Under synkope-perioden föllo dessa *i*-ljud raskt från en betoning af andra graden till o. Den betoningsgrad, vid hvilken *i*-na tenderade att verka omljud, måste härvid passeras, men passerades på så kort tid, att de verkande krafterna ej hunno åstadkomma ett skönjbart resultat.

Jag återkommer nu till mitt tidigare gjorda påstående, att omljud i fgotl. inträdt äfven i ord af typen **tăliđō*. Det material, på hvilket jag stöder mig, är hämtadt framför allt ur de båda handskrifterna af *G. L.*, men äfven från de gotländska runurkunderna och nygotländskan, för så vidt denna är bekant genom Noreens, Klintbergs och Fegræus' afhandlingar och språkprof i *Svenska landsmålen*[1]. Ur Neogards *Gautau-Minning* har jag alltför bristfälliga excerpter

[1] Band I och VI. Förkortad beteckning: L I och L VI.

för att ur dem kunna hämta något nämnvärdt bevismaterial, och ej heller P. A. Säves samlingar anlitar jag i detta sammanhang. Det vore ett groft slöseri med tid att för en eller ett par frågors skull genomleta det handskrifna materialet rörande nygotländskan, då man har skäl att hoppas, att detsamma snart skall blifva tillgängligt i tryck[1]. Härtill kommer, att nygotländskan i icke ringa mån är uppblandad med fastlandsspråk och sålunda ej fullt vittnesgill emot ljudlagar, som stricte iakttagas i den fgotl. litteraturen.

I de synkoperande *a*-stammarna med kort rotstafvelse och *i* i den synkoperande stafvelsen äro i fgotl., om min hypotes är riktig, oomljudda former möjliga endast genom dubbla utjämningar af rätt komplicerad natur. Vi hafva därför att vänta företrädesvis omljudda former och finna *endast* sådana:

Nygotl. *ketl* L VI 24.
N. sg. *lykil* 76.11, *lijkill* 44 v 3.
Nygotl. *nȳkul* L I 307.
nȳkel L VI 7, 24, 41, 46, 50, 53, 55, 57.
nȳklar L VI 24.
Gen. pl. *wagnjcla* 59.5; *wagnikla* 32 r 6, 32 r 7; *wagnickla* 56 r 17.

Särskild vikt lägger jag på formen *wagnikla*. Ordet är belagdt blott i plur. och användes förmodligen mest i plur. Men då *i* synkoperats i alla pluralkasus, väntar man sig enligt hittills gängse hypoteser g. pl. **wagnakla*, enligt min hypotes däremot den faktiska formen *wagnikla* < **wagnekla* (jfr Bugge *Tidskrift for Filologi* N. R. III 272, Kock *Arkiv* IV 174).

Nygotl. *hesl* (genus?), L I 332, kan möjligtvis gå tillbaka på en grundform **hasilaR*. Jfr Rökst. dat. sg. *hosli* af en äldre nom. **hasulaR* m. Men Noreens förklaring af omljudet (loc. cit.), enligt hvilken det skulle hafva

[1] Kand. O. W. Wennersten är sedan en längre tid tillbaka sysselsatt med att redigera P. A. Säves ordsamlingar. Tryckningen af en omfångsrik nygotländsk ordbok, utarbetad af kand. Wennersten själf, är redan påbörjad.

uppkommit i anslutning till **hesli* n. (jfr *heslebuske* L VI 49) är minst lika enkel.

Huruvida ack. sg. *ymil* 53.7, 28 r 13, 28 v 1, hör till en synkoperande *a*-stam eller ej, vågar jag ej afgöra.

De alltid oomljudda formerna af *karl:*

N. sg. *karlin* 46.22, 24 v 2,

Gen. sg. *karls* 46.21, 46.25, 24 v 2, 24 v 4,

tala ej emot min hypotes. Ingelstad-stenens *karilR* (*Runverser* s. 305) torde bero på felläsning (meddelande af kand. G. Danell, lämnadt i nordiska seminariet i Upsala, vårterminen 1898). Ej heller på det fi. *karilas* får man lägga för stor vikt, ty, såsom doc. Wiklund haft vänligheten meddela, visar lapskan, att det funnits en urnordisk grundform utan vokal mellan *r* och *l*. Fgotl. *karl* går tvifvelsutan tillbaka på denna grundform. Ett urn. **karilaR* hade säkerligen i fgotl. hetat **keril(l)* eller genom utjämning från de synkoperande formerna **kerl*.

Till de synkoperande *a*-stammarna höra äfven de s. k. *ia*-stammarna. Flertalet af dem kunna icke lämna någon upplysning om den här diskuterade frågan, emedan de hafva lång rotstafvelse. Men bland de flerstafviga finnas några, hos hvilka *i* efter kort starktonig stafvelse bevarats i en del kasus, synkoperats i andra. I dessa ord hafva vi att vänta genomgående omljud i fgotl., men icke i de andra nordiska språken.

Det viktigaste hithörande fallet är ordet *hunderi* n., som alldeles motsvarar våra förväntningar:

Dat. sg. *hunderi* 36.14, 68.18, 19 r 3, 39 v 4, 48 r 6.

Gen. sg. *hunderis* 68.17, 68.22, 72.19, 73.21, 39 v 4, 39 v 6, 41 v 9, 42 r 10.

Summa 13 belägg, alla med omljud[1].

Härmed kan man icke likställa den ymniga förekomsten af formen *hundære, -i* i en del fsv. urkunder, där en senare, af accentsvaghet framkallad öfvergång *a* > *æ* spelat

[1] Gentemot de i *G. L.* belagda fallen betyder det ej mycket, att ordlistan i *Gautau-Minning* kap. V, del 4, har *hundari*, en form, som troligen beror på lån från fastlandet.

in *(Altschw. Gr.* § 141*)*, och för öfrigt förekommer i dylika urkunder *hundari* vid sidan af *hundæri*. I *U. L.*, eller den af lagarna, där statistiken för formerna på *-ari* är ofördelaktigast, har jag bland cirka 70 undersökta fall anträffat 6 fall af *-ari:*

Gen. sg. *hundaris* V. 17.4 tre ggr, Þ. 9.2.

Dat. sg. *hundari* Kg. 10.2, 10.3.

I nygotl. *ambȳli* (= virke) L I 309, *ambyle* Schlyter *G. L., Glossar* s. 239 går *ȳ* tillbaka på kort vokal, ty gammalt *ȳ* har diftongerats i nygotl. (L I 344). Jfr äfven fgotl. *bul* 76.10, 44 v 2, nygotl. *biūl* (< *bul*) L I 352. Schlyter loc. cit. sammanställer *ambyle* med *anbol* körredskap.

Nygotl. *Tingstäde* < fgotl. *þingstedj* 25.15, *tingsstedi* 12 r 2, kan uppfattas som en *ia*-stam, detta i motsats till nygotl. *Kulstäde* < fgotl. *kulastaþar* 98.19.

alteri n. (n. sg. *alteri* 101.11, 101.12, g. sg. *alteris* 101.10) är mindre beviskraftigt än de flesta andra ord på *-eri* emedan det kan vara fsax. lån[1].

Om de flesta nordiska maskulinerna på *-ari, -eri,* gäller den meningen, att de på nordisk botten öfvergått från *ia*-stams- till *an*-stamsdeklination. Jfr Wimmer *Fornnordisk formlära* § 64, *Åkirkeby* s. 46, Noreen *Altisl. Gr.* § 335, Kock *Accentuierung* s. 168, Söderberg *Forngutnisk ljudlära* s. 26. Wimmer spårar dock lågtyskt inflytande i dopfuntens *mesteri (Åkirkeby* s. 59—60*)*. Ett rent lågtyskt ord är n. pl. *slaperer* i *Fasti danici* 27 juli, 1626 års upplaga sid. 112, 1643 års upplaga sid 137.

Den omständighet, som här intresserar oss mest, är den konsekvens, med hvilken fgotl. visar ändelsen *-eri,* icke *-ari.* Materialet är följande:

Gen. sg. *domera* 36.15, 19 r 3.

Gen. pl. *domera* 44.3, 89.11, 23 r 7, 55 r 6.

Ack? sg. *kialera* Mulde-stenen (Säve 137). Se Pipping *Månadsblad* 1900 s. 61.

[1] Denna åsikt om ordets härstamning har uttalats af prof. Wadstein på en föreläsning.

Nom. sg. *[m]ester[i]* Åkirkeby.

ma[i]sþeri Säve 3 (= *masþiri* Lilj. 1695). Jfr Wimmer *Åkirkeby* s. 59—60.

maisteri Mulde-stenen. Säves och Wimmers konjektur (*Gutniska urkunder* s. 78, *Åkirkeby* s. 59) har vid min undersökning af stenen visat sig vara riktig. Förut läste man *maistari*. Af P. A. Säves anteckningar (*R. 623, 5* sid. 636) framgår, att han sett stenen och korrigerat den gamla läsningen, men detaljuppgifter saknas.

Gen. sg. *maistera* Säve 35.

Nom. sg. *rauferi* 79.9, 48 r 10.

Ack. sg. *skapera* Åkirkeby.

Dat. sg. *skyttera* Fasti danici, november.

Nom. pl. *slaperer* Fasti danici, juli. Liljegren *Runurkunder* s. 276 läser *svaferer*.

De nygotl. formerna på *-are* (L I 297, 336, 360, 361, 362, 574, L VI 10, 15, 27, 36, 45—47, 54—60, 63, 64, 66, 67, 69, 72, 73, men *maistur* L I 340) förmå ej öfvertyga mig om, att fgotl. vid sidan af orden på *-eri* skulle haft likbetydande sådana på *-ari*[1]. De yngre formerna äro utan tvifvel lånade från fastlandet.

Den omständigheten, att fgotl. i olikhet mot fisl., fno. och fsv. blott hade mask. på *-eri*, icke på *-ari* förklaras omedelbart ur min *i*-omljudshypotes, såvida man antager, att de hithörande orden under hela *i*-omljudstiden ännu böjdes som *ia*-stammar.

Lågtyskan hade båda ändelserna (*-ari* och *-eri*, Kluge *Stammbildungslehre* § 9), men det är klart, att fgotl. vid lån från lågt. föredrog en ändelse, som var bekant, framför en obekant sådan.

Om min hypotes är riktig, böra de kortstafviga *i*-stammarna i fgotl. hafva *i*-omljud i större utsträckning än i öfriga nordiska språk, och särskildt bör skillnaden framträda i *singularis*, där synkope af *i* förelegat. Fakta svara fullständigt häremot. Orden *slegr* och **rygr* (det senare

[1] Jfr äfven Wimmer *Åkirkeby* s. 46.

användes blott i sg.) hafva omljud endast i fgotl.[1] Orden *stefr* och *steþr* förekomma endast i gotl. med omljud i sg. Ordet *gren* (= riksspr. *gran*) har i nygotl. alltid omljud både i sg. och pl. Äfven må framhållas, att orden på *-skapr, -skepr,* som företrädesvis användas i sg., i *G. L.* (formen *vaupmanna scap* finnes i *G. S.*) och ännu i Fårömålet alltid hafva omljud. Detta faktum torde knappast bero uteslutande på, att Gotland mera än de flesta trakter i norden varit utsatt för lågtyskt inflytande (om lågtyskt *-skepi* se Kluge *Stammbildungslehre* § 166).

Fgotl. **matr* talar vid första påseendet mot min hypotes (jfr got. acc. pl. *matins,* Marc. 7.19). Men vi böra ihågkomma, att utsikterna för den oomljudda vokalens seger hos kortstafviga fgotl. *i*-stammar ej äro mindre än hos långstafviga *i*-stammar i hvilket af de andra nordiska språken som helst, och att den oomljudda vokalen i ord af det sistnämnda slaget faktiskt ofta segrat. Jfr fisl. *sauðr, skurðr, stuldr, sultr.* Visserligen berodde i fisl. den oomljudda vokalens seger ofta nog på associationer med besläktade ord utan omljud. Men äfven *a*-et i fgotl. **matr* hade sannolikt ett liknande stöd. Jfr fisl. och fsv. *mata* f. Vidare bör märkas, att genitiven **matar,* som ljudlagsenligt saknar omljud, torde hafva varit relativt vanlig. Fritzners ordbok upptar en mängd vanliga fraser, i hvilka denna form ingår. Jag nämner följande: 1) *matar er manni þǫrf,* 2) *hafa e-t til matar,* 3) *matar íllr,* 4) *matar góðr,* 5) *gerast íllt til matar,* 6) *kueðia, beiða e-n matar,* 6) *bióða e-m til matar,* 7) *fara til matar,* 8) *setiast til matar,* 9) *taka til matar,* 10) *biðia sér matar,* 11) *afla sér matar.*

Om fgotl. *ver* se Bugge *Norges Indskr.* s. 155, Noreen *Altschw. Gr.* § 117 anm., § 409, 3 b.

Nas. f. böjes i fgotl. som *ō*-stam. Jfr *Altschw. Gr.* § 399, anm. 1. Belägg: *nas* 37.11, *nasar* 19 v 3.

Afledningarna på *iðō* hafva i de nordiska språken antagit *i*-stamsböjning[2]. I händelse öfvergången skedde så

[1] Det var ordet **rygr,* som först bragte mig på den tanken, att *i*-omljudet i gotl. följt andra lagar än i de öfriga nordiska språken.

[2] Jfr *Altschw. Gr.* § 409, 3, anm. 3.

tidigt, att växlingen mellan omljudda och oomljudda former ännu var bevarad i större utsträckning inom det normala *i*-stamsparadigmet, är det sannolikt, att äfven orden på *-iðō* på analogisk väg blefvo delaktiga af denna växling. Jag tror därför icke, att man af vokalisationen i ord afledda med *-iðō* får draga några slutsatser rörande min hypotes. Men för fullständighetens skull vill jag dock nämna, att äfven i de ord, där *-iðō* fogats till en kort stafvelse, omljud i fgotl. ljudlagsenligt måste hafva inträdt i alla kasus.

Den ljudlagsenliga vokalisationen visa *tect* < **takiðō* (Tamm *Om fornnordiska feminina på -ti och på -iþa* s. 34 och 42) och *synd*, som väl går tillbaka på **suniðō*, om ordet är inhemskt. Kluge *Etymologisches Wörterbuch* VI 387 b, likställer ordet med ett got. **sunidi*. Att en vokal är synkoperad mellan *n* och *d* visar den äldsta isländska formen *synþ*. Jfr Larsson *Ordförrådet i de äldsta isländska handskrifterna* sid. 321 b.

Skulle det vid fortsatta undersökningar visa sig, att till denna grupp bör föras något fgotl. ord utan omljud, inverkar detta icke på min ståndpunkt, ty, som ofvan sagts, kunna omljudslösa former hafva uppkommit på analogisk väg efter öfvergången till *i*-deklinationen.

Min diskussion af omljudet hos fgotl. *i*-stammar stödes af följande citat:

Nygotl. *grēn* L I 332,
grēnar fem. pl. L VI 26.
grēnknupp L VI 35.

Dat. sg. *mati* 14.10, 4 v 1,
matj 96.2, 96.7,
mielcmati 17.4,
mialkmatj 7 r 4.

Ack. sg. *mat* 47 v 1,

Afledn. *maþnaþi?* 17.3,
madnadi? 7 r 3.

Nygotl. *aftmāt* L VI 33.
matfatla, *matskut* } Gautau-Minning, kap. 5, del 4.

Gen. sg. *rugar* 25 r 11,
rygar 48.7.
Ack. sg. *Rÿgh* 53 r 6,
rug 87.10.
Nygotl. *rÿg* L I 327, VI 35, VI 42,
ryg, Gautau-Minning, kap. 5, del 3, § 17; kap. 5, del 4.
Nom. sg. *fordeþ sciepr* 79.11,
fordenschep'r 48 v 1.
Dat. sg. *caupmanna scap* 98.13.
Ack. sg. *lekis schep* 36.12,
lekischep 19 r 1,
hiskep 99.18,
raiþschep 101.1.
Nygotl. diverse ord på *-skep* L I 331 och 356,
diverse ord på *-skāp* L VI 11, 12, 39, 40, 42, 50, 53, 55, 57, 66, 72.
Nom. sg. *slegr*, *slegh'r* 44.20, 23 v 7.
Dat. sg. *sleg* 15.9,
slegh 4 v 14,
slegi 21 v 4.
Ack. sg. *slegh* 37.8, 19 v 2.
Nom. pl. *slegir* 37.7, 40.11, 19 v 1, 21 r 8, 21 r 11.
Gen. pl. *slega, slegha* 42.8, 57.16, 22 r 8, 31 r 10.
Dat. pl. *slegum* 40.17.
Ack. pl. *slegi* 40.8, 21 r 10.
Nom. sg. *pirimstefr* Säve 18,
prim: stafr Säve 20, 138,
primstafr Säve 153,
primstafar Säve 203.
Kompos. *stafgarþa* 14.7, 95.27,
staffgarda 4 r 11,
? *stafa* Säve 128.
Gen. sg.[1] *kulasteþar* 98.19, 98.21.
Dat. sg. *staþ* 97.9.
Ack. sg. *steþ* 27.2, 27.13, 75.13, 98.8,

[1] Använd som ortnamn.

sted 12 v 10, 13 r 4, 30 r 3, 44 r 2,
staþ 55.19, 98.19, 99.13.
Dat. pl. *hangnasteþum* Säve 158 (kan höra till en *ia*-stam).
(Nygotl.) *bi stēdum* L I 366 bis, L VI 27.
Ack. pl. *steþi* 97.18.
Nom. sg. *synd* 102.8.
Ack. pl. *syndir* 26.17,
sÿndʳ 12 v 5.
Dat. sg. *tect* Ind. 35.
Ack. sg. *ver* 37.11, *wer* 19 v 3.

Enligt hittills gängse uppfattning (jfr exempelvis Söderberg *Forngutnisk Ljudlära* s. 9) skulle ordet *eln* i alla de nordiska språken ljudlagsenligt hafva böjts

	Sg.	Pl.
Nom.	**elin*	*alnar*
Gen.	*alnar*	*alna*
Dat.	**elin*	*ǫlnum*
Ack.	**elin*	*alnar.*

Då detta ord utan tvifvel oftast användes i plur. är det lätt att förstå de icke *i*-omljudda formernas seger i nästan alla nordiska språk. Men det synes mig högst osannolikt, att omljudets seger i fgotl. *eln* skulle bero på, att tre kasus i sg. öfvervunnit den fjärde och hela pluralis. Man kan visserligen antaga, att de omljudda formerna haft stöd af lågt. *ele, el(e)ne,* men vida enklare är att utgå från min *i*-omljudshypotes, enligt hvilken omljud ljudlagsenligt inträdt i alla kasus.

Beläggen för omljudda former äro följande:
Nom. sg. *eln* Säve 204.
Gen. sg. *elna* 38.8, 20 r 4.
Gen. sg? *elna* 65.20, 37 v 5.
Gen. pl. *elna* 38.8, 20 r 4, *Fasti danici* sid. 153, tre ggr.
Ack. pl. *elnar* 51.20, 27 r 10.
Nygotl. *eln* L I 330, 355,
ēnar L VI 26,
ēnmått L VI 35,
femmēnstukk L VI 44.

Omljud saknas i:
Kompos. *alnbuga* 58.12,
albuga 31 v 8.
Nygotl. *albuge* Gautau-Minning, ordlistan,
albugä Rietz.

Frånvaron af omljud i kompositionsformen **al(n)bugi* är jag icke benägen att förklara genom dubbel utjämning, oaktadt denna möjligen står öppen, då omljudet inträdde förr i de synkoperade kasusformerna än i de osynkoperade. Ej heller önskar jag taga till hjälp det långa *i* i got. *aleina* (jfr Kock *P. Br. B.* XXIII s. 492). Jag tror, att omljudet saknas på grund af analogi med *i*-stammarna, hos hvilka omljudet ofta saknades i kompositionsformen. Jfr *stefr,* men *stafgarþr.*

Enligt benäget meddelande af kand. Wennersten förekommer en oomljudd form af ordet *aln* i en gotländsk visa. Formen torde vara lånad från fastlandet.

Förekomsten af *i*-omljud i plur. af kortstafviga enstafviga stammar får ej användas som bevis för min hypotes, då företeelsen är känd i alla nordiska språk och enligt min mening fått sin förklaring genom Kocks lära om *iR*-omljudet. För fullständighetens skull meddelar jag dock följande citat:

Nom. pl. *dur*[1] 67.7, 77.13, 38 v 7, 45 r 8.
Dat. pl. *durum* 11.10, 20.15, 33.9, 33.18, 41.1.
durom 2 v 13, 9 r 4, 16 r 12, 16 v 6, 17 v 3, 21 v 5.
Ack. pl. *tur* Säve 70.
Nygotl. former af *dur,* alla utan omljud, återfinnas L. I 329, 352, 570, 574, VI 7, VI 26, *Gautau-Minning* kap. 5. del 3, § 15.
Nygotl. sing. *nȳt* L I 327.
plur. *nȳtar, nȳtnar* L VI 20.

[1] Fgotl. *dur* n. pl. plär anses som en fem. enstafvig stam, hvilken varit underkastad genusbyte, och uppföres på denna grund här. Emellertid har prof. Lidén framhållit för mig, att ordet (i motsats till fisl. *dyrr* f. pl.) helst bör uppfattas som en *a*-stam = ty. *tor* n., got. *daúr* n.

Formen (dat. sg.) *mælno,* Säve 103, får icke föras tillbaka på en grundform **malinōn* (jfr Kock om *mylna P. Br. B.* XVIII 419), utan bör fattas som en transskription af fsv. *mølno.* I Väte socken, där ifrågavarande runsten är funnen, finnes ännu en gård med namnet *Mölner.* Om *e* som det närmast till hands liggande tecknet för fsv. *ø* i gotländsk runskrift se Pipping *Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna* sid. 62[1].

Det synkoperande adj. *ypin* böjes i gotl. på följande sätt:

Nom. sg. n. *vpit* 104.16,
ypit 37.13, 66.19, 38 r 11,
vppit 19 v 4.
Dat. sg. m. *ypnu* 67.8,
ÿpno 38 v 8.
Dat. sg. f. *ypna* 91.5.
Dat. sg. n. *ypnu* 43.17,
ÿpno 23 r 3, 23 r 4, 56 r 6.
Ack. sg. f. *ypna* 91.6, 91.8, 91.9, 34 r 9, 34 r 11, 34 v 1,
vpni 34 r 11.
Nygotl. *ÿpen* L VI 7, VI 28.

De oomljudda formerna *vpit, vppit* och *vpni* skulle (jfr Söderberg *Forngutnisk Ljudlära* s. 9) tala emot min hypotes, om man vore tvungen antaga, att ordet haft endast *-in*-suffix. Men såsom Kock framhåller (*P. Br. B.* XXIII s. 501) kan ordet hafva haft äfven *-an*-suffix, hvarigenom växlingen af omljudda och oomljudda former äfven i fgotl. får sin förklaring. Dessutom kan associationen med adverben *up(p), uppi,* hafva spelat in.

En god pröfvosten på min hypotes lämna en del af adjektivens och adverbens komparationsformer. Kortstafviga stammar, som bilda sin superlativ med tillägg af

[1] Jfr äfven Brate *Svenska fornminnesföreningens tidskrift* VII 67.

suffixet *-ist-* hafva i fisl. och fsv. ofta dubbla superlativer, beroende på, att *i* kvarstått i en del former och verkat omljud, i andra åter bortfallit utan att verka omljud. Ett typiskt exempel är fisl. *beztr, baztr* efter nom. **betistr,* acc. *baztan.* Motsvarande växling i kompar. bildad med suffixet *-iR-* har förklarats på ett likartadt sätt. Komparativsuffixets *i* är visserligen alltid synkoperadt, men i stället kan ändelsens *i* verka omljud i hela femin. sg. och nästan hela plur.[1] Men accepterar man läran om *iR*-omljudet, finner man, att dessa komparativer ljudlagsenligt måste hafva genomgående omljud. De omljudslösa formerna af komparativer, bildade med suffixet *-iR-* torde i själfva verket saknas i de äldsta isl. hdskr. (Kock *Arkiv* VIII 258) och förklaras enkelt som lån från superlativen. (Positiven bildas ju hos denna ordgrupp i regeln af annan stam än de högre graderna).

I fgotl. måste, om min hypotes är riktig, äfven de af kortstafviga stammar bildade superlativerna på *-ist-* få genomgående omljud, och för komparativerna på *-iR-* är därigenom den väsentliga källan till omljudslösa former afskuren.

Äfven här verifieras min hypotes af fakta:

Kompar. adv. *bet'r* 42 v 10.

N. sg. n. superl. *best* 56.9, 30 r 11.

Omljudda nygotl. komp. och superl. af *god,* samt afledningar af komp. finnas: L I 330, VI 13, 21, 22, 28, 38, 42, 43, 45, 49.

Komp. d. sg. m. *frembra* 33.19, 16 v 7.

Komp. d. pl. m. *f[r]embru* 75.7,
frembro 43 v 11.

Superl. ack. pl. m. *fremstu* 41.14, 22 r 1.

Komp. adv. *fyr*[2] 8.12, 11.14, 12.4, 23.1, 40.14, 43.11, 46.3, 46.10, 49.9, 53.7, 58.4, 64.11, 66.18. 68.24, 73.3, 81.9, 91.16, 96.13, 97.6, 100.12, 10 v 4, 21 v 2, 22 v 12, 24 r 4, 24 r 8, 25 v 10, 28 v 1, 36 v 8, 38 r 10, 39 v 8, 41 v 12, 49 v 4.

[1] Jfr Noreen *Geschichte d. nord. Spr.* § 51.8.

[2] Jfr *for* i *Ög,* Tamm *Uppsalastudier* s. 31.

Komp. d. sg. n. *fyrra*[1] 101.24.
Komp. (adverbielt) *fyrra* 3 r 9, 28 r 2, 31 v 4, 34 v 4.
Superl. adv. *fyrst*[2] 100.18.
Superl. n. sg. f. *fyrsti* 99.14, 99.20,
fyrstj 100.6.
nom. n. *fyrst* 7.3, 1bis 2.
d. sg. n. *fyrsta* 28.1, 28.3, 45.14, 82.16, 13 r 11, 13 v 1, 25 r marg., 50 r 10.
ack. sg. f. *fyrstu* 74.5, 94.3, 42 r 11, 42 v 1,
fystu 73.23.
ack. sg. n. *fyrsta* 12.16, 18.17, 56.5, 56.20, 3 v 5, 8 r 3, 30 r 8, 30 v 5.
Superl. (adverbielt) *fyrsti* 93.11, 93.14, 94.3, 96.15, 45 r 12, 46 r 10,
fyrstj 77.19, 98.18,
fysti 61.17,
fjrsta 35 r 3,
(at) *fyrstum* Ind. 1, 7.2.
Nygotl. *fyst, fyste* m. fl. omljudda former L I 574, 576, VI 29, 38, 44, 46,
Kompar. g. sg. f. *yfru* 88.6, 53 v 8.
ack. pl. m. *yfru* 41.13.
Superl. gen. sg. m. *yfrsta* 65.20.
ack. sg. m. *yfrsta* 66.12.

Det har länge varit kändt och erkändt, att verben af 2 svaga klassen i fgotl. i regeln hafva omljud äfven i preteritalformerna. Jfr Söderberg *Forngutnisk Ljudlära* s. 12, Wimmer *Åkirkeby* s. 44. Detta är just hvad man enligt min hypotes har att vänta, men hittills har man betraktat de omljudda preteritalformerna som unga analogibildningar. För min del kan jag ej se saken ur denna synpunkt. Dessa omljudda former återfinnas redan i de äldsta beläggen, d. v. s. redan på 1000-talet (Ardre III *setu,*

[1] Jfr *forra* i *Ög.* Tamm, loc. cit.
[2] Jfr *forst, forstu* i *Ög.* Tamm, loc. cit.

Hogrän, Säve 84 *lekþi*). Vid formen *setu* (= *settu*) får man kanske icke fästa så mycken vikt, då äfven fisl. blott har omljudda former af detta verb, men Hogrän-stenens *lekþi* är ett kraftigt stöd för min mening.

Wimmer har (*Åkirkeby* s. 71—72) väsentligen på grund af formen *lekþi*, hvilken han betraktar som nybildning, och på grund af den redan genomförda öfvergången *ia* > *ie* velat framflytta Hogrän-stenen till c. 1200. Jag har emellertid (*Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna* s. 47 ff.) visat, att Hogrän-stenen hör till ett område på Gotland, där öfvergången *ia* > *ie* inträdt tidigare än i andra trakter. Och då jag på grund af en hel serie iakttagelser, som äro oberoende af språket på Hogrän-stenen, kommit till den öfvertygelsen, att formen *lekþi* (= *legði*) är ljudlagsenlig, så måste min beviskedja löpa i motsatt riktning mot Wimmers. Jag utgår från den tidsbestämning för stenen, som Hildebrand (*Månadsblad* 1887, s. 184) gjort på historisk-arkeologiska grunder, och finner i den tidiga förekomsten af ett omljudt preteritum af 2 svaga klassen ett stöd bland många för min *i*-omljudshypotes.

Som stöd för det äldre antagandet, att en analogibildning efter presensformerna föreligger, skola måhända anföras formerna *þytti* 94.7 och *syct*[1] 9.3, 14.13, 14.19, *sÿcht* 4 v 2, 4 v 6 samt böjningen af verbet *segia*. Ingen bindevokal *i* föreligger i den ursprungliga preteritalböjningen af verben *þykkia*, *sykia* och *segia*, och formerna *þytti*, *syct*, *segþi*, *sect* äro sålunda obestridligen analogibildningar, delvis just af den art man antagit för **beria*, *flytia*, *ryþia* m. fl.

Härtill anmärker jag:

1) Den omständigheten, att preterita af verben *þykkia*, *sykia* (i fisl. 3 sv. kl. med bindevokallösa preterita) och *segia* (i fisl. 4 sv. kl., frånsedt sekundära beröringar med 2 sv. i presensformerna) i fgotl., men icke i fisl., visa omljud, beror just på, att antalet verb, som ljudlagsenligt

[1] Jfr Wimmer *Åkirkeby* s. 44.

hade genomgående omljud, var större i fgotl. och systemtvång till förmån för omljudda preteritalformer sålunda kraftigare kunde göra sig gällande i detta språk. Beträffande verbet *sykia* föreligger äfven den möjligheten, att fgotl. här likasom i många punkter öfverensstämmer mindre med de andra nordiska språken än med gotiskan. Got. *sôkjan* har i pret. bindevokalen *i*.

2) I händelse omljudet i pret. af 2 kl. svaga verb endast hade berott på analogibildning, vore det en underlig tillfällighet, att de få omljudslösa preteritalformer af svaga verb med omljudda presentia, som finnas i fgotl., alla hänföra sig till verb, som enligt andra germ. språks vittnesbörd antingen saknat eller kunnat sakna bindevokal, eller ock haft en annan bindevokal än *i*[1].

Formen *hugþi* i G. S. kan betraktas som framgången ur ett bindevokallöst preteritum (Jfr Noreen, *Gesch. d. nord. Spr.* s. 635). Part. pret. *gar(r)* går, som bekant, tillbaka på formen **garuR* (Rökst. *karuR*). Pret. *g(i)arþi, g(i)arþu* har sitt oomljudda *a* delvis från part. pret., men kanske icke endast därifrån. Vi behöfva icke ansätta **gariđ-* (Sievers *Göttingische Gel. Anz.* 1883, s. 55 ff.) som enda grundform, ty, såsom Gering framhåller i sin inledning till *Finnboga Saga* sid. VIII, visar fht., att verbet haft äfven bindevokallösa former i pret.

Ett säkert bindevokallöst pret. ptc., som saknar omljud i fgotl., är *ort* af *yrkia*.

Den enstaka formen *sagdu* i cod. B *kan* bero på inflytande från fastlandet, men behöfver ej förklaras så, då verbet *segia* hör till 4 sv. klassen och ljudlagsenligt bör sakna omljud i pret. äfven i fgotl.

Mina slutsatser rörande behandlingen af *i*-omljudet i de fgotl. sv. verben stödjas af följande citat:

---

[1] Den nygotl. formen *bisatt* L. VI 32 tager jag ej i betraktande, emedan den utan tvifvel är lånad från fastlandet. Jfr formen *bansätt* i *Gautau-Minning* och en mängd andra omljudda preteritalformer af verbet *setia*.

2 sg. pres. ind akt. *ber* 23.2, 10 v 5.
3 sg. pres. ind. akt. *ber* 34.22, 34.23, 17 v 12, 18 r 1, 18 r 2, 56 r 2.
3 sg. pres. ind. recipr. *bers* 44.16, 23 v 4, 23 v 5, 56 r 8.
3 pl. pret. ind. akt. *be[rþ]u* Åkirkeby.
N. sg. m. pret. ptc. *berþr* 25.2, 37.6, 43.18.
berd'r 11 v 6, 19 r 11,
berdir 23 r 5.
N. sg. f. pret. ptc. *berþ* 11.7, 35.10.
berd 18 r 6, 18 r 8,
berdh 2 v 12,
ber[þ] 35.6.
Dat. sg. f. pret. ptc. *berþri* Ind. 18.

---

3 sg. pret. ind. *dyl* 79.19.
dÿll 48 v 5.

Pres. inf. *flytia* 74.10, 42 v 4.
3 sg. pres. konj. *flytj, flÿti* 74.8, 42 v 2.
3 pl. pret. ind. *flyttu, flÿtto* 92.8, 33 r 8.
Nygotl. *flÿte,* l. *flytte* L VI 7.

Nygotl. *frēme* L VI 7.

Nygotl. *grēme, gremde, gremt* L VI 8.

---

3 sg. pret. ind. **hugþi** 95.13.

---

3 sg. pres. ind. akt. *hyl* 37.17, 19 v 6, 22 v 6.
hyll 89.16.
Nygotl. *hyla* L I 316, 324, 326, 354.

Pres. inf. akt. *cre[i]fia* 34.15,
kreffuia 17 r 7, 17 v 10.

Nygotl. *kvēla, kvēle, kvēlar* L I 316, VI 7, VI 22.

Pres. inf. akt. *leggia* 9.17, 10.4, 43.1, 2 r 5, 2 r 9, 22 v marg., 46 v 8.

3 sg. pres. ind. akt. *leggir* 10.9, 18.13, 35.20, 35.21, 2 r 13, 18 v 3,
legg'r 7 v 12.

3 sg. pres. konj. akt. *leggi* 10.12, 35.13, 35.14, 82.7, 83.1, 2 v 1, 5 v 7, 18 r 10, 18 r 11, 46 v 5, 50 r 2, 50 v 2.

3 sg. pret. ind. akt. *lekþi* Hogrän (Säve 84, *Runverser* s. 287 ff.),
legþi 12.14,
legdi 3 v 4.

3 sg. pret. ind. reflex. *legþis* 97.23.

3 pl. pret. ind. akt. *legþu* 10.1.

Neutr. sg. pret. ptc. *legt, leght* 61.12, 34 v 11.

Nygotl. *leggar, legde, faitlegd, palegdar* L VI 22, I 574, VI 34, VI 42.

Sg. n. pret. ptc. *lyct* 104.14. (Jfr dock Kock *P. Br. B.* XVIII 436).

Pres. inf. *lagryþia* 34.15,
lagrÿdia, laghrÿdia 17 r 7, 17 v 11.

Sg. n. pret. ptc. *lagrytt* 23.16 (Kan enl. Schlyter äfven läsas *lagryct*).
lag ryt 11 r 1.

Nygotl. *rÿda* L I 326,
ryddar L VI 22.

---

3 sg. pres. ind. *sekr* 11.21,
seth'r 3 r 6, felskrifning för *sek'r* eller *sekt'r (sect'r)*. Om sammanblandningen af verben *sekia* och *sekta (sækta)* se Kock *P. Br. B.* XVIII 436.

Pres. inf. *selia* 17.6, 19.4, 46.10, 46.12, 46.18, 67.14, 68.9, 68.15, 7 r 4, 8 r 7, 24 r 8, 24 r 9, 24 r 13, 38 v 12, 39 r 10, 39 v 2.
3 sg. pres. ind akt. *sel* 69.2, 69.9, 39 v 9, 40 r 1.
sell 50.17, 26 v 4.
3 pl. pres. ind. *selia* 69.18, 40 r 7.
3 pl. pres. konj. *selin* 68.15, 69.13, 39 v 2, 40 r 4.
3 sg. pret. ind. *seldi* 42 v 8, 43 r 2.
Sg. neutr. pret. ptc. *selt* 43 r 10.
Nygotl. *sēla* L I 306, 316, 331, 354,
sēle L VI 7.

---

3 sg. pres. ind. *sembr* 103.12.
Sg. neutr. pret. ptc. reflex. *sempt sic* 72.17.
sempt sik 33 r 6, 33 v 9, 55 r 3,
sempt sick 41 v 8, 52 r 10,
sempsic, semp sic 60.14, 85.15, 92.5.

Pres. inf. *setia* 42.16, 42.17, 52.20, 68.22, 22 v 3, 22 v 4, 28 r 5, 39 v 6.
3 sg. pres. ind. *setr* 64.12, 73.6, 86.13,
set'r 36 v 8, 41 v 14, 52 v 7.
3 sg. pres. konj. *seti* 69.1, 39 v 8.
3 pl. pret. ind. *setu* Ardre III.
N. sg. f. pret. ptc. *sett* 99.11.
Nygotl. *sette, setted, sett* L VI 9,
settar L VI 22, 45,
setede L I 576,
upsett, äutsett L VI 34,
upsettar L VI 40,
āvsettar äutsettar L VI 41,
söislsettar L VI 49.
bansätt, jär tu bansätter[1] Gautau-Minning, kap. 5, del 4.

---

[1] Några rader nedanför står: *jästu befängd. är nu elack förundran. såsom ästu bansatter, besatt.* Ordet *besatt* är här tillagdt som förklaring

Nygotl. *bisatt* L VI 32. Formen är sannolikt lånad från fastlandet.

Nygotl. *skȳla* L I 316, 327.
skylle, skylde, skylt L VI 9.

Nygotl. *snāra* L I 316.

Pres. inf. *spyria* 77.16, 45 r 10.
N. sg. m. part. pret. *spyrþr* 16.16.
spȳrd'r 6 v 12.
Nygotl. *spȳra* L I 298, 306, 327.

---

3 sg. pres. ind pass. *stez* 19.5,
steþz 47.13.
steds 8 r 8, 24 v 12.
Dat. sg. m. pret. part. *steþdum* 100.23.
Nygotl. *stēda* L I 316.

Nygotl. *stȳda* L I 327.

Pres. inf. *tellia* Fasti danici s. 149.
2 sg. imper. *tel* 2 ggr » » » » .
ten[1] » » » » .
Sg. neut. pret. ptc. *telt* 34.1, 16 v 9.

Nygotl. *tēme* L VI 7.

Nygotl. *vekke, vekked, vekt* L VI 9.
vekkar, vektar L VI 22.

Nygotl. *vēla* L I 354,
vēle L VI 29.

---

3 pl. pret. ind. pass. *wendus* 100.20.
Nygotl. *vēne* L VI 7,

---

för svenska läsare och bör ej fattas som hörande till den gotländska fras, som citeras. I *bansatter* är *ä*-pricken förmodligen bortglömd, eftersom vi strax ofvanför finna formerna *bansätt, bansätter*. *Bansätter* är för öfrigt från början ett kyrkligt ord, och förmodligen har prästerskapet infört äfven fastlandsformen *bansatter*.

[1] Felskrifning för *tel;* jfr Wimmer *Åkirkeby,* sid. 63, not. 3.

Nygotl. *vēne, vēnde, vēnt* L VI 9,
vēnde L VI 31,
vēndar L VI 22.

Pres. inf. akt. *veria* 39.10.
reflex. *werias* 20 v 8.
2 sg. pres. ind. reflex. *vers, wers* 42.9, 22 r 9.
3 sg. pres. ind. reflex. *vers, wers* 40.12, 44.8, 56.10, 56.23, 4 v 7, 21 v 1, 23 r 11, 30 r 11, 30 v 7.
3 pl. pres. ind. akt. *veria, weria* 71.7, 41 r 3.
3 sg. pres. konj. akt. *verj, weri* 54.2, 29 r 2.
3 sg. pres. konj. pass. *veris* 14.20.
Nom. sg. m. pret. ptc. *verþr, werd'r* 77.20, 45 v 1.
Sg. neutr. pret. ptc. *vert, wert* 57.5, 31 r 1.

Nygotl. *tēna, tēne* L I 316, VI 7.

Pres. inf. *kierua* Hogrän (Säve 84, *Runverser* s. 287 ff.).
[ki]arua Ardre V,
kearua Ardre VII,
kiara Säve 1, 114, 149, 169, 178, 180,
keara Säve 179,
giara 17.15, Säve 21, 122, 125, 137, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 164, 168, 186, 196,
gieara Säve 151,
kieRa Säve 96, P. A. Säve *S. 170* II.
giera 12.3, 12.5, 15.12, 22.5, 100.19, 101.1, 101.22, 104.11, 3 r 9, 5 r 6, 6 v 4, 7 r 10, 10 r 5, Säve 10, 11, 123,
giora 3 r 9,
kira Säve 71, 154, 155,
kera Säve 14, 180,
gira Säve 1, 19,
gera Säve 20, 22, 25, 53, 54, 58, 59, 60, 72, 100, 124, 126, 158, 197,

Pres. inf. *gara* Säve 15, 65,
gerra Säve 77, 138 (Sjöborg II, Pl. 4, fig. 8), 147,
gierra 16.3, 5 r 9.

3 sg. pres. ind. *gerir* 72.6,
gierir 18.14, 20.12, 26.23, 27.10, 33.11, 34.4, 36.7, 44.8, 44.12, 54.12, 54.13, 54.15, 54.17, 54.19, 57.3, 65.9, 70.14, 83.6,
gier 90.13, 8 r 1, 9 r 2, 12 v 9, 13 r 2, 16 v 1, 17 r 1, 17 v 4, 17 v 7, 17 v 9, 18 v 10, 23 r 12, 23 r 13, 23 v 1, 29 r 9, 29 r 10, 29 r 12, 29 r 13, 30 v 11, 37 r 9, 40 v 5, 41 r 16, 50 v 5, 54 v 11, 56 r 7.

3 sg. pres. ind. pass. *gieris* 85.3,
giers 51 v 9.

3 sg. pres. konj. akt. *gierj* 90.4,
gieri 60.15, 60.20, 70.11, 72.7, 33 v 10, 34 r 2, 41 r 16, 43 r 7, 54 v 5.

2 sg. imper. *gier* 43.10, 67.9, 22 v 11, 38 v 9.

Dat. pl. pres. part. *kieruantum* Ardre VI.

3 sg. pret. ind. *kiarþ:i* Säve 167,
kierþi Säve 13,
k[i]rþi Säve 1,
gerþi Säve 72,
giarþi Säve 142, 146, 168, 195,
gierþi 12.10, 20.14, 22.6, 96.15, 97.5, 98.8, 98.18, 98.23, 99.18, 101.18, Säve 9, 17, 91 (Wallin *Runographia* II 151), 94,
gierdi, gierdj 3 v 1, 9 r 3, 10 r 5,
gerdi Säve 35,
gerde Säve 138,
geari Säve 85 (jfr *Ardrestenarna* s. 65).

3 pl. pret. ind. *kiarþu* Ardre III,
giarþu Åkirkeby,
gierþu 95.6, 96.3, 100.10, 101.21, 101.24.

Part. pret. n. sg. m. *gar* 16.19, 6 v 14,
» » n. sg. f. *gar* 100.7,

Part. pret. neutr. sg. *gart* 12.12, 20.10, 20.13, 22.12, 26.12, 56.17, 57.10, 80.5, 90.15, 96.13, 3 v 2, 9 r 1, 9 r 2, 10 r 10, 12 v 2, 30 v 3, 31 r 6, 43 r 1, 48 v 10,
ack. sg. m. *garran* 61.11, 34 v 10,
ack. sg. f. *garra* 10.17, 2 v 5.
dat. pl. *garrum* 86.5,
garrom 52 v 1.
Nygotl. *gēre, gärde, gärt* L VI 8,
gärde L VI 30,
haimgärdar L VI 41,
gāra L I 332.

Pres. inf. akt. *segia* 11.7, 64.3, 65.7, 68.24, 74.2, 74.7, 36 v 2, 37 r 8, 39 v 7, 42 r 12, 42 v 2,
seghia 2 v 11.
Pres. inf. pass. *sehias* Säve 8.
3 sg. pres. ind. *segr* 40.8, 62.22, 64.21,
segir 77.17,
seg'r 21 r 10, 35 v 7, 37 r 3, 45 r 11, 46 v 10.
3 pl. pres. ind. *segia* 7.1, 20.19,
seghia 9 r 6.
3 sg. pres. konj. *segi, segj* 56.6, 67.15, 74.2, 74.7, 87.11,
seghi 30 r 9, 42 v 2, 53 r 7,
segi[a] 42 r 12.
3 pl. pres. konj. *segin* 83.13, 50 v 10.
2 sg. imper. *seg* 38 v 12.
Pres. part. *segiandis* 6 r 6.
3 sg. pres. ind. *segÞi* 94.8, 95.19, 99.1, 99.8,
sehÞi Åkirkeby,
sedi Säve 3.
3 pl. pret. ind. **sagdu** 2 r 8.
Part. pret. n. sg. m. *segd'r* 28 r 2.
neutr. sg. *segt* 65.3,
seght 39 r 11,
secht 37 r 6,

sect 52.17,
seth (felskrifning) 68.11.
Nygotl. *sēge, segde, sekt* L VI 8,
segde L I 570 bis, I 572,
segdi L I 330.

Pres. inf. *sykia* 11.15, 14.14, 20.21, 24.2, 73.8, 80.8, 89.4, 97.9, 97.11, 97.18, 97.20, 3 r 3, 4 v 3, 9 r 7, 11 r 5, 42 r 1, 49 r 2, 54 r 7.
3 sg. pres. ind. *sykir* 26.6, 27.8, 88.9, 4 r 3, 2 r 10, 13 r 1, *syþir* (felskr.) 13.14, *sÿkr* 53 v 10.
3 sg. pres. konj. *syki* 27.4, 12 v 12.
Pret. ptc. neutr. sg. *syct* 9.3, 14.13, 14.19, *sÿcht* 4 v 2, 4 v 6, *sicht* (felskrifning) 1 bis v 10.

---

3 sg. pres. ind. *þyckir* 20.20. *tÿkk'r* 9 r 7.
3 sg. pret. ind. *þytti* (ändradt från *þitti*) 94.7.

Pres. inf. *yrkia* 62.18, *ÿrckia* 35 v 5.
3 pl. pres. konj. *yrkin* 18.8, 7 v 8.
Pret. ptc. neutr. sg. *ort* 33.8, 16 r 11.

Mot min *i*-omljudshypotes och mot Kocks lära om *iR*-omljudet talar vid första ögonkastet frånvaron af omljud i 2. 3. sing. pres. ind. af kortstafviga starka verb. Jag har i cod. A antecknat exempelvis:

cumbr 31 ggr, *acr* 2 ggr, *far* 9 ggr, *grafr* 1 gg, *tacr, takr* 33 ggr.

Men sammanställer man härmed förhållandena hos verb med lång rotstafvelse i 2. 3. sg. pres. ind.: *biauþr* 1 gg; *briautr, brjautr* 7 ggr; *fliaugr* 1 gg; *liautr, liauz, liautz*

11 ggr; *niautr,* 1 gg; *schiautr* 4 ggr; *standr* 8 ggr m. fl. finner man, att en utjämning i stor skala föreligger, och att frågan om *i*-omljudets inträde eller uteblifvande vid synkopering af *i* efter kort rotstafvelse alls icke får bedömas med ledning af de starka verbens presensformer.

Bland de starka verbens part. pret. har jag ej annoterat något *säkert* fall af omljud. Jag vill dock tillägga, att vi af verbet *draga* (nygotl. *drēga* L I 332, jfr Söderberg *Forngutnisk Ljudlära* sid. 29) hafva många former med *e* i rotstafvelsen, såsom framgår af följande citat:

Draga

Pres. inf.	*draga* 26.4,
	dr e g a 12 r 9.
3 sg. pres. ind.	*dragr* 74.14,
	drag'r 43 v 3.
3 sg. pres. konj.	*dragi* 26.8, 27.2, 27.17, 12 r 5, 12 r 11,
	dragj 25.19,
	drage 13 r 4, 13 r 6,
	dr e g i 27.13,
	dr e g h i 12 v 10.
3 sg. pret. ind.	*drog* 26.11,
	drogh 12 v 1.
Pret. ptc. n. sg. f.	*dragin* 26.13, 39.13, 20 v 9,
	dregin 12 v 3,
	dragit 25.19,
neutr. sg.	*draghit* 12 r 5,
	dr e g i t 43.5.

Noreen förklarar (*Altschw. Gr.* § 179, *Altisl. Gr.* § 149.4) *e*-vokalen såsom uppkommen genom rotvariation. Måhända kan man dock åtminstone för gotländskans vidkommande tänka sig saken så, att de omljudda formerna varit lifskraftigare än i de flesta andra starka verb, emedan de haft stöd af det lågtyska verbet *dregen.*

I diskussionen af det fgotl. *i*-omljudet bör måhända äfven formen *hetningar* (102.4) indragas. Jfr Wadstein *Nor-*

disk Tidsskrift for Filologi 3 R. III 7, Noreen *Altschw. Gr.* § 327, anm. Omljudet kan dock härröra från ett obelagdt verb **hetia* = got. *hatjan* eller vara framkalladt af afledningsändelsens *i*.

Till förmån för min mening skulle jag ännu vilja åberopa den omständigheten, att ordet för *örtug* i *G. L. alltid* heter *ertaug*. Jag hänvisar till följande 38 beläggställen:

Ack. sg.	*ertaug* 81.2, 81.14, 82.13, 49 v 7, 53 r 1,
	ertaugh 87.3, 49 r 10, 50 r 7.
Nom. ack. pl.	*ertaugar* 42.4, 42.17, 57.18, 58.5, 58.17, 66.15, 76.2,
	ertaughar 58.13,
	ertaug'r 22 v 6, 23 v 1, 31 r 11, 31 v 4, 31 v 9 bis, 31 v 12, 32 r 1, 38 r 7, 38 r 8, 44 r 9, 50 r 11,
	ertaugr 44.12, 82.18,
	ertair 66.14,
	er[taugar] 58.14, 58.18.
Dat. pl.	*ertaugum* 43.9, 66.6,
	ertaugom 22 v 3, 22 v 11, 38 r 2.

I allt väsentligt anslutande mig till den förklaring af ordets växlande former i de nordiska språken, som gifvits af Lidén och accepterats af Noreen i *Altschw. Gr.* § 59.7, § 62.2 och § 65.1 tänker jag mig utvecklingsgången på följande sätt:

Fisl. och fsv.				Fgotl.
**aritia-* > **arti-*	>	**erti-*	**ert-**	**aritia-* > **erti-*
**arita-* > **erit-*	l.	**art-**		**arita-* > **ert-**
**arutia-* > **ǫrti-*	>	**ørti-*	**ørt-**	
**aruta-* > **ǫrut-* (fsv. **arut-*)	l.	**ǫrt-**		

I *Katarina Gillestadga* finnas åtskilliga former, som i händelse man finge betrakta dem som äkta gotländska, svårligen kunde förlikas med min uppfattning af *i*-omljudet:

forst[1] Spegel s. 184 rad 25, Schoumacher s. 29 rad 12, Klemming s. 149 rad 7.
källar Spegel s. 185 rad 27, Schoumacher s. 30 rad 7, Klemming s. 150 rad 20.
artaug Spegel s. 185 rad 21, Schoumacher s. 30 rad 3, Klemming s. 150 rad 12.
artäug Spegel s. 185 rad 30 (Schoumacher och Klemming: *artaug*, jfr sid. 90).

Dylika fall göra mig emellertid icke det ringaste tveksam beträffande riktigheten af min *i*-omljudshypotes. *Gillestadgan* innehåller nämligen en mängd former, hvilka oberoende af *i*-omljudslagarna måste betecknas som ogutniska, och då synes det mig riktigast att äfven betrakta formerna *forst, källar, artaug, artäug,* hvilka bestämdt afvika från språkbruket i G. L., dels som lån från fastlandet, dels som hybrida former.

Ovedersägligt ogutniska äro åtminstone följande former i Gillestadgan:

to Spegel s. 185 rad 8, Schoumacher s. 29 rad 27, Klemming s. 149 rad 28.
öre Spegel s. 185 rad 2, 12, Schoumacher s. 29 rad 22, 30, Klemming s. 149 rad 21, s. 150 rad 4.
förö Spegel s. 185 rad 7, Schoumacher s. 29 rad 26, Klemming s. 149 rad 26.
folgia Spegel s. 184 rad 27, Schoumacher s. 29 rad 14, Klemming, s. 149 rad 10.
gömat (latiniserad form) Schoumacher s. 31 rad 7, Klemming s. 151 rad 29. Spegel s. 186 rad 28 har *gomat*.

[1] Men *fyrst*, Spegel s. 186 r. 3, Schoumacher s. 30 r. 16, Klemming s. 150 r. 33.

Som en ogutnisk form måste man sannolikt äfven beteckna nom. pl. *systr* Spegel s. 184 rad 27 och 28, s. 185 rad 33, s. 186 rad 3, Schoumacher s. 29 rad 14 och 15, s. 30 rad 12 och 17, Klemming s. 149 rad 10 och 11, s. 150 rad 28, s. 151 rad 1. I oblandadt gutniska urkunder möter oss redan i äldsta tid formerna *systriR, systrir*. Jfr den andra Sjonhem-stenen (Säve 90) och *G. L.* 47.22, 48.16, 61.2, 25 r 6, 25 v 3, 34 r 3. Äfven bör anmärkas, att gen. af reflex. poss. pron. i *G. L.* alltid heter *sina* (46.14, 51.12, 66.5, 24 r 10, 27 r 5, 38 r 2) i *Gillestadgan* däremot *sin* (Spegel s. 185 rad 26, Schoumacher s. 30 rad 7, Klemming s. 150 rad 19).

Jag tror mig nu hafva visat, att svagtonigt *i* i fgotl. verkat omljud på vokalen i en föregående starktonig stafvelse, äfven om *i* sedermera synkoperats och den starktoniga stafvelsen var kort. För att förklara denna afvikelse från förhållandena i de öfriga nordiska språken, behöfver man endast antaga, att *i*-omljudet uppträdt något tidigare på Gotland än i den öfriga norden och redan någon tid före synkopeperioden nått det stadium, då omljud verkades äfven af sådana *i*-ljud, som stodo på andra trappsteget af den dynamiska skalan. (Jfr pl. II, fig. 2.)

Det är med stor tillfredsställelse jag kan meddela, att mag. O. F. Hultman äfvenledes kommit till det resultat, att ett sedermera synkoperadt *i* i fgotl. verkat omljud på en föregående starktonig stafvelses vokal, äfven om denna starktoniga stafvelse var kort. I december 1899 sände jag till några fackmän ett meddelande om mina åsikter rörande *i*-omljudet i fgotl. och fick då af mag. Hultman det svaret, att han gjort samma iakttagelse som jag.

Det var från början min afsikt att samtidigt med behandlingen af *i*-omljudet upptaga äfven *u*-omljudet i de nordiska språken till diskussion. Men arbeten af annat slag, som mellankommit, hafva tvungit mig att afstå från

min föresats. Jag hoppas att *u*-omljudsproblemet af någon annan forskare skall vara bragt närmare sin definitiva lösning, då jag åter får tillfälle att sysselsätta mig med detsamma.

Urg. *auh* > fgotl. *au*.

I sin kända afhandling *Undersökning om de germanska, i synnerhet nordiska formerna af adjektivet hög* (*Arkiv* I s. 266 ff.) har prof. Läffler lagt en fast grund för vår kunskap om behandlingen af urg. *auh* i de nordiska språken. Han visar med stöd af säkra fakta, att en öfvergång *auh* > *ōh* > *ō* måste hafva ägt rum. Men enligt min mening drar Läffler för vidtgående slutsatser af sina iakttagelser, då han s. 268 säger, att öfvergången *auh* > *ōh* varit *samnordisk*. Från fgotl. har Läffler ej anfört ett enda exempel, som skulle stödja hans mening; tvärtom anmärker han s. 283, att de fgotl. formerna *haur, hau, haut, hoyrin, hoystr* äro »svårförklarliga».

Men om nu en del fgotl. former tala emot Läfflers ljudlag, men inga för densamma, hvarför skall man då antaga, att lagen varit samnordisk? Hvarför icke antaga, att språket på den afskilda ön Gotland i detta fall, liksom i så många andra, gått sina egna vägar?

För min del anser jag det otvifvelaktigt, att Läfflers lag icke gällt för fgotl. och sålunda icke kan betecknas som samnordisk. Jag hänvisar till följande materialsamling:

Fgotl. haur = fisl. *hór*, got. *hauhs*.

Positivus.

Nom. sg. m. *haur* 65.20, 37 v 5.
Nom. sg. f. *hau* Fasti Danici, s. 153 (Liljegren *Runurkunder* s. 284).
Nom. sg. n. *haut* 73.7,
haucht 42 r 1.
Ack. sg. f. *h[u]auga* 38.8,
hauga 20 r 4.

Adverb. *haut* 58.9,
haucht 31 v 5, 31 v 6.

Komparativus.

Nom. sg. f. *hoyþri* (felskr. för *hoygri*) 102.13.
Ack. pl. n. *hoygrj* 73.16,
hoÿgri 42 r 6.
Adverb. *hoyrin* 73.9, 42 r 1.

Superlativus.

Nom. sg. m. *hoy[g]str* (*g* tillagdt i marginalen) 25.4,
hoÿxt'r 11 v 7.
Gen. sg. m. *hoy[g]sta* (*g* tillagdt i marginalen) 100.21.
Ack. sg. f. *hoystu* 96.4.

Nygotl. former af *haur*, **haugr* äro: *havur* L I 302, 320, *haugar* I 574, VI 21, *haukt* I 570, *hoigar* (kompar.) L VI 21, *haugdrēgen* L VI 41.

Fgotl. þau = got. þau, þauh, fsv. þø, þo.

þau 9.14, 12.1, 12.2, 16.12, 17.19, 18.2, 18.20, 18.21, 24.4, 25.1, 27.2, 27.5, 27.23, 35.1, 35.7, 36.4 bis, 36.11, 36.22, 37.9, 37.12, 37.20, 38.17, 43.4, 44.1, 46.3, 46.17, 47.14, 47.18, 49.5, 53.24, 54.10, 56.20, 65.12, 65.20, 69.6, 73.20, 77.13, 79.3, 79.5, 82.4, 82.17, 96.10, 98.12, 102.19, 102,22, 103.7, 104.10. Summa 48 ggr.
þaun 55.2.
þaut 75.9, 98.12.
thau 12 v 11.
than (felskr. för *thau*) 2 r 4, 3 r 7, 6 v 10, 7 v 1, 7 v 5, 8 r 5, 11 r 6, 11 v 5, 12 v 12, 13 r 11, 13 v 10, 18 r 2, 18 v 7 bis, 19 r 1, 19 r 8, 19 v 2, 19 v 4, 19 v 8, 20 r 8, 23 r 6, 24 v 13, 25 r 3, 25 v marg., 28 v 11, 39 v 11, 41 r 8, 42 r 9, 46 r 6, 46 v 2, 46 v 7, 54 v 1. Summa 32 ggr.
tan (felskrifning för *tau*) 3 r 8, 11 v 3, 24 r 4, 24 r 13, 29 r 7, 30 v 5, 37 r 11, 43 v 12, 45 r 9, 47 r 3, 49 v 13, 50 r 11. Summa 12 ggr.

þoygi 53.19, 71.11.
þaigin (felskrifning) 49.3.
thoijghin 25 v marg.
toijgi 47 v 10.
Nygotl. *dau* L I 341.

Gotl. lau = fno. -ló.

Fgotl. *law* (= nygotl. *Lau,* sockennamn) på ett kors i Burs socken, förfärdigadt på 1400-talet. Jfr Säve, *Sv. Fornm. fören. tidskr.* II, 11, fig. 7. Lindström II s. 63.

Nygotl. *Lau,* sockennamn,
Viklau, sockennamn,
Laus, flere »ängar»[1] i Östergarn socken. P. A. Säves anteckningar, Uppsala Univ. Bibl. *R. 623,* 2, II, s. 44.
(*Lauhage,* gård i Stenkyrka socken).

På grund af det framlagda materialet anser jag mig kunna påstå, att urg. *auh* i gotl. kvarstått orubbadt till *h*-bortfallets tid och därefter uppträder som *au.*

Min hypotes förklarar omedelbart de fgotl. formerna *haur, hau, haut, hoyrin, hoystr, hoysta, hoystu,* hvilka enligt den gängse uppfattningen uppkommit genom utjämningar af mycket komplicerad natur (jfr Läffler *Arkiv* I s. 283 f.).

Enligt den gängse meningen skulle fisl. *þó,* fsv. *þo* och got. *þauh* motsvaras af fgotl. **þo,* medan fgotl. *þau* skulle motsvara fsv. *þø* och got. *þau* (jfr Läffler *Arkiv* I s. 269). Men det blir då svårt att förklara, hvarför fgotl. **þo* ej anträffats en enda gång, *þau* däremot c. 100 ggr. Enligt min hypotes svarar fgotl. *þau* både mot got. *þau* och *þauh,* mot fsv. *þo* och *þø.*

De nordiska namnen på *-ló* afhandlas af Läffler *Arkiv* I s. 269, X s. 208, af Rygh, Läffler och Bugge *Arkiv* VII s. 244 ff. Det får anses afgjordt, att *-ló* i flertalet ort-

[1] De gotländska »ängarna» äro som bekant trädbevuxna.

namn går tillbaka på ett äldre *-lauh-*. Min hypotes stödjes därför kraftigt af den omständigheten att — så vidt jag vet — inga namn på *-lo* förekomma på Gotland, men i stället namn sådana som *Lau, Viklau, Laus, (Lauhage).* Särskild vikt fäster jag vid det första af dessa namn, emedan det finnes belagdt redan på 1400-talet. *Lauhage* kan måhända gå tillbaka på ett äldre **Laufhage* (jfr L I s. 302).

Till sist vill jag kasta en återblick på några yttranden, som tangera den här afhandlade frågan.

Förrän Läffler hade framställt sin lära om en samnordisk kontraktion *auh* > *ōh* > *ō*, ansåg man, att *auh* kontraherats till *ā*. Noreen ville emellertid (*P. Br. B. VII* 431 f.) göra gällande den meningen, att kontraktion inträdde blott då *h* stod framför konsonant eller i slutljud. I ställning framför vokal skulle *auh* utveckla sig till *au,* och bland bevisen för denna utveckling anfördes äfven de fgotl. formerna *haur, hau, haut.*

Noreens mening gendrefs i flere punkter med framgång af Läffler. Men Läffler gick enligt min tanke för långt, då han påstod, att diftongen *au* utan undantag skulle kontraherats framför *h*. Noreen hade full rätt att på grund af de fgotl. formerna antaga, att kontraktion under vissa betingelser icke inträdt. Jag tror mig i det föregående hafva visat, att kontraktionen alltid uteblef på Gotland.

I *Forngutnisk ljudlära* § 11. 2 säger Söderberg: »Diftongen *au* har fgutn. bevarat i orden *þau,* likväl, got. *þauh,* och *haur,* hög, got. *hauhs,* medan fno. i dessa ord fått enkel vokal i st. f. diftongen». Någon formulering af en ljudlag finner man dock icke här, och i en senare skrift (*Öfversigt af filologiska sällskapets i Lund förhandlingar* 1881—1888 s. 93) förnekar Söderberg uttryckligen identiteten mellan fisl. *hór,* fgotl. *haur* och got. *hauhs.*

Bugge *(Norges Indskrifter* s. 158*)* ser i de fgotl. formerna af adj. *hög* ett närmande till gotiskan, men förklarar icke de fgotl. formernas uppkomst.

Då kontraktionen *auh* > *ōh* icke är samnordisk, är den måhända äfven yngre än man hittills föreställt sig. Den är naturligtvis äldre än bortfallet af in- och slutljudande *h*, men behöfver icke vara mycket äldre. Jag anser det möjligt, att fisl. **flauh*, flydde, blef *fló* på samma gång som **flauh* (< **flauȝ*), flög. Den gängse framställningen af dessa kontraktionsprocesser (jfr Noreen *Altisl. Gr.* §§ 58, 96 och 233) kan sålunda förenklas rätt betydligt. Mitt förslag skulle visserligen förfalla, om man i gotl. anträffade kontraherade former, svarande mot fisl. *fló* (< **flauȝ*), *ló, smó, só*. Detta är emellertid tillsvidare icke fallet. I fgotl. saknas hithörande belägg. C. Säve, *De starka verben i dalskan och gotländskan* s. 23 och s. 25 meddelar formerna *flaug, laug, saug*.

Litteraturförteckning.

Arkiv för nordisk filologi (= *Arkiv*).

Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur.

BRATE, E. och BUGGE, S., *Runverser*. Antiqvarisk Tidskrift för Sverige X 1.

BUGGE, S., *Runeskriften paa Ringen i Forsa Kirke i nordre Helsingland*. Festskrift til det Kgl. Universitet i Upsala. Kristiania 1877.

—— *Norges Indskrifter med de ældre Runer*. Kristiania 1891—.

—— *Norrœn Fornkvæði*. Kristiania 1867.

—— *Helge-Digtene i den ældre Edda*. København 1896.

—— *Rökstenen*. Antiqvarisk Tidskrift för Sverige V. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar 11: 3.

CLEASBY-VIGFUSSON, *An Icelandic-English Dictionary*. Oxford 1874.

FRITZNER, J., *Ordbog over det gamle norske Sprog*. Kristiania 1886–1896.

GERING, H., *Finnboga Saga*. Halle 1879.

Göttingische Gelehrte Anzeigen.

HADORPH, J., *Gothlands-Laghen*. Stockholm 1687.

KOCK, A., *Die alt- und neuschwedische Accentuierung*. Strassburg 1901.

KLEMMING, G., *Småstycken på fornsvenska*. Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet. Stockholm 1868–1881.

KLUGE, FR., *Etymologisches Wörterbuch*. Strassburg 1899.

—— *Nominale Stammbildungslehre*. Halle 1899.

LARSSON, L., *Ordförrådet i de älsta isländska handskrifterna*. Lund 1891.

LEMKE, O. W., *Visby stifts herdaminne*. Örebro 1868.

LILJEGREN, JOH. G., *Run-Urkunder*. Stockholm 1833.

LILJEGREN, J. G. och BRUNIUS, C. G., *Nordiska fornlemningar*. Stockholm 1819—1823.

LINDSTRÖM, G., *Anteckningar om Gotlands medeltid* I, II. Stockholm 1892 och 1895.

LINNÉ, C. v., *Carl Linnæi Öländska och Gothländska resa — — förrättad Åhr 1741*. Stockholm och Uppsala 1749.

Månadsblad utgifna af Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien.

NEOGARD, L., *Gautau-Minning*. Handskrifna anteckningar rörande Gotland. Se W. MOLÉR, *Bidrag till en gotländsk bibliografi*, s. 19.

Nordisk Tidsskrift for Filologi.

NOREEN, A. G., *Altisländische und altnorwegische Grammatik.* Halle 1892.
—— *Altschwedische Grammatik.* Halle 1897—.
—— *Fryksdalsmålets ljudlära.* Uppsala 1877.
Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen.
Oxford-ordboken, se CLEASBY-VIGFUSSON.
P. Br. B., se *Beiträge.*
PIPPING, H., *Om runinskrifterna på de nyfunna Ardrestenarna.* Skrifter utgifna af K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. VII. 3.
R. 623, se P. A. SÄVE.
RIETZ, J. E., *Svenskt dialekt-lexikon.* Malmö 1867.
RYDQVIST, J. E., *Svenska språkets lagar.* Stockholm 1850—1883.
S. 170, se P. A. SÄVE.
SCHILDENER, K., *Guta-Lagh.* Greifswald 1818.
SCHLYTER, C. J., *Corpus Iuris Sueo-Gotorum antiqui.* Stockholm—Lund 1827—1877.
SCHOUMACHER, J., *Dissertatio gradualis de Gothlandia.* Upsala 1716.
SCHRÖDER, J. H., *Runographia Gothlandiæ revisa aucta et illustrata.* Upsala 1835.
SJÖBORG, N. H., *Samlingar för nordens fornälskare.* Stockholm 1822—1830.
SPEGEL, H., *Rudera Gothlandica,* utg. af O. W. Wennersten. Visby 1901.
STEPHENS, G., *Old-Northern Runic Monuments.* London och København 1866—1884.
Svenska fornminnesföreningens tidskrift.
Sv. L. = *Svenska Landsmålen,* se *Nyare bidrag.*
SÄVE, C., *Gutniska Urkunder* (förkortning: SÄVE). Stockholm 1859.
—— *De starka verberna i dalskan och gotländskan.* Uppsala 1854.
SÄVE, P. A., *Efterlämnade anteckningar.* Uppsala Universitets Bibliotek, sign. *R. 623* och *S. 170.*
SÖDERBERG, S., *Forngutnisk ljudlära.* Lund 1879.
TAMM, F., *Om fornnordiska feminina afledda på -ti och på -iþa.* Uppsala 1877.
THORSEN, P. G., *Valdemar den andens jydske Lov.* København 1853.
Uppsalastudier tillegnade Sophus Bugge. Uppsala 1892.
WALLIN, G., *Runographia Gothlandica* I, II. Acta Soc. Reg. Scient. Ups. ad 1743, sid. 55—80, samt 1744—1750, sid. 120—158.
WIKLUND, K. B., *När kommo svenskarne till Finland?* Uppsala 1901.
WIMMER, L. F. A., *Fornnordisk formlära.* Lund 1874.
—— *Døbefonten i Åkirkeby kirke.* København 1887.
WORM, O., *Fasti Danici.* København 1626 och 1643.
Åkirkeby, se WIMMER.
Öfversigt af filologiska sällskapets i Lund förhandlingar 1881—1888. Lund 1890.

Rättelser och tillägg.

Sid.	13,	not 3,	tillägges:	g ändradt från r.	
»	13,	rad 2 nedifr.	står:	ſian	läs: ſiaw
»	13,	not 5	»	an	» aw
»	15,	marginalen	»	trim	» trim.
»	15,	rad 16 uppifr.	»	net'r	» net'r,
»	20,	rad 4 nedifr.	»	oformagi	» o formagi
»	21,	not 1	»	för öfrigt icke	» endast sällan
»	22,	rad 4 uppifr.	»	Budnan	» Būdnan
»	32,	marginalen	»	thoyghin	» thoÿghin
»	39,	rad 11 uppifr.	»	Bÿtr	» Bÿt'r
»	40,	rad 1 nedifr.	tillägges i marg.:	Schl. 93.	
»	43,	rad 4 uppifr.	står:	ſcÿ	läs: ſeÿ
»	44,	rad 8 uppifr.	»	Bÿtr	» Bÿt'r
»	44,	rad 9 uppifr.	»	ſin	» ſin:
»	49,	marginalen	»	ivtor*um*.	» ivtor*um*
»	56,	rad 5 uppifr.	»	vpkumit	» vp kumit
»	58,	rad 14 uppifr.	»	trÿar	» trÿ ar

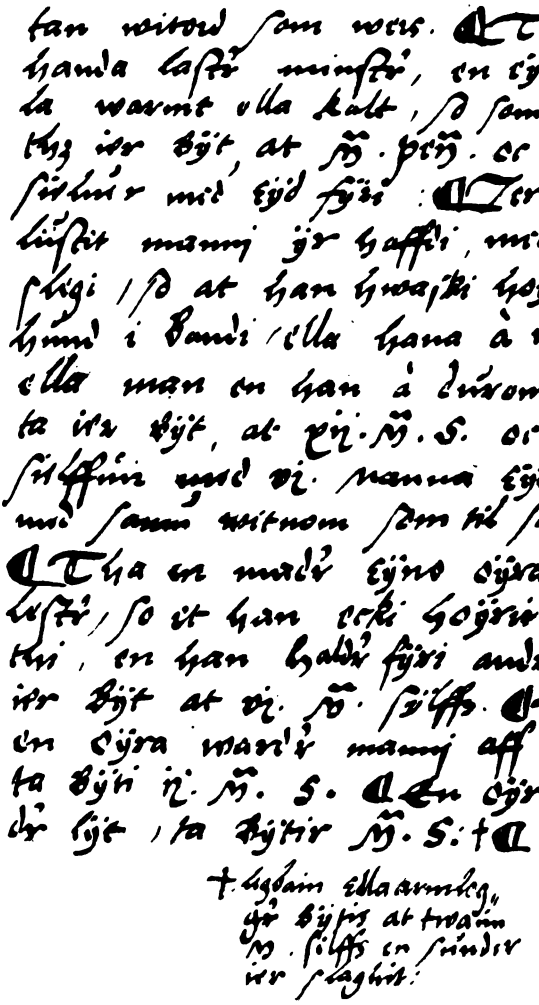

Facsimile af bl. 21 v.

Pl. II.

Fig. 1 (till sid. 98).

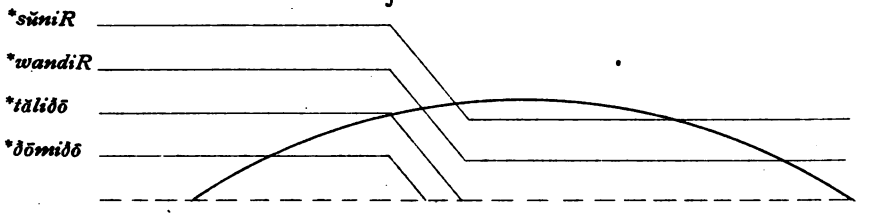
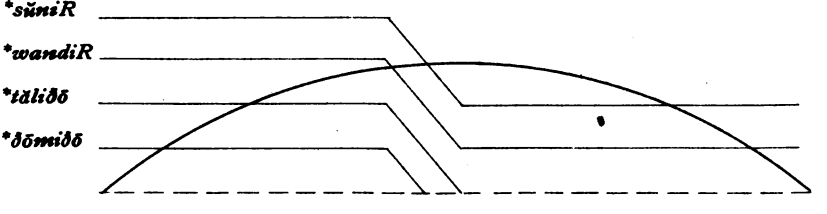
Fig. 2 (till sid. 129).